

Часопис за духовни препород

Уместо увода

Догматика

**Огледи из канонског и црквеног
права**

Библијска теологија

Уметност и историја

Вера и наука

Духовни путокази

Актуелне теме

Међуцрквена хроника

Година седма / Призрен 1999 – Бр. 3 [27]

Година седма / Призрен 1999 – Бр. 3 [27]

Година седма / Призрен 1999 – Бр. 3 [27]

С благословом Његовог Преосвештенства
Епископа рашкопризренског др Артемија

Издаје: ЕПАРХИЈА РАШКОПРИЗРЕНСКА

Главни и одговорни уредник:
Војислав Јовичић

Уређивачки одбор:
епископ Атанасије (Ракића)
архимандрит Јован (Радошављевић)
пројојереј саврофор Милутић (Тимошијевић)
пројојереј Зоран Грујић
јеромонах Симеон (Виловски)
јеромонах Сава (Јањић)

Технички уредник:
јерођакон Јусић (Јездић)

Тираж: 1000 примерака

Часопис излази четири пута годишње.
Дозвољено је прештампавање чланака уз обавезно цитирање.

Адреса издавача: ЕПАРХИЈА РАШКОПРИЗРЕНСКА
38400 ПРИЗРЕН, тел. 029/25426

Компјутерска припрема АС, Београд
Штампа: Нови дани, Београд, Војводе Бране 13

УМЕСТО УВОДА

ВАПАЈ СРБА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Благословен си, Господе, Боже Отаца наших, и праведна су сва дела Твоја, и истинит си у свему што чиниш, и прави су путеви Твоји, и судови Твоји истинити и спасоносни.

Судбе истинске и праведне, и карање спасоносно, учинио си над нама у свему што си нам учинио, и што си навео на нас, и на народ наш и земљу нашу, због грехова наших. У истини и правди Твојој предао си нас у руке непријатеља безаконих, мрских одступника и безбожника домаћих, и поробио нас туђинским господарима неправедним, и тирјанину светском злобнијем од свих на земљи.

Ти се разгњеви и ми сагрешисмо, рекао је неко од слугу Твојих у старини, а нама је приличније да кажемо: Ми сагрешисмо, и Ти се зато разгњеви. И заиста сагрешисмо, и безаконувасмо, и одступисмо од Тебе и од завета Твога; прегрешисмо у свему, заповести Твоје спасоносне не послушасмо, нити одржасмо, нити сатворисмо, као што си нам заповедио, да нам добро буде.

И сада, Господе, не можемо отворити уста своја; посрамљење и поруга постасмо свима људима, и свему роду људском на земљи. Јер, Владико Господе, умањисмо се већма од свих народа у свету, и понижени смо по свој земљи нашој, и посвуда од запада до истока, због зала и неваљастава вођа наших, и тирјанства охолих моћника земаљски, због многих посртања и грехова наших.

Као Патријарх отац наш, и ми данас по Косову и Метохији говоримо: „Дан и ноћ бежећи са својим осиротелим народом, од места до места, као лађа на пучини великога океана брзамо, чекајући када ће сунце заћи и преклонити се дан, и проћи тамна ноћ, и ова зимска беда што нас снађе. Јер нема онога ко нас штити, ни од туге што нас ослобађа. Мука наша утростручи се, и рекосмо са сузама: Докле ћеш нас, Господе, заборављати до краја, докле ћеш се наоружавати на наслеђе Твоје? Устани, Господе, зашто спаваш, зашто лице Твоје, Боже наш, окрећеш од нас? И опет: Устани, господе, помози нам Имена Твога ради. Тако свагда ридање ридању придодајемо, и ниоткуд помоћи не можемо добити“.

Јер, Господе Вишњи и Свевидећи, нема у времену овом међу нама кнеза, ни вође, нема човека Србина непатворена; нема жртве чисте и неупрљане, нити приноса од срца права и неокорела. Сви зађосмо са пута Твога, због нашег удаљења од Тебе, због нашег остављања Тебе, Извора Живота, и обраћања новоископаним бунарима, у којима је вода закужена пре но што је и сасвим пресахла, па нас поје мутним водама и брлогом, трују нас отровом својих акрепа и светских змија. Зато си праведно допустио на нас ову богоостављеност, заслужено а небивало отуђење од Тебе и од Народа Твога, и од себе самих, у својој земљи и својој кожи.

Храмови Твоји у земљи нашој оскрнављени су и спаљени, свете обитељи монашке поправе су и разорене. Часни крстови и иконе светих Твојих Угодника и Мученика полупане су и погажене најпре ногама домаћих безбожника, и затим и страних иноверника и иноплемених окупатора. И данас, као у турско доба, у овој Светој Земљи стародревних задужбина Отаца наших „сам у цркви Христос руке Своје шири, чекајући паству које више нема“. А нема је, јер је стадо Твоје издано и продано, препуштено вуковима, предано у руке нељудима, уљезима и освајачима, распродато низашто као робље склавинско, остављено на милост и немилост окорелих туђинаца и злочиначких арнаутских угњетача.

*

Од Пећске цркве, Дома Спасова, који опседају јаничари да га још једном запале и опљачкају, и од читаве на обе стране Дрима прострте Метохије, сада сасвим прогнане и попаљене, па преко спаљеног и разореног Неродимља до спаљеног Манастира Бинча у Поморављу, и до из дана у дан све више нападаног древносрпског Изморника и Новог Брда; и опет од Жар планине и спаљених Манастира Свете Тројице у Муштутишту и Светог Марка у Кориши, до српских згаришта у Подкаљаји у Призрену, и даље преко сравњеног до темеља Манастира Зочишта крај немањића Хоче и новог конц-логора за Србе у Ораховцу, па до Нато-бомбама разореног Голеша и огњем и мачем расељене Милутинове Приштине и Лазареве Самодреже, и Полабља и Бајгоре, пружа се наше ново Косовско Распеће, као што пре шест векова беше распрострај велики Крст над истим Косовским Разбојиштем. Но тада, Оци наши, и у телесном поразу духовно непоражени, написах на Крсном стубу Косовском ове речи спомена живе вере и чојства и јунаштва: „Човече, који Српском земљом ступаш, ма ко да си и ма шта да си, када дођеш на Поље ово које се зове Косово, по свему ћеш угледати пуно костију мртвих, те с њима и камену природу, мене Крстозначног и као стег видећеш, како посред Поља усправно стојим. Овде негде бејаше велики самодржац, чудо земаљско и цар српски, звани Лазар, кнез велики, побо-

жности стуб непоколебими, богопознања пучина и мудрости дубина, огњени ум и заштитник странаца и избеглица, хранитељ гладних и смиловање ништих, тужних самиловање и утешитељ, који воле све што Христос хоће...

А ево, госпoде Самилосни, после шeст стoлeђa, зaвлaдa oвдe нaд нaмa лaжни цaр и лaжни прoрoк сa Гaзимeстaнa, прe пoтурицa нeгoли Србин, кoји нaм гoвoрaшe дa нeћe бити издaјe, нaмa кoји знaмo дa јe издaјa вeћ билa, a сaдa сe сaмo oбeлoдaнилa. Сa тaквим бeзбoжним вoђoм и нeсрбином, oстaсмo сaдa „кoд Зeмљe бeз зeмљe, кoд Кoсoвa бeз Кoсoвa, кoд Милoшa бeз Милoшa, кoд сeбe бeз сeбe“, кoд oбрaзa и пoштeњa бeз oбрaзa и пoштeњa, јeр нaм гa тaј бeзбoжни кoмунистa, нeчoвeк и рaсрбин, пoгaзи и упрљa. Зaтo тaкaв, пo рeчи српскoг пeсникa, нијe ни мoгao нити мoжe дa брaни и oдбрaни Кoсoвo, јeр „нe мoжe Агaрeн и oдступник дa брaни твoј рoд, нити пaликуђa oд пoжaрa дa сaсaвa, из рoпствa мисирскoг нeћe тe извeсти рукa Фaрaонa, лaжни избaвитeљ прeчицoм вoди дo нoвoг рoпствa и Вaвилoнa“. И oвaј пaликуђa свoјe и туђих куђa, вaрaлицa и издaјник, прeчицoм нaс јe дoвeо дo oвoгa пaклa и бeзизлaзa, у кoјeм су нeвинe жртвe нeпoкoпaнe, дeцa пoклaнa нeoплaкaнa, свeтињe спaљeнe и oскрнaвљeнe, цeо нaрoд пoругaн, пoгaжeн и пoнижeн.

Њeгoвo дeсeтoгoдишњe бeзумљe и нeчoвeштвo приписaнo јe нaрoду мoмe, кoји нaрoд јeстe грeшaн, aли јe ипaк Нaрoд Твoј, Бoжe нaш, јeр јe нaрoд сaвeсти и пoкaјaњa. A слични oвoмe тирјaнину туђинци тирјaни и лицeмeри, нaлицкaни a oкoрeли нeљуди псeвдохришћaнскoг Зaпaдa, нo oд њeгa виспрeнији у лукaвству, прeпрeдeнији у двoличeњу, oвoгa oдступникa oд Бoгa и нaрoдa хoћe тaквим кaкaв јe, дa би мoгли и нaмa рaдити oнo штo њихoвo нeчoвeштвo рaди мaлим људимa и нaрoдимa пo вaсeљeни. Oни пo сeби o њeму мислe, дa јe и нaш нaрoд тaкaв исти, и спрдaју нaм сe и oни и њихoвe дoмaћe улицицe, идoлoпoклoници Еспeријe, Нoвe Дeмoнијe, штo ми јoш вeрујeмo дa смo нaрoд Бoжји јeр вeрујeмo у Прaвду и Истину Бoжију, и штo сe јoш увeк држимo Нeбeскoг зaвeтa Oтaцa нaших, Кoсoвскoг oпрeдeљeњa Мучeникa и Нoвoмучeникa нaших.

Зaистa јe прaвeднo и истинитo штo нaрoд нaш Кoсoвски дaнaс знa и oсeћa дa „Бoг сe дрaги нa Србe рaзљyти, зa њихoвa мнoгa сaгрeшeњa; нaши вoђи зaкoн пoгaзишe, зa прaвилo лyдoст избaрaшe. Вeликaши прoклeтe им дyшe, нa кoмaдe рaздрoбишe цaрствo; вeликaши грднe кyкaвицe, пoстaдoшe рoдa издaјицe“.

Пeт вeкoвa стрaдaсмo oд туђинaцa, никaд пoтпунo oслoбoђeни, aли и никaд дo крaјa пoрoбљeни, нити oтyђeни oд Бoгa и сeбe сaмих. Стрaдaсмo oд нaјeздe свaкoгa злa сa Истoкa и сa Зaпaдa, aли нaјвишe пoстрaдaсмo зa oвe пoслeдњe пeдeсeтoгoдишњe oкyпaцијe oд oтyђeних oд Бoгa и нaрoдa бeзбoжних и нeчoвeчних кoмунистa и нeoкoмунистa, кoји oвдe и дoђoшe и зaвлaдaшe нaмa пoмoћy зaпaдних бeзбoжникa и aнтихристa, oд кoјих нaм, и oпeт прeкo њих, дoђe

и ово данашње најгоре и потоње зло. Од тих нељуди тмурно светлећег и уједно мрачећег Запада никада нам и не дође слобода и човечност, него само такозвани „нови светски поретци“, нова поробљења која смењују она претходна, попут овог садашњег тирјанства и бомбардовања, од Ускрса до Ускрса и од Великог Петка до Великог Петка. Последње њихово тромесечно НАТО-бомбардовање народа недужног и поробљеног, овај домаћи тирјанин и они светски тирјани велеречиво проглашују, сваки за себе, за своју победу, а ко је онда поражен, Господе, Судијо Праведни? Поражени смо ми, народ недужни, сужњи поробљени, Господе над Војскама Небеским и Судијо над тирјанима земаљским.

Седимо, Господе, на рекама косовским и метохијским, на Лабу и Ситници, Дриму и Бистрици, и плачемо као некада народ Твој Израил у Вавилону. Не дају нам ни воде чисте пити, ни жито наше зрело пожњети, ни убијене наше сахранити, ни песме косовске заветне певати. Са сузама хлеб свој сухи једемо, а говоре нам о изобилној хуманитарној помоћи, коју нема ко од кога чиста срца да прими, јер нам са нуђеном помоћи долазе разне уцене и продаје вере за вечеру; у многим местима нема коме ни да се разда, осим понеки старац и старица, избачени из својих кућа и станова, злостављани ранама и модрицама по телу и души, ако су још уопште и преживели, као што је у Подујеву и Приштини, Штимљу и Призрену. „Три старице држе Крст на Косову, код триста хиљада Срба што беше овде“, плач је једне полуслепе старице, коју тенковима чува светска НАТО-сила! Две трећине Срба из „етнички очишћене“ Метохије и из већине градова и насеља Косова, „од Чечана, побро, до Звечана“, изгнани су и протерани, десетковани као сиротиња раја у турско и „власи“ у усташко време, па нас још више бројем смањују и умањују, и све питају хумани посетиоци са Запада и њихови двооки а слепи код очију дипломати: „Колико вас је још остало?“ Мучени Владика Косовско-Метохијски, сирак тужни без игде икога, одговара им горко и са сузама: „Малобројни смо, али смо низбројни.“

Дошла је на Косово велика и пребројна светска сила, кажу: да заустави насиље, да престане претходно прогоњење, а под том светском силом само су увишестручена зверска зла и насиља над нама, убиства и затирања каква свет још видео није. Својим бомбама и ракетама пре тога су затрли наше пшенице и винограде, нема жита ни за просфору, нема вина ни за Летурђију. Сва су поља Косова и Метохије изрована бомбама, баште и вртови затровани, душе наше нечовештвом загорчане и поништене. И сада, под новим „миротворцима“, зло и насиље над читавим једним народом увећано је до непреглећа и непредвиђа, јер се крај овом страдању не види, јер сила њихова неће да стане на крај злочинству арнаутском. А и како би када су им вође тих злодјела савезници и сарадници у њиховом новоколонијализму, у њиховој владавини светом кроз дрогу, оруж-

је, новац, и кроз остала разбојништва, названа тамоњиховом „демо-(но)кратијом“.

Где год су досад дошли ти нељуди са Запада, свугде су доносили само рат и несрећу. Кажу да долазе да донесу мир и права свима, а собом доносе већу несрећу и неправду, зла не разрешавају, него још већма умножавају и продужавају. Наласкани су а груби, фини су а брутални, као оруђа и оружја њихова, нечовечни као безбоштво антихристијанства њихова. Говоре да су они мерило света и свега на свету, а меру Правде и Истине нити имају нити хоће да знају. Велеречиви су на устима о „новом поретку“ ствари у свету, а стари су и изанђали као греси и нечовештва њихова. Оветшаше у срцима својим, разједа их црв сумње њихове да се не би како показали неуспешни и тиме изгубили поверење (они кажу „кредибилитет“ Нато-а) да су вођи и усрећитељи свега човечанства. Њихов је „нови поредак“ само стармладо поробљење прастарим страстима и похлепама њихових интереса, луциферског им властољубља, којим смерају да свет покоре себи и по себи га прекроје. А ко то неће, њега проглашују за најгорег, за нетрпељивог, за „некооперативног“ у само њиховим плановима и интересима, и зато за таквога нема права ни да постоји ни да живи. Пуна су им уста речи о слободи, а сами су робови најнижих страсти и нескривеног идолопоклонства лажним боговима. Куд год дођу и прођу „трагови им смрде нечовјештвом“. Стално вичу: Мир, мир! – а мира немају у срцима својим и савестима својим. Зато где дођу доносе немир, са једним јединим аргументом „мира“: бомбама, тенковима, окупацијом, присилом Нато-пакта. У души им је рат, зато где год се појаве сеју ратове, или без објаве рата воде „ваздушну кампању“, како еуфемично зову затирање земље и народа отровним бомбама и пакленим ракетама. И све то зову Европом и Западном цивилизацијом, а ми то зовемо *напоуизацијом* и последњих остатака од Европе; сумраком једне, некад хришћанске цивилизације. Јер је последња реч те цивилизације – мамон, оружје, батина само с једним крајем. Заиста су постали „*маљ Земље*“, као што је био Египат и Вавилон, Рим и Стамбол, а у наше време Берлин и Брисел, Њујорк и Вашингтон. Нема ни стварне људске цивилизације ни људске културе код њих, него је лицемерна политура, црвоточина испод глатке коре, гној испод улепшане коже. Кажу да они неће комунизам, а владање им је као и комунистичко: тирјанско поробљење људи и народа, гажење по срцима и савестима људи и народа, велеречива хипокризија о „људским правима, слободама и једнакостима“ – *liberte, fraternite, egalite, ou la mort* –, а стварност им се своди на једначину смрти, ваљак поништења свега што није као они, јер претендују да сви буду по њиховој слици и прилици, по лику и подобију Звери апокалиптичке, не Христа него Антихриста, не Бога и Богочовека, него човекобога и псевдобога.

Вековима нам не дају да се ослободимо, нити своју кућу да уредимо; стално нам намећу своје диктате и унапред октроисана решења, која не могу ни да се остваре, а камоли да се одрже, јер су производ насиља и неправде, дело не људске врлине него ђавоље вештине, плод подмуклости безбоштва и нечовештва. Но они и даље то чине упорно и насилно, да би опет могли да се мешају у нашу кућу, да шићаре туђом муком и патњом. А нама ће вечито говорити, без трунке људског стида и кајања: да смо неспособни да своју кућу уредимо, ред у авлији својој заведемо. Као да смо заборавили шта су нам све радили у ратовима и окупацијама које су над нама спроводили, и како су нас „ослобађали“ да би нас чинили робовима двапут горима но што смо били. Тако да не будемо оно што смо били, и што можемо бити, него оно како нас они хоће, по лику и подобију свога самоидолопоклонства, како одавно рекоше Пророци Господњи.

*

Устани, Господе Боже мој, суди људима и народима по вечној Правди и Истини Твојој. Нека се уздигне рука Твоја, не заборави убоге Твоје до конца. Постави, Господе, законодавца над њима и нама, нека познају сви људи и народи да су само људи. Јер они који нас нападоше сада нас опколише и покорише, очи своје устремише да нас истребе, у земљу да нас сатру и трагове наше затру, Светиње Твоје да униште јер им сметају што нису као њихове. Кивни су на нас што знамо и памтимо да „мученој земљи, Мученика треба“.

Боже Спаситељу наш, Надо свих крајева земаљских и оних најмањих и најудаљенијих, знамо из горког искуства живљења нашег, из историјског пута и устрајавања Отаца наших, да „што је дубља пропаст, то је и нада спасења већа“. Јер то је тајна Крста Христа Твога, и тајна распећа и васкрсења наших на путу кроз ову Долину плача што се Земља зове, ка Царству Твоме.

Зато, господе, Милостиви Човекољупче и Душеспасче, телом сатрвеним и душом сакрушеном, духом смиерним и језиком муцавим, молимо Те и преклињемо: да примљени опет будемо. Нека жртва поништења нашег буде благопријатна пред Тобом, и нека се и данас врши над нама света воља Твоја. Јер нема постићења онима који се уздају у Тебе. И сада, следујемо Ти свим срцем, и бојимо Те се, и тражимо Лице Твоје; немој нас постидети у овај страшни дан и час искушења нашег. Не предај нас до краја, Имена Твога ради; не раскини завета Твога, и не удаљи сасвим милости Твоје од нас, ради Отаца наших Теби угодивших, ради Саве Светитеља и Лазара Мученика, ради дечице невинне убијане и прогоњене и сирочади уцвеле. Узбуну се душа наша у нама, и смути се срце наше у утроби нашој, кости се наше потрше у нама, од мноштва сагрешења наших, и од праведнога гњева Твога. Уместо Немањића и Лазаревића, по-

стасмо бранковићи и немилошевићи, од Орловића бисмо врапчевићи, од Танкосића танкодушићи. Издиру нам темеље храмова Твојих, и корене бића и битовања нашег. Хоће да нам сруше Високе Дечане и прелепу Грачаницу, да нам раскрсте Патријаршију и помунаре Љевишку. „Очни живац су нам растурили, сада би да нам и бели штап из руку отму. Земљу коју смо од Неба добили, неко им је обећао, и продао, и издао“.

Али нас Ти, Господе Једини, немој издати. Ти нас, Боже Једини, нећеш оставити до краја љутим непријатељима и крвницима нашим, него ћеш нас призвати и опет оживети. „Ако се и кожа моја распадне, и кости моје сатруну, опет ћу устати и стати преда Те, и славити Те“, и исповедати се Имену Твоме Светоме, говоримо и ми са многострадалним Јовом. Јер смо били Народ стада Твога, а они нас учинише овцама за клање, лов зверовима и храну црвима. Зато Ти са десним разбојником са крста вапијемо: „Помени нас, господе, у Царству Твоме“.

Господе Благи и Свемоћни, погледај на убожјаке Твоје, вековима тлачене и гажене од свакога ко је овуда наилазио. Опомени се да смо прах земаљски, са душом у носу и утробом у рукама нашим. Па ипак, Ти си и над прахом у почетку стао, и из небића у биће нас призвао, и из смрти у живот нас превео и васкрсао. Јер си Ти Васкрсење и Живот, и милости су Твоје бездна многа, пред којима су сви греси моји као прах и пепео, који лахор Духа Твога развеје и уништи и Крст Сина Твога сасвим опере и очисти, те опет постаје мо белји од снега и светлији од сунца.

У свему овоме, Господе, ми Тебе не заборависмо, зато и Ти нећеш заборавити згажено лозје Винограда Твога. Ако ли заборависмо Име Бога нашег, ако ли пружисмо руке богу туђему и лажному, поврати нас и обрати нас; обасјај нас светлошћу Лица Твога; очисти нас од јавних и тајних грехова и прегрешења наших, васкрсни нас из свих гробова наших. Јер Ти си Бог Који је сишао у ад, и раскинуо окове сужања, и род Адамов васкрсао, и Царство нам Небеско завештао.

Ако те заборавим, Косово – Јерусалиме мој, нека буде заборављена десница моја. Нека се прилепи језик мој гркљану моме, ако те не успамтим, Метохијо моја, ако те не ставим за почетак песме моје, псалмопоја мога Богу, Спасу моме.

Стефан Метохијац
Харитон Косовац

Њ. Е. Бернар Кушнер
Специјални представник
Генералног Секретара УН
за Косово, УНМИК – Приштина

Ваша Екселенцијо, поштовани господине,

Познајемо се дуже времена. Више пута смо разговарали и, надам се, добро сарађивали. Наш циљ је исти, али позиције нису. И Ви и Ми желимо да изградимо демократско, мултиетничко Косово у коме би сви људи, сви становници Косова уживали пуна људска и национална права.

У достизању тога циља Ви имате у рукама сва средства: подршку Међународне заједнице, финансије најмоћнијих држава у свету, снагу КФОР-а (одн. НАТО-а) и међународне полиције. Ми – само добру вољу и подршку нашег унесрећеног и протераног народа. Па ипак, Вама недостаје наша приснија сарадња. Рекло би се да Вам је она и неопходна за постизање циља који је пред Вас постављен. Ми јесмо за сарадњу. Били и остали. То смо за ова четири ипо месеца показали и доказали. Али, признајем, нисмо за декорацију на било чијем реверу.

Од нашег иступања из ТВК (Транзитног већа Косова) 22. септембра ове 1999. године, наша сарадња како са Вама лично тако и са осталим међународним факторима није прекидана. У многобројним сусретима са дипломатама, амбасадорима и сл. слушали смо савете да треба да се вратимо у ТВК. Размишљали смо о томе. Дуго. Светрано. И закључили смо да Вам се најпре обратимо овим писмом и изнесемо наше ставове (и услове) под којима бисмо се могли вратити.

Најпре једно питање на које желим да добијем писмено јасан одговор. Ако се ово Веће Косова назива „Транзитно“ (прелазно) желимо да знамо – ка чему? Оно је као транзитно основано да буде саветодавног карактера. Као такво смо прихватили и у њему једно време учествовали. „ТО“ у шта прелази (или треба да пређе) како се зове и који карактер има?

Даље, бићемо спремни да се вратимо у то ТВК када нас ДЕЛИМА уверите да тамо нисмо за украс, фотографисање и манипулисање него за сарадњу на опште добро свих становника Косова.

ДЕЛА која би нас у то уверила су следећа:

1. Повратак бар 50% прогнаних Срба и других неалбанских становника Косова у њихове домове, села, градове и могућност њиховог тамо безбедног живљења, кретања и рада.

2. Извештај нама за макар 50% киднапованих лица од доласка КФОР-а и УНМИК-а на Косово где се налазе (живи или мртви). Не тражимо да васкрснете макар 50% убијених (то није у Вашој власти).

3. Да се васпостави макар 50% наших порушених споменика.

4. Извештај нама да је откривено макар 50% починилаца наведених злочина, и посебно – рушења цркава и манастира, и њихово привођење пред међународно лице правде.

5. Могућност да САМ долазим на седнице ТВК у Приштину без пратње КФОР-а, као и да се слободно крећем по свим путевима Косова и Метохије, до свих мојих цркава и манастира и до свих мојих верника где они живе.

6. Повратак на моју катедру у Призрену и безбедан живот тамо.

7. Повратак Богословије у Призрен и њен неометан рад.

Г-не Кушнер, само ме један одговор не би задовољио: да Ви то не можете да урадите. Ви сте овде власт, и Ви одговарате за све оно што се под Вашим мандатом догађало и догађа на Косову и Метохији. За ова четири месеца Ви сте много успели. Пре свега створили сте услове да се врати 95% албанских избеглица што је за похвалу, да Албанци преузму све институције управне, радне и производне, да узму у своје руке 99% школства и здравства и 100% судства на целом Косову.

А ми тражимо само минимум свега тога за Србе, који би тада омогућили стварање (својим учешћем) истинске мултиетничке власти на Косову и Метохији, мултиетничких институција у свим секторима живота, па и наше учешће у ТВК као истинском мултиетничком телу.

Свако даље Ваше настојање и упорно инсистирање да мултиетичност остварите и спроведете на 0,5% дела територије Косова где још Срби живе у већини, не би било стварање мултиетничког Косова него довршење етничког чишћења Срба са Косова. Принципи Ваше власти морају бити примењиви и примењени на сву територију, на све градове и животне средине, а не само тамо где још Срби живе (на пример, северни део Митровице, Прилужје и сл.).

У нади да смо се добро разумели и да ћемо у будуће (по остварењу ових услова) добро сарађивати,

Искрено Вас поздравља

26. октобар 1999. год.

Манастир Грачаница

Епископ рашко-призренски и
косовско-метохијски
† Артемије

ЧУДО СВ. ВЛАДИКЕ НИКОЛАЈА

Посетивши мученички и страдални Призрен 1. октобра 1999. године ради сусрета са немачким министром одбране, г-ном Рудолфом Шарпингом, посетили смо, на кратко, и манастир Светих Архангела.

Брат Добривоје, испушеник овог манастира, исприча ми у капелици следећи догађај:

„Када вршимо богослужење ја и брат Бранко, војници (КФОР-а који чувају манастир и бораве ту у конаку) често долазе јер воле да слушају појање. Једног дана на тераси седим са двојицом војника (Немци пореклом) и разговарамо. Један од њих вели да верује у Бога, а други изјављује да не верује... После неки дан, тај који „не верује“, замолио ме да дођемо у капелицу да нешто отпевам, јер „воли да слуша“. Учинио сам то и отпевао песму Богородици „Возбраној...“. Кад сам завршио и погледао у војника, он је деловао сав избезумљен, наокурен. Упитао сам га шта му је? Он је одговорио: „Он ме погледао“! Ко? – упитао сам? „ОН“, рекао је и показао на икону св. Владике Николаја на иконостасу. Како? – питао сам. „Док си ти певао, Он ме погледао, и поново вратио очи као што су сада“.

Кад се смирио и дошао к себи, рекао је: „До сада нисам веровао, а сад када дођем кући, обавезно ћу редовно ићи у цркву“.

Заиста је диван Бог у Светима својим.

Прибележио
Епископ рашко-призренски
† Артемије

МОЛИТВА ЗА СРБИЈУ

Молим Ти се, Господе, за земаљску Србију:

За чување и јачање православне вере и одбрану српске – светосавске нације; за неговање крштене и побожне породице као мале цркве где се прославља Бог, као и за неговање, послушање и поштовање свештенства и монаштва;

За сва дела људска Богу, прилагођавана еванђелској науци; за чување учења своје православне цркве, молитвено и у посту обраћање Богу и Свецима; за наше редовно исповедање и причешћивање Твојим пречистим Телом и пресветом Крвљу у Твојој Цркви на саборној Литургији.

Исто тако молим Ти се, Господе, за духовно буђење српског и свих православних народа, за изградњу цркава и одржавање верских и националних празника и обичаја; за наше велико покајање у вези своје неверне прошлости, за престанак псовки и хуљења на Бога и светиње.

Молим Ти се, Господе, за останак у Србији и одбрану државе – макар праведно пострадали и мученички завршили, да будемо Христови узданици и следбеници у свему.

Подај нам, Господе, снаге за крштење државе – зидањем на чврстом камену, самом Христу Господу, за обнову престола миропомазаних Краљева наших и државних пастира који би, служећи Богу и роду, спасавали стадо Христово и успоставили мистичку силу православне Монархије.

Молим Ти се, Господе, за васкрс мученичког и Теби жртвованог Косова и целе Србије, да се уз твоје присуство повољно реши одбрамбени сукоб у РС и РСК и свим српским и православним земљама; за неуспевање плана УН и НСП, за продужење времена и шансе покајања, за противљење самом антихристу и увиђање правог пута и спасоносно решење свих проблема, на задобијање снаге за одбрану своје српске вере, породице и отаџбине;

За упокојење душа свих ратника и пострадалих у роду нашем за Крст Часни и Слободу златну до данашњег дана, за опраштање грехова њихових и спасење душа њихових – на живот вечни.

Молим Ти се, Господе, за Твој мир у целом земаљском свету, за тежњу ка небеском Јерусалиму – ради вечних блага; за наше подношење жртве у допуњавању небеске Србије до задњег часа...

Молим Ти се, Господе, за све православне хришћане, да Христос буде Бог нас очајних Словена, Христос – нада наша, вера, љубав, све наше...

Молим Ти се, Господе, за небеску Србију!

Учини, Господе, да ова молитва буде делотворна. Амин!

„Помози, Господе, да оборена у прах – из праха устане, да се расута сабере, да ослепела прогледа, да убијена, мучена и спаљена, да заклана, згажена, обешена и распета, у знане и незнане гробове сахрањена, и из свих гробова и мука васкрсла цела Србија стане под један венац“, под Крст Твој, Господе!

(Д. З.)

СТИД И СРАМ НА ОБРАЗУ ХРИШЋАНСКЕ ЕВРОПЕ*

Ваше Светости, ваша преосвештенства, драга браћо и сестре,
Наш умни епископ, негде у јуну мјесецу, рече једну мудру ријеч. Ми водимо, рече он, нови Косовски бој, међутим, овога пута водимо га без Честитог Кнеза и без Часног Крста. Намјесто Честитог Кнеза – невјера, а у невјере нема вјере, то је народ знао од памтивјека. Намјесто Часног Крста – „таргет“, самоубилачки знак бога Шиве, кога сам нашао у јуну мјесецу у пустој Патријаршијској улици која води према Пећкој Патријаршији. На његовом мјесту сад се налази на првој кући, најближој Патријаршији, по први пут послје Косовске битке, албанска застава.

И очевидно да се по некој логици историјској, по неком дубљем моралном закону, али и по неким неиспитивим путевима Божијим, друкчије није могло догодити. Јер све што се догодило на Косову од 1941. године, оно је водило ономе што се данас догађа. А догађа се нешто што се на Косову и Метохији није догодило у току 600 година. Овај Видовдан је несумњиво најстрашнији Видовдан на Косову и Метохији и најстрашнији Видовдан за Српски народ.

Уочи видовданске Литургије коју смо иза олтара храмова дрвених наших архиепископа и патријарха служили у Пећкој Патријаршији уз благослов Његове Светости, сахранили смо Милеву Вујошевић – жену од 50 година, убијену метком, присут јој је мозак, у који сам угазио улазећи у њен дом – и Марицу Марић, ретардирану дјевојку, која је силована у својој сиротињској кући у Белом Пољу. Нашли смо је на проваљеном каучу. Мртву, унакажену. Њих двије смо сахранили уочи видовдана и служили Литургију на Видовдан у Пећкој Патријаршији и осетили да је то заиста најстрашнији Видовдан у последњих 600 година за нас и за наше биће на Косову. И осетили да је владика Раде, заиста био пророк, када је рекао: „Косово, грдно судилиште, насред тебе Содом запушио“.

Косово је данас, ако нам је то утјеха, заиста „судилице грдно“. Судилиште на коме се суди нашем народу, судилиште на коме

---

* Беседа одржана на промоцији публикације „Распето Косово“.

се суди шиптарском народу, судилиште на коме се суди Европи и цивилизованом свјету. Данас је суд овоме свјету записан у јеванђељу пред Христово распеће. Имам утисак да је продужење тога суда, пред Христову голготу, управо оно што се данас догађа на Косову и Метохији. И оно што се ту догађа не тиче се само нас, тиче се модерног свјета, тиче се хришћанске цивилизације, тиче се човјека као таквога на крају двадесетог вијека и на почетку двадесет и првог вијека. Понављао сам више пута, можда ми је то неко замјерио, приликом разговора са многим значајним људима из Европе и Америке, приликом боравка у Пећкој Патријаршији, да то што се догодило и што се догађа, да је то прво стид и срамота мога народа, једног дјела мога народа. То сам понављао и поново понављам. Да је то и стид и срамота албанског народа – једног часног народа, који је Божји народ и који треба да има своје мјесто под сунцем, и да има своје вријеме и свој простор на коме ће да доноси своје плодове. Оно што је урадио и што ради у његово име један део тога народа, то је стид и срам на образу тога народа. То што се догађа на Косову, што се догодило, нарочито за вријеме бомбардовања, али и што се данас догађа, то је стид и срам на образу хришћанске Европе, то сам понављао, то и сада понављам. За хришћанску Европу, за америчку цивилизацију, стид и срам да се двадесети век завршава бомбардовањем једног грешног – Његова Светост некад у молитвама каже свегрешног, не без разлога – али часног, древног и хришћанског европског народа. Тиме Европа обележава јубилеј две хиљаде годишњицу хришћанства и тиме улази у трећи миленијум. Нешто најтрагичније и најапсурдније, нешто над чим треба да се замисли сваки разуман човјек, без обзира ком народу и којој идеологији припада.

Један дио те несреће и тога стида и срама је записан и насликан и у књизи под називом „Распето Косово“. Ту је наведено преко педесет храмова. У међувремену у току последњих петнаест дана, још двадесет храмова и манастира је сравњено са земљом. Последње саопштење које смо добили јесте да је сравњен и манастир Зочиште, у непосредној близини Велике Хоче – древни средњовјековни манастир, мјесто целебно и исцелитељско, не само за православне Србе, него за сав живаљ који је живео око тог манастира. Последњих година су више мислимани и Шиптари долазили код Светих Врача неголи Срби, нарочито у вријеме опаке и отровне болести, грозоморе која је по много чему породила ово стање у коме се данас налазимо. Данас је тај манастир и храм његов, зграде око њега потпуно сравњено са земљом. То се догодило, постоји сведочанство, и са храмом у Муштушту Светог краља Милутина. Већ кад смо код њега, морам да наведем нешто што сам чуо на Косову, а пред богом морамо да кажемо шта се догађало. Дошао је у вријеме бомбардовања неки шеф полиције да каже свештенику да су спремни да сруше џамију. Он им каже: „Кумим вас Богом, немојте да рушите

џамију, срушићете тиме и наш храм“. Полицајац је окренуо главу, отишао је и срушио џамију. И сада, ко би могао да очекује да ће оно – чијих је дошло пет минута – да поштеде било који храм, а будите увјерени, то можемо да посвједочимо ми који смо били ових месеци на Косову и Метохији, да није присуства међународних снага, на Косову, у овом тренутку Пећка Патријаршија би била претворена у прах и пепео, Дечани исто тако, Грачаница исто тако. Не би више било једног јединог Србина на косово-метохијском просотру. Стање је онакво какво јесте. Ова књижица је један мали инсерт који нам указује на ситуацију у којој се налазимо.

Оно што је остало храмова и светиња и што је остало народа, оно се данас налази у резерватима и сигуран сам да су индијански резервати у много бољем положају него што су српски резервати и енклаве на Косову и Метохији. У резервату је Пећка Патријаршија, она је сва у бункерима, под рефлекторима, под тенковима. И поред свега тога, пре неки дан су, као што знате, пројектили пали, на срећу нијесу на храм и на конак, него између храма и конака манастирског. У резервату су Дечани, Грачаница, и гдје год има нашег народа почевши од Гораждевца – то је једино село на метохијској страни које је још опстало – и онда редом. То су резервати који су привремено обезбијеђени, над којим међутим, виси Дамоклов мач, у који је ушао дубински егзистенцијални страх и оних неколико стотина, од тридесетак хиљада којих је било у Приштини, чекају сваки дан да изађу из тог пакла. Само око Пећи имамо списак од преко двије стотине киднапованих и убијених, али не знамо тачан број. Сигурно да има још десетине оних који су убијени за које се не зна а да не говоримо о киднапованим само на овом простору, а има их преко 400 киднапованих који су сигурно и убијени. Као што је ових дана откривено да се у близини Истока налази једна јама у којој је око 40 лешева, међу којима се налази и отац Стефан из манастира Будисаваца. За оца Харитона одавно се ништа не зна. Дакле, докле је Косово у таквом резервату, у исто вријеме Србија и челници Србије и српски народ у својој целини, Савезна република Југославија, они су у једном другачијем резервату, безизлазном. Све више се сужава круг око овог народа, прекидају им се све везе и дипломатске и политичке и хуманитарне, да не кажем и људске везе са међународном заједницом. Они који би у овом тренутку требали да изведу овај народ из тог и таквог положаја у коме се по први пут у својој историји нашао у целини, са њима више, а то је очевидно за свакога ко има очи да види и уши да чује, нико у овом свјету не жели и неће да разговара. Да ли ти који неће да разговарају или не желе, да ли су у праву или нијесу, то је друга прича, али је историјска чињеница и факат један трагични, да уколико се продужи овакво стање у нашој држави, у нашем народу, онда је очевидно да је свјесно или несвјесно изабирање таргета као свог симбола, симбол нечега мно-

го дубљег, да је овај народ кренуо путем самоубиства. То значи да је тај народ негдје дубље изгубио осећање свог достојанства и осећање за своју будућност и за могућност свог опстанка и свога повратка међу зреле земаљске народе. Свак може да има у себи самоубилачки порив и то је мука свакога човјека и наша туга, али да своју болест, свој самоубилачки порив, претвори у начин постојања и начин мишљења и дјелања једног наода и да тај народ то прихвата, онда ту запире људско познање. Једно је сигурно, а то мора да се каже, да постоји неки јавни или тајни план и тенденција међународне заједнице да Косово постане међународни протекторат, што се види из свега онога што се догодило и што се догађа на Косову. Ја не вјерујем да ћу доживјети, дај Боже, једног дана да се нађем на Косову без међународних мировних снага које се по свом присуству на туђем тлу, у туђој земљи, остану ли дугорочно на туђем огњишту, претварају у снаге окупаторске. Косово је у овом тренутку протекторат. Дугорочно ће остати протекторат НАТО пакта, а у исто вријеме, како се ствари одвијају, Косово се припрема да постане независна држава која ће сутра бити уграђена у Велику Албанију. Да ли је то план Европске заједнице, ја не могу да уђем у те тајне. Међутим, све што се ради у овом тренутку на Косову и Метохији води у том правцу.

Да ли ће овај народ смоћи снаге да успостави један прави и истински однос са међународном заједницом, да изнађе нове путеве ради разрешења тог чвора, који је Косовски чвор, то зависи и од Бога и Божјег промисла, а у исто вријеме зависи и од свију нас. Нека би и ова књижица која је објављена о распетом Косову био један подстицај на нашу заједничку одговорност, пред Богом и пред историјом и пред савременим свјетом. Одговорност и за нас саме за обнову нашег достојанства и за наш повратак, уз поштовање свих људских права, на наше вјековне просторе, на наша вјековна огњишта.

Дај Боже да тако и буде.

Хвала

Митрополит Црногорско-приморски и
Скендеријски и чувар Пећког трона,
Амфилохије (Радовић)

КРСТ НА КОМЕ ЈЕ КОСОВО РАСПЕТО СТЕСАН ЈЕ У БЕОГРАДУ*

Ваша светости, преосвећена браћо архијереји, часни свештеници, браћо и сестре,

Распето Косово, Косово на крсту. Може ли се замислити страшнија слика пред нашим очима?

Под крстом се не говори. Под крстом се или ћути у болу, или грца у сузама. А ми смо принуђени да говоримо о распетом Косову под његовим крстом. Болно и са сузама. Али је најболније сазнање и осећање да је крст на коме је Косово распето стесан овде, у престолном Београду. Да, мајстори који су правили тај крст и Косово на њему распели то проглашавају својом победом и славе као велики успех. На Косову се десило оно што сви знамо или што смо на неки начин обавештени, али нико не зна пуну истину, чак ни ми, који на Косову живимо и они који су на Косову рођени, шта се то са нама доле догодило. Онога дана када је потписан мир, када је прихваћена резолуција Савета безбедности, после небивалих сукоба и злочина извршених на Косову, када смо очекивали да ће доћи до ствралоног демократског решења косовског проблема десило се оно што се морало десити: дошло је до полома и до погрома српскога народа на Косову. Доласком међународних снага мира, како себе називају, на Косово, за косовске Србе почео је пакао. Најсветија српска земља претворена је у пако огњени, у ком све гори и сагорева. Зашто је до тога дошло, нећу овде објашњавати, мислим да је свима познато. А шта се десило од тога дана када је у Куманову потписан и неки војно-технички споразум?! Баш у Куманову где је пре 80 и нешто година од турака ослобођено и освећено Косово? На истом месту је данас Косово и издато и продато! Повлачењем органа безбедности ове државе, ако је ово уопште држава, нестало је границе према Албанији и Македонији. Отворена су сва врата и све капије, као

---

* Беседа одржана на промоцији публикације „Распето Косово“.

брана када се сруши, кроз које је кренула бујица из Албаније, из Македоније, нагрнуле су стотине хиљада претходно прогнаних Албанаца са Косова, а са њима и многи они који никада на Косову нису живели нити су били. Поред наоружане тзв. „Ослободилачке војске Косова“, одморне и обучене у Албанији, кренуле су и многе друге банде, пљачкашке, криминалне. Тај талас је био незадржив, а није га имао ни ко задржати. Међународне снаге нису дошле доле да би спречиле тај повратак, него да би га омогућиле. И зато дипломати који доле долазе су задовољни постигнутим резултатима за два, два и по месеца на Косову, јер се десило нешто што се никад у историји света није десило. Да се за месец дана у отаџбину своју врати 700 хиљада прогнаника. Они то виде. Они су ради тога дошли доле, а неће да виде нове колоне избеглица које су кренуле са Косова, у другом правцу, према „Ужасу“, то јест ужој Србији.

Браћо и сестре,

За два и по месеца са Косова је прогнано путем насиља и злочина, о којима сте чули од високопреосвећеног митрополита Амфилохија, преко 160 хиљада Срба са Косова, и још тридесетак хиљада другог неалбанског живља, углавном Рома. Очишћена је читава Метохија, очишћени су многи градови у централном Косову, угрожене су компактне енклаве српскога народа у којима још увек, хвала Богу, живи око сто хиљада Срба. Они су сада у ово време главна мета напада, да се и они покрену и да се оствари вековни сан Шиптара о етнички чистом Косову. Разуме се, то је њима први циљ, прогнати Србе, други циљ – затрти све трагове и сведоке који сведоче да су ту Срби икада постојали. Који су то сведоци? – цркве, манастири и светиње наше. И они су кренули у рушење, у затирање тих трагова и уништење тих сведока. За два и по месеца преко 70 цркава и манастира је спаљено, демолирано или до темеља разрушено. Међу њима су и оне цркве које су грађене од наших славних и светих предака, у XII, XIII, XIV веку. Цркве и манастири које су преживеле и претрајале 500 година турскога ропства, нису могле да претрају два месеца међународног мира у присуству 50.000 „мировњака“ на Косову. Поред тих старих цркава – од којих је свака рана која крвари, и питање је да ли ће икада бити залечена – јесу и оне цркве које су грађене у најновије време, оне које су тек освећене, оне које су спремне за освећење, оне које су још у изградњи, као црква у Баковици, у Ђураковцу, у Пећкој Бањи и да не набрајам... Видећете из ове мале, али драгоцене књиге, као сведока нашег времена, нашег страдања, нашега полома. Страшна слика.

Но, да ли на основу тога треба да клонемо духом, да ли треба да признамо да је Косово изгубљено? Не, још увек не. Поред свега што се десило и што се дешава. Косово још није изгубљено ни за Србе ни за Србију. Док је нас Срба доле на Косову, оно ће бити српско. Када нас доле не буде било, оно неће бити српско, макар се

налазило у границама државе Србије. А оно је још увек српско и надамо се, уз милост Божју да ће тако и остати. Од чега то зависи? Од нас! И само од нас! Ако у Србији, у Београду, дође до промене режима, који нас је довде довео, Косово ће бити спашено. Ако, не дај Боже, овај режим продужи своје трајање на телу овога народа, онда ће Косово бити заувек изгубљено.

Зато распето Косово може васкрснути само у васкрслој, слободној, демократској, препорођеној Србији. Учинимо све да до дога што пре дође.

Хвала.

Владика Рашко-призренске епархије
Артемије (Радосваљевић)

О ЧЕДОМОРСТВУ

На Васкршњи понедељак 1999. године братство манастира Хиландара позвало је Српски народ на покајање и одступање од греха. Јер, упозоравали су Хиландарци, ратна несрећа која нас је задесила, јесте Божије карање због упорног остајања у гресима. Између осталих, наши Светогорци су поменули и грех чедоморства, као онај грех због кога се излива гнев Божији на Српски народ и од кога се мора одступити.

Да бисмо били уверени у истинитост поруке Хиландараца, подсетимо се да је још много пре рата у Србији, али за време страдања Српскога народа преко Дрине, о Божићу 1994. године, патријарх Павле у посланици изобличио чедоморство као страхан грех, као огрешење пред Богом и пред људима, као убијање свога детета, које ће тражити од својих убица – најпре своје мајке, разлог, али и као тихо убијање властитог народа кроз много нерођених нараштаја. Уместо да ова Божићна посланица буде, најпре од мајки, примљена као лек, уместо да се сав народ покаје у пепелу, подигла се бура протеста против патријархове посланице. То су искористила средства јавног информисања и цело питање подвела под „женска права“ и социјалне околности. У томе се изгубио смисао посланице – позив на покајање за грех чедоморства. На улицама Београда тад су „Жене у црном“ развиле транспарент са натписом: – Мање Цркве, више презерватива.

Покајање је изостало. Греси су се множили, а с њима и страдање народа. Бог када упозорава, не чини то узалуд!

Какав је то грех чедоморство? Чедоморство је хотимично убиство свог још нерођеног детета, које мајка није имала прилике да види, да упозна, да заволи. Сам чин убиства најчешће данас изводе лекари на захтев мајки. Мајка уместо да рађа, одбацује дете, а лекар уместо да лечи, убија. А значај рађања за жену –

„...а жена преварена постаде преступница; али ће се спасти рађањем дјете...“ (I Тим. 2. 14. 15.)

– је немерљив, и с тим у вези и значај чедоморства је немерљив. Рађање – за спасење, а чедоморство – за пропаст.

Многи су били замерили патријарху Павлу зашто о чедоморству говори баш на Божић. А кад друго да говори, ако не баш на

Божић? – Божић је рођење Детета Христа, Спаситеља од греха и смрти. Божић је рођење. У њему се прослави мајка, Богородица. И свако рођење се у њему прославља... Као што се у Божићу радује васељена рођењу Онога који се на Благовести оваплотио у заметку, тако треба да је радост и када се рађа свако дете. Јер се свако дете зачиње и рађа за Њега, за Оваплоћенога, за Исуса, да са њим седне за трпезу у Царству Божијем. Јер је тиме свако дете икона живог Бога, још од свога зачећа.

У дане по зачећу Марија је посетила Јелисавету (Лука 4. 39–45.), и нерођено чедо Јелисаветино заигра у утроби од радости, испунивши се Духа Светога, ради близине оваплоћенога, у заметку, Логоса, Христа. Ово је сведочење да дете, иако нерођено, има душу, има дар да спозна Бога и Спаса свога, и да се обрадује. Јер се не рађа за смрт, већ за живот. Ово је, даље, сведочење, да се Логос оваплотио од самог тренутка зачећа, да прве деобе ћелије јесу Тело, не Маријино – већ Христово. И то већ тада Тело са душом човека – Исуса. Тако и свако дете стиче душу у заметку, кад и своје (генетски) посебно тело. Јер се Бог не оваплоти у бездушно месо, него у човека. Тиме, са настанком заметка, настаје уједно и тело и душа, настаје икона Божија.

Богородица није починила чедоморство. Није изиграла Божије поверење. Чак ни онда када се Јосиф решавао да је због бременитости отпусти. А када је родила Богомладенца, морала је у избеглиштво у Мисир. На први поглед, много стрепње и мука могла се поштедети чедоморством. Али, какав би даљи био пут њен, или пут човечански? Можемо само да слутимо.

Жена данашњице, када се подвргне абортусу, као да мисли да одстрањује чир, или неку израслину на своме телу. А заправо, абортусом се убија човек, док је још незаштићено дете. Размишља ли таква жена о својој судбини. Она, не само што не исказује вољу за дететом, које је Божијом промишљу поверено њој, тј. њеном телу, него још и подиже руку на њега, и убија га. Зар се може непокајана надати не само Царству Небеском, него и миру овоземаљском?

Уместо да роди дете, жена окреће главу и убија га. Она као Јуда у своме срцу издаје поверење Божије ради нечасног добитка. Она као Ана и Кајафа осуђује дете на смрт разапињањем у њој самој. Она као Пилат пере руке од убиства. А њена околина, као демонски научени Јерусалимљани, одобравају јој. И кад уби оно најмање, своје дете, она уби и оно највише. Уби Христа, окрену се од Божића, од Васкрса...

Да ли је патријарх могао другачије да говори о чедоморству? Или Хиландарци?

У прва три века свога постојања Црква је чедоморство осуђивала тешким казнама, већ у складу са суштином тога греха. Илустративан је томе пример 63. правило Елвирског Сабора из 306.

године, по коме се жена, која хотимично побаци, тј. убије плод у себи, одлучивала од Причешћа до своје смрти, па чак се ни на самрти није могла удостојити Причешћа (нес in finem dandam esse communionem).

Наведено правило је само споменик, и није „пређашња једна наредба“, о којој говори 21. канон Анкирског Сабора, као о општем обичају Цркве.

„Жене, које су се блудочинству одале, па убијају заметак у утроби, или се баве прављењем лијекова, који га могу уништити, пређашња једна наредба одлучује до краја живота; и томе се у опће сљеди...“ (21. канон Анк. Саб.)

Наиме Оци овог Сабора у 6. канону помињући неку „прописану односну наредбу“ наређују да се одлучени, којима прети смрт, приме у Свето Општење. Дакле, оно што Оци кажу (21.), да се „у опће сљеди“ одлучењу жене која убије заметак у утроби, или се бави прављењем лекова, који могу уништити заметак, до краја живота, мора значити да се исте при смрти удостојавају Причешћа. Уосталом, и 13. канон I Васељенског Сабора проглашава наредбу 6. канона Анк. Саб. општеважећом, називајући је „старим и каноничким законом“. Овој оријентацији Цркве противна је одредба 63. правила Елвирског Сабора, па није могуће да Анкирски Оци њу сматрају законитим обичајем, коме се „у опће сљеди“. Настављајући 21. канон Оци кажу:

„...Ми пак, у намјери да будемо човјекољубивији у овоме, наређујемо, да такве издрже десет година кајања, пошто пријеђу устављене ступње.“ (21. канон Анк. Саб.)

Овим наређењем, Оци смањују трајање кајања на десет година, и то не стога што другачије гледају на сами грех, него „у намјери да буду човјекољубивији“, тј. да у овоме покажу неко снисхођење према таквим женама.

Исказано човјекољубивије кажњавање Оци Анкирског Сабора налажу једнако и за жене што убијају заметак у себи и за оне што праве лекове који могу да униште плод. Разлог овоме се не наводи, али мислимо да се на жене што праве лекове за пометање, обзиром на тадашњи начин вршења насилног прекида трудноће, гледало као на саучеснике, а не као на саизвршиоце чедоморства. Саучесници су се кажњавали као и онај „који је зло учинио“ (в. 71. канон Вас. Вел.). Данас, обзиром на начин вршења абортуса, лекар се појављује као активан саизвршилац чедоморства. Слично Оцима Анкирског Сабора, одређује и Свети Василије Велики:

„Која смишљено умори зачети у себи плод, подлежи казни за убојство. Нити ми овдје потанко разабирамо, да ли је плод добио већ облик, или је још без облика; јер се у овоме случају не налаже казна ради онога, што се има родити, него што је дотична себе опасности изложила, пошто женскиње од таквих покушаја већим дије-

лом умиру. А кад се к овоме придода уморство зачетога плода, тад се ово за оне, које се смишљено на то одлучују, сматра другим убиством..." (2. канон Вас. Вел.)

Светитељ овде разматра суштину чедоморства у погледу мајке, која смишљено убије у себи зачети плод. Интересантно је да се убиство плода, што се има родити, у чедоморству сматра другим убиством. Прво убиство је смишљено излагање себе (тј. мајке) опасности, јер „женскиње од таквих покушаја већим дијелом умиру“. Само излагање смртној опасности овде је оцењено као (само)убиство. И казна се зато налаже. Светитељ чедоморство посматра као покушај евентуалног самоубиства, јер га жена не жели, али пристаје на могућност, и то врло изгледну, да узимањем лека за пометање узрокује своју смрт. И све то да би убила плод у себи. Стога је и код првог, и код другог убиства, неважно да ли је плод добио облик или није.

Смртност приликом абортуса данас је много мања него у стара времена. Данас абортус извршен пре првог порођаја често оставља жену стерилном. То се у духовном смислу, смишљено излагање себе опасности од стерилитета, може сматрати евентуалним самоубиством. Наиме Свети Оци су самокастрирање сматрали самоубиством (в. 22. канон Ап.). Ипак, данас се код чедоморства евентуално самоубиство губи из садржаја овог зла, а у први план долази убиство плода у сопственој утроби.

„...Не треба уосталом продужити до краја живота вријеме њихова покајања, него их треба примити последије десетогодишњег рока, и судити о излијечењу њиховом не по времену, него по начину кајања.“ (2. канон Вас. Вел.)

Свети Василије Велики, као и Оци Анкирског Сабора одређује десетогодишње одлучење за жену која смишљено умори зачети у себи плод, али и додаје, да о „излијечењу“ не треба судити по времену, него по начину кајања, што значи да дотична може бити примљена у општење и пре, али и после издржане казне од десет година. У овом канону Светитељ не одређује ништа у погледу жена које праве лекове да се пометне.

„...Зато и оне које дају вјештачке напитке да се побаци убијце су, онако исто као и оне, које узимљу отрове да умре зачети у утроби плод...“ (8. канон Вас. Вел.)

Оне, које дају приправљене отрове да се побаци (овде се подразумевају и оне које праве дотичне отрове) Светитељ сматра хотимичним убицама. И то исто онако као и оне које узимају њихове отрове. Овде се истиче везаност давања отрова да се побаци са извршењем самог дела чедоморства, са смишљеним испијањем истих. Својим осмим каноном Свети Василије Велики не нормира казне за дела која наводи, али како давање отрова стоји у вези са испијањем истих, то и казна за давање отрова јесте иста као и за смишљено испијање истих – десетогодишње одлучење, уз суђење о „излијечењу“ не по времену, него по начину кајања.

НАУЧНА САЗНАЊА И ЧЕДОМОРСТВО

Трулски Сабор је донео одлуку о чедоморству, која данас у Цркви има опште признати ауторитет.

„Жене, које дају љекове да се пометне, и које узимају отрове што плод убијају, подвргавамо казни убојица.“ (91. канон Трул. Саб.)

Канон говори о два женама извршиоцима једне радње – чедоморства. Прво о оној, која даје лек да се пометне, а потом о оној, која тај отровни лек узима, и плод убија. Обе ове жене канон подвргава казни убица, не одређујући време трајања казне. Како је Трулски Сабор потврдио истинитост раније наведених канона Анкирског Сабора и Светог Василија Великог, то одлуку овога канона треба посматрати у светлу истих. Међутим...

Својом концизношћу 91. канон Трулског Сабора обухвата не само искуство дотадашње Цркве о овом питању, него омогућава своју примену и на нова стања, на нова искуства. Човекољубивије кажњавање речених жена може бити и укинута, и могу оне бити као убице кажњене са доживотним одлучењем (22. канон Анк. Саб.) или одлучењем на двадесет година кајања (56. канон Вас. Вел.), па да се не повреди слово 91. канона. Посебно је важно питање да ли овај канон нужно жену која даје лекове да се пометне посматра као саучесника оној која лек испија (што имплицира једнако кажњавање), или се у оквиру њега ове жене могу третирати као саизвршиоци (што би омогућило различито кажњавање). Мислимо да сами текст канона даје одговор. Оци прво помињу жену која *даје* отровни лек, а потом ону која исти узима. То омогућава да се радња жене која даје лек за пометање не посматра искључиво, као помагање при чедоморству, него и као саизвршилаштво. Напоменули смо да данас лекари (– они имају улогу жене која даје отровни лек) при абортусу конкретно извршавају чедоморство, те стога њихова одговорност није везана за одговорност жене која се смишљено излаже абортусу да би убила плод у себи.

Данашња наука врло изобличава лекара (данас у већини случајева врши пометање) јер је сасвим јасно осветлила живот плода, од првог дана зачећа па до рођења. Сагласно томе, лекар *зна* да абортусом убија људско биће. С друге стране, мајка у својој ситуацији је склона да то не зна. Она је рада да прихвати ненаучна тврђења феминистичког покрета да је плод део тела жене у којој је, и да тиме потпада под женину вољу, те да „чишћење“ утробе од плода није убиство. Такође, у државном законодавству плод стар неколико недеља не ужива потпуну заштиту живота, као да још није жив људски организам.

Видели смо став Цркве, али се бојимо да људи данас више верују науци.

Оно што чини људски организам јединственим, јесте његова наследна основа, генетски код, или запис. Са изузетком монозиготних близанаца, не постоје два човека са истим генетским записом. Овај запис се налази у свакој ћелији тела, у органелама – хромозомима. Тај запис одређује развој, и наслеђене особине човековог организма. Све ћелије човека имају једнак број хромозома, диплоидан – 48, осим расплодних ћелија, које имају хаплоидан број – 24 хромозома.

При оплодњи, спајајући се, мушка и женска расплодна ћелија међусобно размењују своје генетске записе у оквиру заједничке ћелије – зигота. Ово се дешава тако што се два хаплоидна броја хромозома (по 24) из једне мушке и једне женске расплодне ћелије, сабирају у један диплоидан (48) број. Сабирајући се, хромозоми пореклом од оца и од мајке, ступају у међусобне активне односе, резултат чега је нова наследна основа (генетски код), различита од основе очеве, или од основе мајчине. Новонастала у оплодњи ћелија – зигот јесте једна ћелија, али ћелија са формираним јединственим, аутентичним наследним записом. Са пуним аутентичним изразом, аутентичним бићем. Све генотипске особине човека из тог зигота произашлог, већ су одређене наследним записом зигота. И још, свака ћелија са диплоидним бројем хромозома тога човека, има идентичан генетски запис као и зигот из кога је произашао.

Дакле, већ зигот, имајући наследну основу различиту од мајчине, није њена ћелија, није део њеног тела. И још, чувајући у себи будуће особине човека као организма, и сав даљи развој фетуса-детета, зигот није тек ћелија са потенцијалом. Јер зигот одмах креће у своју реализацију, у деобу, и у деобе; у бластулу, у морулу, у гаструлу итд. да би се формирао човек одговарајући својој наследној основи. Дете и кад се роди није у потпуности формирано. Његово даље ванматерично формирање одвијаће се по наследном запису, који је у зиготу. Зигот је активан, делујући потенцијал, заматак детета. И већ тиме је, заправо, дете.

Осамнаест дана по образовању зигота, док се за плод још ни не зна, он има свој крвоток, одвојен од крвотока мајке, може имати и своју крвну групу, различиту од мајчине, и има своје срце, које ради и покреће његов крвоток. Све ово није тек симболично присутно, него је потпуно функционално! Ако је зигот, због једноћелијског састава, многим недокучив, осамнаестог дана плод је уочљиво самосталан организам у односу на организам мајке. Јасно је да плод није део тела мајке, премда се од њега храни, и у њему се налази.

Плод у узрасту од седам недеља, по зачећу, има диференциране унутрашње органе. Тада се региструју мождани импулси, а лице плода има очи, нос, уста, језик... У овом добу, при излагању мајчиног стомака великој светлости, плод се од ње брани заклањањем очију рукама.

У старости од дванаест недеља, по зачећу, плод има формиране све органе, чији се развој завршава неколико година по рођењу, и потпуно личи на дете, тј. на човека. У овој доби плод има развијену комуникацију са својим мини-светом, у првом реду са мајком.

А зачудо, абортуси се легално врше, у неким земљама и до четвртога месеца старости плода.

Дакле, плод је од настанка свога потпуно аутентичан и самосвојан у односу на мајчин организам, у томе смислу да није његов део. Даље, плод није пасиван објекат, него биће, које стреми да се развије до краја, у ком стремљењу оно упознаје околину, са којом, већ према узрасту, има комуникацијски однос.

Како другачије, него убиством, назвати насилан прекид трудноће? Како другачије назвати лекаре који изводе абортус, него хладнокрвним убицама? Исти ти лекари сведоче, да се плод при захвату брани од њихових инструмената – прво настоји да побегне од њих, а потом се већ ухваћен отима. При абортусу лекар не лечи мајку, него убија плод – дете. Сасвим свесно.

Лекари, који врше абортус, подложни су осуди, коју 91. канон Трулскога Сабора налаже жени, која даје лекове да се пометне. Наиме, такве лекаре Црква данас кажњава као убице, једнако као и мајке (73. прав. при вел. требнику).

Да ли је ово изједначавање оправдано?

У односу на жене, које дају лекове да се пометне, а које Оци имају у виду, ови савремени лекари се разликују: потпуном свешћу о свом делу, да је оно убиство; суровом рутином, којом изводе захват; и бројем извршених абортуса, који се креће и до више десетина хиљада у каријери! Ове чињенице требале би да буду довољне да епископат Цркве, попут Светих Отаца, одлучи о казни за убице ове врсте.

Савремене жене се, такође, разликују од жена које су узимале отрове што плод убијају, а које су Свети Оци имали у виду. Оци Цркве су снисходили мајкама, које би извршиле чедоморство, имајући у виду да су то учиниле у стању крајњег очаја, у тешкој ситуацији, о чему сведочи то да су оне у себи доживљавале спремност на смрт, будући да је већина жена умирала од последица насилног прекида трудноће.

Захваљујући развоју медицине, у данашње време жене не умиру од абортуса, или умиру врло ретко, углавном од неке друге скривене болести коју абортус покрене. Ово ретко умирање, тј. ова сигурност интервенције, омогућила је то да се жене сасвим лако одлучују на чедоморство. О томе сведочи број чедоморстава данас. Ова лежерност, с којом жене одлазе на „чишћење“ врло је битна за осуду њиховог дела.

Јер, Свети Оци снисходе жени која узима отров што плод убија, али снисходе при томе уопште, имајући уопштену слику, и представу уопштено тешке ситуације, и уопштено тешког душевног стања с којим су жене тада испијале речене отрове. Ипак, Свети Василије Велики у 2. канону признаје општу казну одлучења на десет година, али и додаје да о изљечењу (тј. о очишћењу и умилостивљењу, те причешћу) њиховоме не треба судити по времену (тј. по општој осуди), него по начину кајања (тј. по за сваку жену уоченом духовном расположењу ка добру).

Дакле, и код Светих Отаца се уочава тежња ка конкретизацији осуде мајке, која смишљено убије плод у себи. Оци Трулског Сабора изричито и не спомињу снисхођење овој, него је само одлучују као убицу. Зато се одлука тога Сабора може применити и на данашње стање олаког приступа абортусу, о коме би епископат Цркве требало да донесе одлуку.

При томе ваља имати у виду следеће. Ако абортус данас није смртно опасан за мајку, онда је опасан за њено даље материнство. После абортуса жена често остаје стерилна, као кастрирана. Одлучујући се за чедоморство, жена као да у себи пристаје на могућу стерилизацију. Она као да врши избор између себе као мајке (што јој је улога у овом свету по особини Божијега створа) и себе као самог сексуалног објекта, или субјекта. Смишљено самоуништавање женине полне улоге (кастрацију) Свети Оци су уподобљавали самоубиству.

„Који је сам себе обезудио, нека не буде клирик; јер је самоубојица и непријатељ Божјега створа.“ (22. канон Ап.)

Питање је колико је данашња жена заправо свесна да чедоморством врши убиство, и вероватно се лишава даљег материнства. Јер, како објаснити њено тако олако приступање убијању сопственог детета (у себи), и тако олако пристајање на могуће одрицање од будућег детета. Зар је у савременим женама у толиком броју, и у тој мери замрло мајчинство? И шта га је заменило? Каријера? Блудничење?

Или, с друге стране, да ли се само несвесношћу жена може објаснити њихово олако приступање абортусу? Несвесност значаја и последица абортуса није код њих, бар у великој већини, од оне врсте несвесности, која би утицала на питање степена њихове кривице за почињено чедоморство. Та несвесност је у уској повезаности са опште прихваћеним друштвеним настројењем (разна права жена, култ тела, тзв. ослобођени секс и др.), и то тако што жена, суочена са нежељеном трудноћом, у потрази за изласком из непријатности, драговољно прихвата као своје и оне у друштву прихваћене ставове, који оправдавају абортус, и олако креће путем чедоморства. Тиме она сама креира своју несвесност, и лично своје нерасположење ка добру.

Како судити: по кајању (2. канон Вас. Вел.), или времену (21. канон Анк. Саб.), одлучења те жене, духовно нерасположене ка добру, када је њихово нерасположење у великој мери производ опште-прихваћеним у друштву настројењем ка злу? Није довољно осудити ту жену, нужно је јавно изобличити ово друштвено настројење.

Заиста, напредак медицине, посебно гинекологије, узроковао је олако одлучивање мајки на чедоморство, а друштво то оправдава штитећи те несрећнице. Епископат Цркве је пред тешким задатком како ће у данашњим условима применити 91. канон Трулскога Сабора у погледу жена које се смишљено одлучују на абортус, и извршују тиме чедоморство. Јер је чедоморство данас институционализован грех!

ОДГОВОРНОСТ ОЦА ПЛОДА

Приметно је да у канонима, које смо прегледали, а који се односе на чедоморство, нема помена о одговорности оца плода. Питање његове одговорности Свети Оци нису постављали. Зашто?

Зато што мушкарац и жена нису једнаки. Плод се развија у утроби мајке. Стога, код убиства плода непосредно учествују две особе: мајка и лекар. Канони помињу жену која *смишљено* убије плод у себи. Дакле, ако би мајка против своје воље, везана на силу, била подвргнута абортусу, она не би одговарала. Такође, она не би одговарала када би у заблуди испила отров који убија плод, мислећи да је у питању обичан напиток. Смишљено убиство плода је чедоморство. Тако и жена која справља и даје „лек“ да се пометне, чини то смишљено.

За настанак плода нужно је постојање оца. И он ће одговарати за блуд, или за прељубу, ако је плод тако зачет. Ова одговорност се суди одлучењем на седам, одн. петнаест година кајања. Али не у вези чедоморства, него у вези учињеног блуда, или прељубе. Довођење у везу извршено чедоморство, са чином зачињања плода, имало би смисла само онда, када би чедоморство било нужна последица зачињања плода. Или бар када би отац зачињао плод смишљено у намери да исти буде убијен (стварање плода ради експериментисања).

Постављање питања непосредне одговорности оца плода за чедоморство има у основи став жена, по коме се из заједничког блудног односа, тражи заједничка одговорност и за убијање плода зачетог у том односу. То је пребацивање одговорности.

Плод се развија у утроби мајке. Она је та, која чува живот плода. Отац није непосредно одговоран за живот плода. Али он може бити посредно одговоран.

Отац плода може утицати на одлуку мајке да убије плод. Он може суделовати у доношењу одлуке мајке да убије плод, и може тражити лекара који ће плод убити. Ово су примери саучешћа у чедоморству, али саучесник може бити и родитељ мајке плода. Није то нужно улога оца плода. Црква осуђује саучесништво у учињеном злу.

„Ко је судјеловао у ма коме од сада споменутих гријехова, и није сам то исповиједио, него је био изобличен, нека буде под казни и он онолико времена, колико мора кажњен бити онај, који је зло учинио.“ (71. канон Вас. Вел.)

За подстрекавање видети 9. кан. IX Пом. Саб. и 6. и 7. кан. Петра Александријског.

Видимо да саучествовање (судјеловање) у чедоморству стоји у блиској зависности од самог чедоморства. Али како суделовати у овом делу могу сва лица из окружења мајке плода, а не само отац плода, то би било неоправдано везивати само његову одговорност за саучешће у чедоморству, са одговорношћу за чедоморство по себи. Уколико је отац плода саучествовао при одлучивању, или извођењу чедоморства, одговараће за то по одредби 71. канона Светога Василија Великога. И не само он, него и било ко други. У пракси као саучесници овога греха чешће се појављују родитељи мајке...

Отац плода може напуштањем мајке плода за њу створити емоционалну, економску, или какву другу социјалну ситуацију, која може бити од пресудног утицаја на доношење одлуке мајке да убије плод у себи. Овде се не ради о подстрекавању оца плода да се исти убије. Напуштање заједнице са мајком, па дакле и са плодом није саучествовање у чедоморству; али како се на појаву чедоморства одлазак оца плода често одражава у смислу решавања жене да побаци, то се ту може тражити посредна одговорност оца плода. А како је овај случај чест данас, сматрамо да би епископат Цркве морао о томе да донесе свој суд.

Плод се налази у мајци, али он представља дете очево колико и мајчино. И то дете је своме оцу „своје и домаће“ чедо. Без обзира на то што је невидљиво, тј. положено у утробу мајке.

„Ако ли ко о својима а особито о домаћима не промишља, одрекао се вјере и гори је од невјерника.“ (I Тим. 5. 8.)

Отац плода је дужан да о њему промишља. Запуштање ове обавезе равно је одрицању од вере, а морални лик таквога је гори од лика старих неверника. Такве речи апостола Павла осликавају бригу Цркве о породици и роду. Јер то је слика телесна, сродства духовног. Ко земно сродство запушта, како ће му се поверити небесно?

„Који остави дјецу своју, и не храни их, и не води их колико може к потребитом благочастију, него под изговором подвижништва запушта их, нека је анатема.“ (15. канон Ганг. Саб.)

Осим тога, запуштање деце од стране оца ствара многе животне недаће. Видимо да то често бива повезано са смртним исходом – чедоморством... Основни правац 15. канона Гангрескога Сабора јесте очување светиње породице, дакле заједнице са већ рођеним дететом, чак и онда када би разлог запуштања породице био подвижништво. Зашто би разлика била, ако би дете било још у утроби? Ако отац ни под изговором подвижништва не сме запустити бригу о свом рођеном детету, како ће смети да запустити бригу о свом зачетом али још нерођеном детету? Бринући о његовој мајци, отац брине о њему. Зар да канон (15.) не важи и у погледу бриге о детету у утроби мајке? Потврдан одговор се намеће. Канон се односи и на дете у утроби мајке.

Све до сад речено о обавези промишљања (не запуштања) о своме детету, јасно је кад се породица заснива на браку. Али шта је с оним случајевима, а данас их је много, који се одликују заснивањем на конкубинату – блудној вези?

Питање је умесно, јер се данас у блудне везе лако ступа, и саме те везе се у друштву сматрају обликом друштвености, или путем до брака, а не ретко бива да се зачне дете у таквој неблагословеној заједници. Такође, често бива да отац детета напусти такву заједницу препуштајући жену и своје дете у њој свакојој немилости живљења. Оци Гангрескога Сабора анатемису свакога онога „који остави дјецу своју“. Оци не помињу ништа о томе да мајка те деце мора бити жена (супруга) тога оца, који оставља без старања ту своју децу. Оци осуђују свако неодговорно напуштање и запуштање своје деце од стране оца. Рођене или тек зачете, брачне или ванбрачне. У погледу брачне деце, јасно је да отац осим за прелјубу, и за оно што се прелјуби уподобљује, не сме напуштати своју жену, без њеног благослова, монашкога живота ради. У овоме је обухваћена и обавеза његове бриге како о жени тако и о евентуалној деци његовој.

„Жена онога који је произведен на епископско достојанство, пошто се претходно разлучи опћим сугласјем од свога мужа, нека, последице него што је он постављен за епископа, поступи у манастир, који је далеко од епископова обитавања, а од епископа нека за своје издржавање добија...“ (48. канон Трул. Саб.)

После разлучења брака „опћим сугласјем“, не престаје обавеза ранијег мужа да се стара о потребама своје бивше жене, а тиме и деце. Оци Гангреског Сабора 15. каноном подвлаче да обавеза старања оца о својој деци траје без обзира на брак, и без обзира на подвижништво. У погледу ванбрачне деце као и брачне.

Насупрот друштвеној прихваћености блудне везе, она је за Цркву неприхватљива.

„Блуд није брак, пак ни почетак брака, зато ако је могуће нека се разлуче они, који су се кроз блуд саставили, и то би било најбо-

ље. Али ако они на сваки начин хоће да заједно живе, нека се подвргну казни за блуд, а нека се већ не дијеле, да се што горега не догоди.“ (26. канон Вас. Вел.)

Проблем је у безблагодатности блудне везе. Светитељ каже да би било најбоље да се такав пар разлучи. Ако они тврдо остану при својој вези, нека се подвргну казни за блуд и нека се више не деле, да се не би десило што горега, упућује Светитељ. Ми смо у ситуацији да мушкарац сам напушта блудну везу, али оставља при том жену са његовим дететом у себи, дакле оставља и то своје зачето дете, и то на такав начин, да никаквога старања ни о тој жени, ни о своме детету у њој, не води, што узрокује чедоморство. О овоме немамо старог канона. Али на основу до сада прегледаних, наслућује се одговор.

Одговорност оца плода постоји. Та одговорност у односу на чедоморство је посредна. Али је у односу на остављање свог детета без старања, што је посредно допринело чедоморству, његова одговорност непосредна, и још је увећана смрћу детета.

Мислимо да оцу плода не може бити забрањено (в. 22. канон Вас. Вел.) да напусти блудну заједницу. Иначе би био везан грехом. Али за сво време трудноће отац плода се мора адекватно старати о жени-мајци свога плода, јер старајући се о њој, тиме се стара и о своме детету у њој. Након порођаја он је дужан да се стара само о детету.

Ипак је боље, ако би у складу са канонима остао у заједници (ступио у брак) са том женом, „да се што горега не догоди“, јер жена може, ако је остави, и поред свог његовог старања, да, емотивно повређена, убије њихово дете, за шта би отац био ипак посредно одговоран, али му се не би могло приговорити да је оставио своје дете без старања. Његова посредна одговорност би се састојала у томе што је својим напуштањем жене (не желећи брак с њом) код ње побудио тежњу к чедоморству. Јер свако мора бити одговоран за оно што узрокује својим поступањем.

„Један, пошто је вјерио био дјевојку, завео је сестру њезину, тако да је и затруднила; пак послије вјенчао је вјереницу, а заведена се удавила. Наређено је, да сви сукривци имају се примити послије десет година, прођених по установљеним ступњевима, у ред оних, који стоје.“ (25. канон Анк. Саб.)

Вереник је завео сестру своје веренице, тако да је затруднила, а потом ју је са дететом у њој оставио и оженио се својом вереницом. Остављена се у очају утопила, при чему је и плод био убијен. Овај несрећни исход блудне везе вереника нико није желео, нити пак очекивао. Али ипак је наређено, да сви они који су сукривци, који су имали удела у стварању ситуације која је девојку определила на самоубиство и чедоморство, буду одлучени на десет година у ред оних који тек стоје сву литургију. Онај, дакле, што ју је завео, а

потом заједно са плодом оставио, сноси своју одговорност за стварање ситуације при којој је она починила своје зло. Он се не може изговарати својим правом да је остави – или нехтењем њеног дела –
 „...Ако ли је ко узео незаручену, тада треба је дигнути од њега, повратити је родбини и истој родбини оставити је на вољу... пак ако хоће да му је даду, нека се утврди свежа, не сагласе ли се, не треба их принуђавати; али који има жену, коју је прије или тајно, или силом оскврнио, тај мора издржати казан за блуд...“ (22. канон Вас. Вел.)

Број прекида трудноће у Србији без покрајина и Југославији,
 1969–1988.

Година	Укупно прекида трудноће	Број прекида трудноће		
		На 100 живорођења	На 100 познатих трудноћа	На 1000 жена старих 15–49 година
СРБИЈА БЕЗ ПОКРАЈИНА				
1969	119879	151,8	60,4	82,1
1975	130347	154,5	60,5	87,8
1980	152382	188,3	65,2	103,7
1983	155828	193,9	65,8	108,2
1984	160995	203,2	66,9	112,5
1985	162688	215,2	68,1	114,4
1986	161481	218,2	68,6	114,0
1987	153634	210,2	67,6	108,9
1988	145632	200,5	66,6	103,4
ЈУГОСЛАВИЈА				
1969	253530	66,2	40,0	47,0
1975	293219	75,6	42,9	51,8
1980	356431	93,3	48,4	60,9
1983	372559	99,5	49,5	64,6
1984	384862	102,0	50,7	66,6
1985	388933	106,1	51,7	67,2
1986	388855	108,1	51,9	67,0
1987	391688	109,0	52,0	67,3
1988	367814	103,2	51,4	62,9

Извор: Савезни завод за здравствену заштиту, *Статистички годишњак о болничком морбидитету у Југославији* 1983, Београд, 1985, (за 1969. и 1983. годину) и необјављена документација (за 1975, 1980, 1984–1988. годину); Савезни завод за статистику, *Демографска статистика* (за одговарајуће године).

– јер је одговоран за све последице свога поступања. Ову индиректну одговорност оца плода (кад она постоји) при чедоморству, данас, у време крајње неодговорности младића, епископат Цркве би морао да реafirмише.

ЗАКЉУЧАК

Апел народу на покајање и одступање од греха, садржан у божићној посланици патријарха Павла и упозорење братије Хиландара, сведочи о присутној свести код епископата наше Цркве о томе да је чедоморство грех који, иако са познатим починиоцима, испашта цео народ. Данас, особито данас, при нерасположењу друштва ка добру, и утицају такве климе на број чедоморстава и олако приступање абортуса, овај грех је у равни са апостасијом.

Занимљиво је да се наш Сабор ограничава на само апел као средство борбе против чедоморства. У овом малом прегледу нашли смо много места где би наш Сабор морао да конкретизује примену старих канона на данашње доба и прилике.

Нажалост, чедоморство је сада отворено питање и у нашој Цркви. Не треба да чуди што апели не успевају. Отвореношћу тог, и сродних питања, бави се Сабор Цркве. Кад Сабор да одговор, можда ће и народ послушати апел.

Жељко Которанин

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

ЧИСЛО*

*

(„Логос у Дому Хлеба“)

Првобитни назив чланка који је објављен у часопису
„Градац 1984.“ и допуњен 1999.

„Наука има свој извор и порекло у Богу Логосу“

Св. Максим Исповедник

Съ начело вѣ Словъ и словъ вѣ къ Богѹ и Богѣ вѣ словъ съе вѣ
искони къ Богѹ

(Јеванђеље по Јовану 1372, Библиотека Беч)

*****

Нема можда значајнијег периода у повести православне хришћанске културе од раздобља иконокластичних борби у IX веку. Тада је и наше племе примило своје *Слово* по Христу. И, као што су Ђирило и Методије путовали, у оно доба на сам крај света међу Хазаре; на саме изворе да би нам превели Свето писмо са оригиналног, арамејског језика, тако и ми морамо да посегнемо за изворним учењем Светих Отаца али и миленијумима наталоженог искуства нашег племена да бисмо дубље расветлили значење *Слова*, како су то превели равноапостоли. Ми Срби нисмо ни свесни тога колико у нама има тога прасловенског, и ако свакодневно страдамо због тог оптерећена. Поменимо само Видовдан и прасловенског бога Вида, и толико у свету прокажени такозвани „Косовски мит“ због којег вековима страдамо, а нарочито у овом тренутку. Наша пажња овде неће бити окренута и данас најпопуларнијем богу Виду и Видовдану, већ ка једном Богу због којег је наш народ мање пострадао, а више стварао. Вероватно су Света Браћа својевремено чули и за Числобога, али су изгледа као ревносни хришћани „раскрстили“ са много-

---

* Числобог је у Прасловена био бог броја и мере који одбројава земаљско и те мере саопштава Богу.

Симбол му је била преплет који се састојао од основних геометријских облика као основе савршенства и склада.

Сазнање да су основна тајна свих наука број и мера. (по Радивоју Пешићу)

божачким идолима, и са идолима одбацили по њима и погану реч. Борба како да се назове иста суштина настављала се после вековима.

Тако је Вук Караџић на наш данашњи савремени језик превео јелински „Логос“ посредно са протестанског немачког превода Библије као „Реч“, давши овом неисцрпном појму само једнострано огољено значење „речи“. Значи поступио је мање „научно“ него што су то поступили пре много векова Свети Ђирило и Методије. Данас у новом, изворном преводу Новог Завета појам „Логоса“ је враћен, јер се не може превести, јер се у вековним сукобима приметно наше изворно „Слово“. Међутим, за тумачење црквене архитектуре, односно назовимо је „живоградњом“, морамо да вишезначно и вишеслојно истражујемо баш овај израз, и да га онда тек спојимо непосредно са најдубљим кореном у нашем личном племенском пореклу. Данас из довољно дугог временског растојања не морамо да будемо више толико будни у расчишћавању са „поганим“ (паганским) речима. Широки покрет укорењавања наше савремене духовности показује пример наслова часописа „Видослов“, што је дивна кованица састављена од имена прасловенских богова. И у нашем врту питома лоза треба да се калема на дивљу.

Предпостављамо да су Ђирило и Методије могли да преведу Свето Писмо на језик Прасловена, јер је њихов говорни језик већ у то доба био довољно развијен, да могу да прихвате Благу – вест. Тајна тог успеха садржи се у томе што су Прасловени не само имали изграђен језик са седам падежа, већ и изразе за најсложеније појмове духовне надградње. Сваки данашњи хришћански народ има право, на свој лични генетски Стари Завет, па и ми Срби имамо право да се позивамо на наше предхришћанске оглашене Словене. У том раном хришћанству „оглашени“ појединци су морали да се припремају четири године да би се крстили, док се потребно време припреме да се цело једно племе покрсти мери миленијумима. Погрешно би било да се њихова веровања по шаблону науке прошлог века сматрају „пантеоном паганских богова“.

Ми сматрамо да је вера Прасловена Стари Завет данашњих православних Словена.

Овде не мислимо само на заједничке језичке корене у смислу „у почетку беше заједничка реч“, већ беше и заједничко Слово, односно писменост. Наиме **чрте** и **рзе** могу и данас да прочитају савремени Словени који пишу ћирилицом, и који су још од Ђирила и Методија примили и задржали то своје *Слово*.

Данашња сазнања говоре да су Прасловени већ веровали само у једног Бога са три лица, а да је многобожтво било само повремено застрањивање, сасушена сува грана на дивовском стаблу са дубоким коренима у Цркви адамској. Савремена етнологија показује да најпримитивнија племена на рубу света и цивилизације верују само у једног Бога, као што су реџимо Пигмеји или Јамани са огњене зем-

ље, па онда и предпоставка да су и Прасловени веровали само у једног Бога може да се подржи. Истина, може се увек спојити паралела између традиција како Прасловена, тако и традиција многих других племена и народа који чак и немају непосредне везе једни са другим, ни у простору ни у вековима, што је често веома слично и са традиционалним јеврејским Старим Заветом, јер, ово што разматрамо је достојно искуство и непосредна „αξιοσ“ веза са Богом. Човек од човека учи, а свој лични дар – таленат наслеђује непосредно од Бога. Стари Завет имају многи народи иако га нису можда записали, као што је то записао јеврејски народ. Кумрански рукописи су откривени и „научно протумачени“, или као на пример: неке руско – словенске брезове Велесове Таблице још чекају своју потпуну научну потврду, која била или небила није од значаја за истинитост непосредног духовног искуства.

Укљештени између великих усмених култура Веда (Индијаца) и писмених Јелина, чињеница је да су Прасловени имали посебног бога, или боље рећи безличног светца, пророка, анђела, односно искуствени принцип за меревање реда у целокупној васељенини под именом „Числобог“ који би имао своју паралелу у хришћанској Богородици Широј од Небеса „**Ширшаа Небесъ**“ која се у православним црквама увек живопише на прамцу црквеног брода, тј у апсиди, како држи раширене руке, као да разапиње нит основне мере за меревање човека под Небесима. Ова мера од тачних 1,75 см, односно мере једног човечијег хвата, могу да се прате од дубоких преисторијских, до данашњих дана, као число човека према Богу.

Овде ћемо дакле расправљати међу осталом о преображавању речи прасловенског Число-Бог, у словенско хришћанско Бог-Слово, у Рече Бог, у Бог-Логос.

Посебно нас занима православно хришћански стандардизовани израз Логос у сфери обликовног, ликовног, Логоса у зидању – живоградњи и у сликању – живописању, односно веза ових области стваралаштва са Евхаристијом, као правила и чина Свете Тајне, која се чинодејствује при зидању Дома Хлеба (цркве) и пројављивању, επιφανι(α)-и живописа у χοροσ-у, простору Храма.

Јелински језик је продро кроз латински у данашњи светски стандардни језик у науци, уметности и философији, а ми бисмо хтели само да га укључимо у опште међународни стандард и на духовном пољу. Античка Јелада је део светског стандарда, и α и ω не само геометрије и математике, већ науке уопште. Још пред нама увек стоји васељенско и непреводиво Христово непреводиво:

„Ја сам Α и Ω“.

Нека следећи милениум који се у васцело мери Христом, буде и век духовности који се већ мери Христовим знацима алфавите. Успут ћемо да подсетимо да је Числобог такође „одбројавао дане

наше и Богу своја бројања саопштавао“* (Радивоје Пешић). (Цртеж: 13.)

И као што је Јеврејски Стари Завет усвојен као светски стандард у духовности, тако Јелинима, односно Ромејима, (накарадно названим Грцима и Византинцима), још није јавно признат општи светски духовни стандард иако он сакривено већ постоји. И са друге стране света Кинези и Јапанаџи када бележе знаке за математику користе алфавиту. Нас пак, као православне алфавита односно наша варијанта - ћирилица обавезује као једно од значења Логоса, иако су данас Јелини унижени. Античка Јелада је баштина целог света, а Константинополис, Кападокија итд, су нажалост, само Турска окупациона зона ромејске православне духовности, а не слободно тло где би се изворно истраживали стандарди светске духовности, као што је енглески језик и abeced-a, данас стандард светског виртуелног споразумевања без обзира о којој се најразличитијој цивилизацији ради. Међутим, енглески језик има то преимућство да иако је у својој основи сиромашан варваски и језик, када треба да изрази нешто духовно, слободно преузима латинске, а кроз латинске и јелинске речи и изразе у свој речник. Мислимо да се овом чињеничном стању треба приклонити, јер је енглески језик једноставно победио свет, и у тај ток се треба убацити. Међутим, пре тога је неопходно да се овај „импут“ у нашем оригиналу тако обради, да може у енглески да уђе, а да му се не промени суштина.

Зато ћемо се подсетити на неке кључне догађаје из Васељенске престолнице, Цариграда.

ДОБА СЛОВЕНСКОГ КРШТЕЊА

Као пример узећемо записани догађај од првог маја 880, при освећењу Нове цркве при Царском двору, када је васељенски патријарх, свети отац Фотије, „словенски кум“ којег католици означавају за оног „против којег треба да се виче“ одржао је беседу (поуку, хомилију), у којој је, поред осталог, поставио и задатак нашег истраживања; проблем облика као оваплоћења дара Духа Светога и његове сенке, виртуелне копије, шаблона, који су „сен и сан“ (Свети Сава), што би данашњим профаним језиком било речено: да су само обриси и облици, на санскриту „рупе“ превише оскудни да би могли да изразе пуноћу тврде Истине и стварни духовни живот. Тако су и старозаветни храмови, према патријарху Фотију, недостојни у односу на Нову цркву коју је саживио верољубиви цар Василије I, „јер на ово дело не само што се излио дар Духа Светога, него су у њему отеловљени Догма – Слава, Канон – Закон и Логос – Слово, или наше прасловенски Число.

По светом Фотију, иако је велелепна лепота и ђавоља вештина, „художество“, којом је изграђена црква, ова врлина је ипак по свом домету у другом плану, иза Логоса, јер чином Логоса она надмашује Соломонов храм у Јерусалиму не само по лепоти, већ и по величанствености. Дакле, лепота се не одбацује нити занемарује, али битан је прачин Бога – Логоса, јер „у почетку беше Логос“, па и овде, у ликовним вештинама, треба да се почне од Числа, мере човека према мерама васељене – Логоса. Много касније у доба западне ренесансе, умеће и вештина грађења склад и пропорције пробиле су се у први план, но у односу на поуку Светог Фотија ово би се требало сматрати падом, јер саме виртуозне ренесансне геометријске пропорције без тела Христовог су празан прапорац који мучи.

Но, како то рече свети Фотије, лепота ће бити мртва, лажна, ако у њој није оваплоћена тајна Тела, жртве Христове, Дома Хлеба – Витлејема, ван којег нема спасења ни живота вечног.

Ова мистика није мрачна већ је светла, ономе коме је дата даром Духа Светога по природи је јасна, верник у њу не сумња, и не истражује као што је то у тренутку слабости учинио грешни неверни Тома. Као што прави научник никада неће истраживати и посумњати у ирационални број π , али ће то чинити шарлатан, тако и прави верник никада неће посумњати да је Христос васкрсао нити ће то „научно“ истраживати као што то чине многе верске секте.

ТАБЕЛЕ У ПРВОМ РЕДУ

(Цртеж 1; слева надесно)

„Στις οὐκ ἔστιν ἡ μερὸς ὑδὲν“. Еуклид

(Тачка је оно што нема делова.) Еуклид

Ово је први у низу Еуклидових аксиома на које ћемо се у даљем излагању ослањати, али ћемо их овде сложити и препаковати тако да њима, ради остварења нашег циља, можемо слободније служити и даље их надграђивати. У овом новом распореду аксиома неоскрнављени оригинали ће се и даље лако препознавати, јер наш циљ није да их на било који начин мењамо, као што је то својевремено учинио Лобачевски који је праву, због једног на изглед безначајног детаља, закривио (V постулат). Наша намера је да управо то избегнемо и да примењујући Еуклидове постулате не мењамо њихову суштину, већ само њихов редослед излагања.

На таблама које ћемо предложити нећемо представити све Еуклидове аксиоме онако како је то он учинио и како су ту суштину кроз векове многи спадали дописивали и преписивали, а да њихова суштину до данас није оскрнављена. Ту не смемо да изоставимо ни полихистора Теодора Метохита који је на двору Светог српског краља Милутина подучавао, проучавао, дописао и записао Еукли-

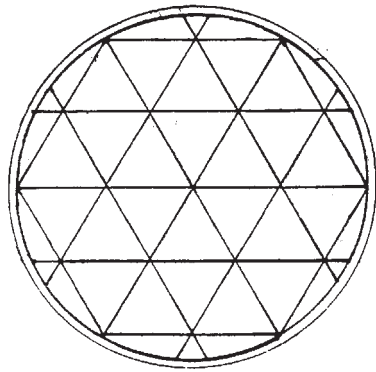
Табла II – две тачке: две тачке одређују праву – дуж, која нема ширину већ само дужину. Најкраћи пут између две тачке је права – дуж. Између две тачке увек ће моћи да се убаци још једна тачка, и права се може избаждарити многим монотono одређеним дужима. Овде се, са овим одређеним дужинама, појављује нешто конкретно, стварно. Дужине могу да буду метри, али и светлосне године.

Табла III – три тачке; једна тачка је ван прве, а најмање три тачке одређују површину.

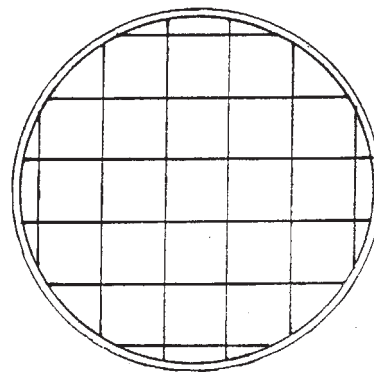
Свака површина може да се избаждари на троугласте делтачестице – парцеле. Троуглови чине основни размерник при триангулацији површине, меревањем дужина меревају се и површине. Поступак постаје реалнији кад се обавља на тлу, на земљи. (Тако је меревањем површине тла настала геометрија; по земљи су забијани колци, као тачке, и затезани конопци, као дужи, а између њих је била земља – тло.)

Табла IV – четири тачке; три тачке површине и једна ван површине чине простор.

Он сада може да се избаждари наизменично тетраедрима и октаедрима, који могу да испуне цео апсолутни простор, мада је доволно само једним тетраедром укрутити само једну јединицу простора. Простор се, до бесконачности, може измерити само ако се у баждарењу примени као мерица – октаедар. Ако се сада вратимо табли III, видећемо да се цела површина може изделити на троуглове, исте монотоне слике, што је основни начин меревања, али се може монотono изделити и на квадрате, мада они нису крути, али се могу укрутити дијагоналама; но, то нису више прави квадрати (цртежи 2 и 3).

Цртеж: 2. Дискос троуглова

Цртеж: 3 Дискос квадрата

Ван табли у првом реду нацртана је просторна решетка којом се може размерити цео апсолутни простор. Међутим, дозвољено је претпоставити да се, поред бесконачно велике равне површине и апсолутног простора, може измеравати и површина сфере, лопте. Тако се добија икосиедар који се састоји од 20 троуглова. Лопта се може изделити и на 12 петоугаоника, али исто тако квадрати у површини, и ови петоугаоници сами за себе нису довољно крути, али укупно јесу, па је стога сфера прелаз из једног у други ред у низу ових табли.

УСПОН ТАЧКЕ

Са овим низом табли који се успињеможе се поставити хипотеза за тумачење савремене западноевропске свести, чијим се крајњим дометом сматра просвећени рационализам XVIII века и савремена „рационална“ наука. Лаик званичне цивилизације ће зато ову шему прихватити као природну и стварну, јер није свестан колико је под утицајем Еуклидових аксиома, које једноставно живи. На тај став лаика утиче очигледност механике крутог тела и очевидност кретања Сунца и Месеца. На дубљем плану ови појмови ће наћи потврду у Демокритовим атомима, у Њутновој теорији светлости, према којој је светлост снап лоптица, односно у теорији Руђера Бошковића, по којем се светлост састоји од тачкица које јуре празним простором космоса. Бошковић, тако, оличава успон тачке у епохи просвећености.

После експлозије из једне једине тачке, тачке се множе, беже једна од друге, а опет се негде скупљају у маглине и сабијају градећи крута тела, која се коначно толико охладе да бивају усисана у црну рупу, у ништавило из којег тачкице, односно светлост више не може да изађе. Од Big-Benga читав овај систем постоји само ако је у непрекидном успону, ако експандира, напредује. Тачке које јуре једна другу образују скупове, мањи скупови веће, све до галаксија, а онда, коначно, скуп свих скупова је празан скуп, који нема ни једног јединог члана, односно ниједну тачку (Раселов парадокс). Када се скупе све тачке које постоје, које су постојале или ће постојати, онда је то ништа. То је коначан пад тачке, којом се не може дефинисати вечност. То је онај почетни симион који нема делова, ни димензија, ни броја, у празном, апсолутно хладном простору – понору. Ако изузмемо тачку над тачкама, пратачку експлозију – прасак свих тачака BIG – BANG, сва маса безброј тачака је појединачно слаба јер нема енергију, јер нема суштину, јер не поседује Логос, већ само његов пад, и зато све тачке завршавају на рубу космоса у црној рупи, одакле више нема излаза. Тај пад је оно што можемо назвати „коначно доле“.

ИЗЛАЗАК

Овај систем успона од тачке ка простору сам за себе не би могао да постоји, зато што је већ у тренутку Великог Праска садржавао клицу кризе. Еуклид је рекао: „Тачка је оно што нема делова“, а Давид Хилберт (- 1943) рекао је само: „Тачка“.

Неуниверзалност ове хипотезе захтевала је допуну и преиначење, па су подштапалице коначно сломиле Еуклидове аксиоме, они су престали да личе на себе, и то се догодило, посебно, његовом дуго оспораваном V-ом постулату, који је у прошлом веку преиначио Лобачевски. Такве промене би у нашем систему преиначиле II таблу, у којој се каже да је најкраћи пут између две тачке права линија, јер би по Лобачевском то била крива линија, а нарочито захтев да се измени тврдња да се кроз једну тачку ван праве може повући само једна паралелна права.

Иако је на изглед ова нова, неевклидска геометрија монструм, она је могла да прогута и оно што је веома велико и оно што је веома мало. Ипак, уместо свих тих компликованих конструкција треба потражити, и наћи, нешто складније, једноставније, трајније.

ЛОГОС КАО ЈЕДНА ОД ОСНОВНИХ И ВЕЧНИХ КОНСТАНТИ

У науци, поред огромног, силовитог напретка, има неких установљених истина које се не мењају и не превазилазе, нити се претпоставља да ће се то догодити. Ту неки напредак као што смо већ рекли претпостављају само шарлатани. У физици су то, рецимо, откриће брзине светлости, гравитације, апсолутне нуле, апсолутне тврдоће итд. Постојећа наука није апсолутна, она даје само прилично добре резултате у одређеном опсегу, у извесним видокрузима она је савршена као што је савршен дијамант који кристалише према нашим идеалним таблицама (тетраедар – октаедар), и не претпоставља се да ће бити пронађено нешто тврђе од њега, истина, у одређеном опсегу – величине једног камичка.

Логос, односно Бог који се ологосио, такође је вечна и непроменљива константа, али у једном неупоредиво већем опсегу.

ПОСТОЈАЊЕ ПАРАЛЕЛНОГ РЕДА ТАБЛИ

У физици је увек било алтернатива, на пример, принцип који је Нилс Бор назвао комплементарношћу. Дозвољава се постојање корпускуларно-таласног дуализма у тумачењу природе атома, зато

што се свака истински дубока природна појава не може једнозначно дефинисати речима нашег језика и за своју дефиницију захтева барем два комплементарна појма који су инкомпатибилни, тј. који се међусобно искључују. Сличан дуализам препознајемо и у начину проучавања света који нас окружује: наука је само један од начина, а други, комплементарни начин отеловљен је у уметности. Управо паралелно постојање науке и уметности добра је илустрација принципа комплементарности. Оба приступа свету су подједнако исправна, иако, гледана појединачно, и непотпуна, зато што садрже појмове који су инкомпатибилни у границама уобичајене логике.

Исто тако, традиције различитих народа и култура могу постојати паралелно а бити дијаметрално супротне по својем основном духовном усмерењу. У овом тексту разматраћемо феномен стварања у православној традицији у односу на друге, инославне традиције, а наша размишљања биће делом заснована на математичким идеалитетима – аксиомима. Није нам циљ да поставимо неку оригиналну математичку дисциплину, него да допринесемо тумачењу и објашњењу неких појава у свакодневном животу православља, у вештини грађења и живописања, како би се подстакло нападање спонтаном изворношћу и постигла пуноћа стварања и открила можда само нама, а можда и неком другом снажна истина Свете Тајне.

Иако овај текст нема претензију да буде чист научни рад, он ипак тежи томе да буде нешто више од манифеста једног уметника. Сваки уметник има право да изда свој манифест, и он ће бити незаменљив у тумачењу његовог дела, али неће бити применљив за дела уопште. Правила, пак, која ћемо овде дати требало би да упоредо расветле достигнућа великих традиција и култура које су трајале и десетинама хиљада година и које, управо због тога, не могу бити случајне. Ту ће се наћи и традиције малих народа, на периферији светских збивања, али и наша словенско – балканска – православна култура.

ОВАПЛОЋЕЊЕ ЛОГОСА

Насупрот тачки, која је оно што нема делова, поставићемо пуно Тело које се дели. Бестелесна тачка је изгубљена у празном простору, док Тело заузима васцели простор васељене, без празног остатка. Ако би се неки део и испразнио, увек би се могао лако поунити, насупрот тачкама којих може да буде безброј и које могу само привремено да испуне неки део бесконачног простора. Прасак Биг-Бенга, који је као ехо ухваћен радио-телескопима и који се чује из космоса, не губи се у празнини, већ се одбија о чврсте зидове Тела, највеће космичке грађевине, зидина Новог Јерусалима.

У поређењу са поставкама Лобачевског, који је изменом С-ог постулата закривио геометрију, а тиме и простор, према нашој хипотези простор би био апсолутно пун и миран, узнемираван само ту и тамо, и за време једног животног века не морају се ни доживети последице Великог Праска који би изазивао таласање, земљотресе у зидовима Тела, но кад-тад та подрхтавања би се смирила. Зато се у Светом Писму каже да има време када се руши и време када се гради. Многи зато проклињу што су промашили век у коме су се родили, као што и Срби данас проклињу ово најгоре време које нас је снашло..

Хипотеза о пуном простору мења нашу другу горњу таблу, па следи поставка да нема растојања између две тачке. Тачке сада имају димензије, између две тачке се више не може убацити још једна тачка (по Р. Бошковићу), не постоји права линија без дебљине, ни површине без дебљине, односно поље без тла.

СВЕ ТАЧКЕ СЕ ДОДИРУЈУ

Напредак је овде ограниченог и привременог значаја, јер уместо пуног простора као коначног циља имамо пуно Тело; дакле, постоји Тело. Ова тврдња није корен нове аксиоматике, већ је то нешто познато, оно што се препознаје вером у Бога. У том часу настаје присутно чудо, ту и сада, преображење виртуелног бића у плот, и обрнуто. Притиском курсора на ове меке привремене иконе, (софт њаре) популарне дискете отвара се упарено повезани низ тврђих и трајних, пуних икона (hard ware) Hard Disk-a.

ТАБЛЕ У ДОЊЕМ, ОСНОВНОМ РЕДУ

(Цртеж 1, с десна на лево)

Тело је оно што се може делити!

Табла I – Тело; Тело је бесконачно пуно и велико, но бесконачност овде има смисла, она је живот. Само тело, које је огромно, нема димензије. Поређењем ове табеле (Тела) са таблом изнад ње (тетраедра) прихватамо сазнање да се у еуклидском простору (тетраедру) светлост креће брзином од 300.000 km/sek., али верујемо да Тело поседује посебну, сопствену унутрашњу светлост, која, било где, стиже одмах, без редоследа, без дефинисаног извора. То би, према духовном опиту светог Григорија Паламе, могла да буде непатворена Таворска Светлост.

Табла II – половина Тела; у првом потезу дељења добија се површина, хоризонт (грч. $\chi\omicron\rho\rho\rho$ – делим; $\zeta\omicron\nu\alpha$ – део). „У почетку

створи Бог небо и земљу“. Граница између неба и земље је хоризонт. Основно, једино могуће Тело има смисао у свеобухватној димензији, па иако се дели, свака од његових половина увек је једнака целини. Без обзира на то колико пута се дељење понавља, и Тело и делови (половине) остају цели, јер кад год се тело дели, бира се у слободи, по слободној вољи, једна половина, а од друге половине се одриче, она се одбацује (отрицатељна љубав). Ово је највећа Света Тајна православне вере, у којој се на крштењу одричемо ђавола, а бирамо, у слободи, Христа, а тамо где је слобода – тамо је и Бог. Приликом дељења неба и земље појављује се површина, а на површини лик – живопис – икона (реч „επιφάνεια“ у грчком језику је синоним за „површину“ и „пројављивање“). Ово је први лик који се може сагледати на спољашњој светлости, која се креће брзином од 300.000 км/сек., и ова површина је тло на коме ходамо, а над нама је небо; и једно и друго су недостижни.

Табла III – четвртина Тела; другим потезом дељења добија се права. На површину тла може да се стане, да се плива, да се плови

Цртеж 17. Јаковљев сан – Богородица Љевшица

бродом по пучини, а да се не пропадне у бездан. На тлу се хода прамцем и плови прамцем, под четвртином свода, под апсидом, и гради се (жижди) први зид (права) - свод на земљи.

Табла IV – осмина Тела; трећим потезом дељења добија се тачка. Но ова тачка се сада битно разликује од Еуклидове зато што је стабилна, јер је део пуног Тела, јер је и ова кришка једно, осмина Тела, октоих, који је опет цело Тело, само има један цео угао зида, односно четири угла који затварају кутове у кућу, дом. Зид је са све четири стране, а четири тачке већ одређују Тело. Оне су једина приступачна веза између онога што се може додирнути и онога што не може; космоса. Овај камени блок је узглавље Јаковљевог сна, он је темељац цркве у којој се анђели лествима пењу и силазе са неба. (цртеж 17.) Лестве Јаковљеве из Богородице Љевишке

Табла Тела и табла тетраедра су инверзно постављене једна према другој. Тело одговара простору одређеном са најмање четири тачке: површина, односно две површине настале дељењем Тела одговарају одређеној са најмање три тачке; права, односно четири праве – вектора одговарају двома тачкама које одређују праву; једној тачки која нема делова одговара осам тачака у Телу које има делова и може се даље делити.

У космичким размерама скоро су откривене незамисливо дугачке космичке нити, сатављене од звезда, које су ограничене такође несразмерно сићушним тачкама, односно најпримитивнијем облику живота, црвима, јер евелуција живота почиње од црва и завршава се хамлетовским црвом.

ПРЕОБРАЖЕЊЕ

Предложени модел Тела у другом низу табли није могуће тачно представити, као што се модел тачке не може представити дебелом кредом по табли, због бесконачно великих и бесконачно малих размера. С друге стране, лакше је ологосити Тело него израдити модел у размери Логоса тачке, јер је овај модел празан. Он се пре речима и апстрактно, цртежом, може представити, па је због тога и дошло до измене у немачком преводу: „У почетку беше Реч“ (а не Логос). Уз то, у традицији протестантизма запуштена је тајна Светог Причешћа – Евхаристије, а пажња се поклања првенствено делима и разуму. Када нема Тела нема ни жртве, нема чинодејствовања, жртве која се мора делити и с њом се сјединити. Додир тачке о тачку још није додир с Телом, то је пре неки „светлосни ветар“, како је то својевремено тумачио Еуклид. Тело се пак прво мора рашчерецити, па један део појести, море се сварити, јер се само тако

може с њим сјединити, исто као што је тачка у кришки увек део Тела. Тело се не може видети, с њим се мора поистоветити, треба га кушати, целивати (целосно љубити), а не такнути ударом безбројних тачака, јер би се у гужви и гомили изгубио њихов међусобни додир, као што се светлосним бомбардовањем (као код ударца бил-ијарских кугли) помера објекат посматрања, који постаје мутан, према Хајзенберговом принципу неодређености (неоштрине; Unschärfe Relation).

Оно што спаја супротности зове се љубав, прецизније речено – агапи. И, као што је на Западу сужено значење појма Логос на Реч, тако је и реч „љубав“ сведена на тако рећи само једно значење. У јелинском језику постоје десетине речи које значе љубав, јер се за тим осећа потреба, па зато морамо вратити наше речи које је Вук избацио, или употребити јелинске, да бисмо изразили оно што се догађа и што се већ хиљадама година објашњава, о чему сведочи и наведено лексичко богатство у јелинском језику.

ОТРИЦАТЕЉНА ЉУБАВ – ЉУБАВ БОГА ПРЕМА ЧОВЕКУ

Љубав коју Бог испољава према човеку назива се отрицатељна, на јелинском – апофатичка љубав, у којој се Бог, пружајући руку човеку, исцрпљује до половине а остајући при том пун, тј. Тело, односно Бог се дели на пола и појављује се лик Христа.

У математици, од појаве инфинитезималног рачуна у XVIII веку, од када се тачка на бројној линији објашњава граничном вредношћу којој тежи бесконачни низ, маса бројева бесконачног низа добија смисао у преображењу у одређени број, на пример, низом $1/n$, где n тежи бесконачности, објашњава се нула, нулта тачка, а и било која друга тачка, макар била и ирационална. Са овим математичким поступком може се упоредити отрицатељна љубав, али не као правило које ће се разумети и упамтити, већ као истина која се мора живети, не као тврдња која ће се доказати спољашњим експериментом, већ као лично духовно искуство.

И Тело и тачка пробадају се, односно погађају амфилохијским (двогубим) копљем са два врха (стреле), од којих је један забоден у празно а други у пуно. Амфилохијско копље садржи енергију преображења која пробада и убија супротности, оно је главно оружје затвореног круга живота, у којем влада равнотежа метаволизма, ово копље пробада горње и доње табле и пришива их. Не поставља се питање које табле садрже виши закон, оба низа табли су закон, један не може без другог, важно је само којим редом и за шта се човек опредељује, шта бира и да ли је у праву; у томе је изазов живота и смрти.

Сва развијенија бића су симетрична и настају дељењем једне ћелије, па тако и људско биће, које, опет, има свест и које је и у свести симетрично, у грађи мозга и у својој повести, јер одвајкада се бори ум са безумљем, вера са саблазни. Данас се зна да је живот настао у космосу а не еволуцијом на Земљи, да космички простор није празан него пун, да су вируси, који су гени живота, откривени у космосу, и да без утицаја множества маглина ових вируса живот сам по себи, из једне ћелије, еволуцијом, не би могао да се развије (Чандра Викрамасинге). Нова космологија тврди и доказује да космос није празан простор, кроз који честице беже једна од друге, него бесконачно набијена тежина, а тамо где се чини да има честица постоји само неравнотежа која се креће, као што то тврде Фред Хојл и Стивн Хокинг из Велике Британије. Креационисти су данас у теоретској тако и у експериментаној науци надвладали еволуционисте. Међутим, еволуционисти држе премоћ над популарним медијима, те празно образована демократска цивилизована маса која тежи сталном индустријском расту радо уздиже и еволуцију, док је заостало село и даље креационистичко, док су између ова ова кича веома ретки светци и научници.

У самом почетку није било разлике између поменутих једних и других. Иако се антички филозоф Еуклид сматра једним од зачетника рационалне мисли, у античкој науци није било неопходно да се појаве експериментално доказују; било је довољно да се нешто поштено, по личној савести и духовном опиту тврди, а то сведочи о томе да су у таквом поступку већ присутни идеја, логика. Логос и унутрашња светлост. У ризници Духа сакупљено је огромно богатство, и то не само у науци и уметности већ и у сваком облику веровања. Један човек може да буде настран и да верује у нешто посебно и изузетно, може да буде грешник, болесник, али може да буде и геније – пророк чији увиди не морају да буду празна фантазија, али ако покољења умних људи мисле, односно ако духовници, видеоци и свеци виде невидљиво и до откривења долазе независно једни од других, онда то или подлеже научном експерименту, који се може поновити, или је то духовни опит, заједничарење по правилу и шеми Тела, које се исто тако може поновити.

Ово сучељавање спољашње светлости просвећености и унутрашњег духовног просветљења одиграло се у православној традицији у облику драматичног сукоба између Варлаама Калабријског, који је сматрао да ће Таворска Светлост моћи једнога дана да се научно објасни, као природна појава, и светог Григорија Паламе, који је сведочио да је Таворска Светлост унутрашње духовно искуство које никада, никаквим научним проверама неће моћи да буде потврђено. По Варлааму, свако чудо се може и мора доказати, а по Палами – може, али не мора јер доказ није битан. У том смислу овај рад требало би пре да буде паламистички него варлаамистички, и

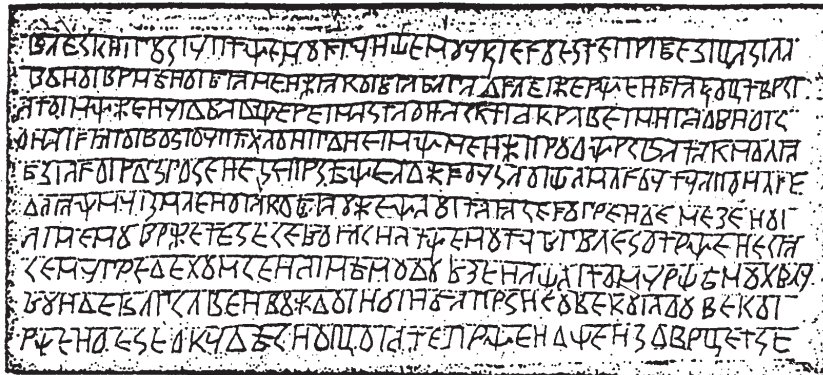
овај прилог би могао да буде сматран покушајем за један савремено обновљени исихастичким продор.

Исихазам XIV века је био други продор наше српске духовности на весељенску православну позорницу после иконоборства чХ века. Међутим, још пре тога на прасловенски Числобог мерио је човека према васељени, док је истовремено у класичној Јелади Прокруст мерио човека према замаљској постељи.

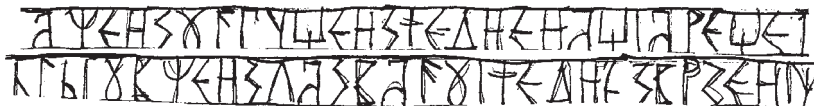
ПРОКРУСТОМЕТРИЈА

Човек је одувек разапињан у Прокрустову постељу васељене. У Јелина то је разбојничка земаљска постеља, док је у Прасловена то већ цела васељена, што доказује (Цртеж 3. Оригинална Велесова Таблица) Велесова брезова таблица (Д-11/Б(II), где се говори о Числобогу.

(цртеж 13.)

Оригиналан оџисак

џранскрипција

(а, Числобоџ одбројава дане наше и Боџу своја бројања саоџиџава)

Црџеж 13. Велесове џаблице, (Р. Пеџиџ)

Савремени Србин и да је лаик може ту и тамо да непосредно нешто прочита. У сасвим негеометријском човечијем телу различита веровања су на силу проналазила идеалне геометријске облике. Геометризам нашега тела се тешко може доказати, али покушаји да се он оствари могу се идеално сврстати у наше таблице. Чини се као да је за сваку таблицу био „задужен“ бар по један народ или једна епоха. У том смислу посебно је најзанимљивија праисторија, јер она вуче најдубље корена из Цркве Адамске јер је она логосно најчистија. Она је чиста табла - Число, на којој се не црта тачка, већ исписује кружно слово вртне архитектуре цркве Адамске. Познат је град Харан из Међуречја – Месопотамије, где је идентификован аутентични простор Еденског врта, чија је кружна основа зацртана на песку врта градња размеравана једним хватом. Из те дубине времена можемо да пратимо геометријске облике, а код католика, који се у XII веку враћају на троугао, разапетог са три клина.

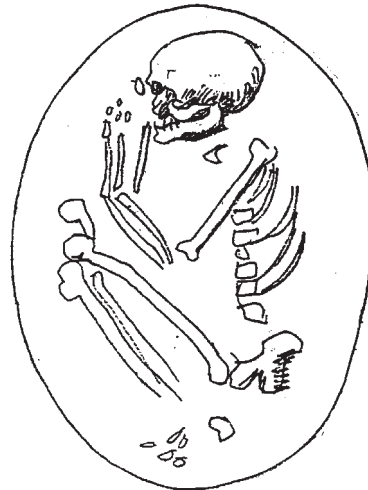
Повратак рационалном огледа се и у пропорцијама сфере, која се склапа од 12 петоугаоника. Троугао у петоугаонику познат је као златни пресек, а овај низ који почиње тачком а завршава се сфером сматра се врхунцем на ланцу развоја пропорција. Златни пресек открили у култури Апатинских венаца, и нарочито у градњи гробова и сахрањивања, јер може да се каже да је човек постао човек у тренутку када је пожудео за вечношћу, односно када је сахрањивање постало чин вечности.

Тачка – сахрањивање лобање у најдубљој праисторији, 25.000 година пре Христа, еволуционисти сматрају почетком културе. Из тог раздобља потиче и варијанта болно згрченог човека. Лобања се и данас посебно сахрањује на Светој Гори.

(цртеж 4.).

Права (две тачке) - отелотворује је сахрањивање испруженог човека, најчешће у правцу исток-запад, или стајање за време молитве.

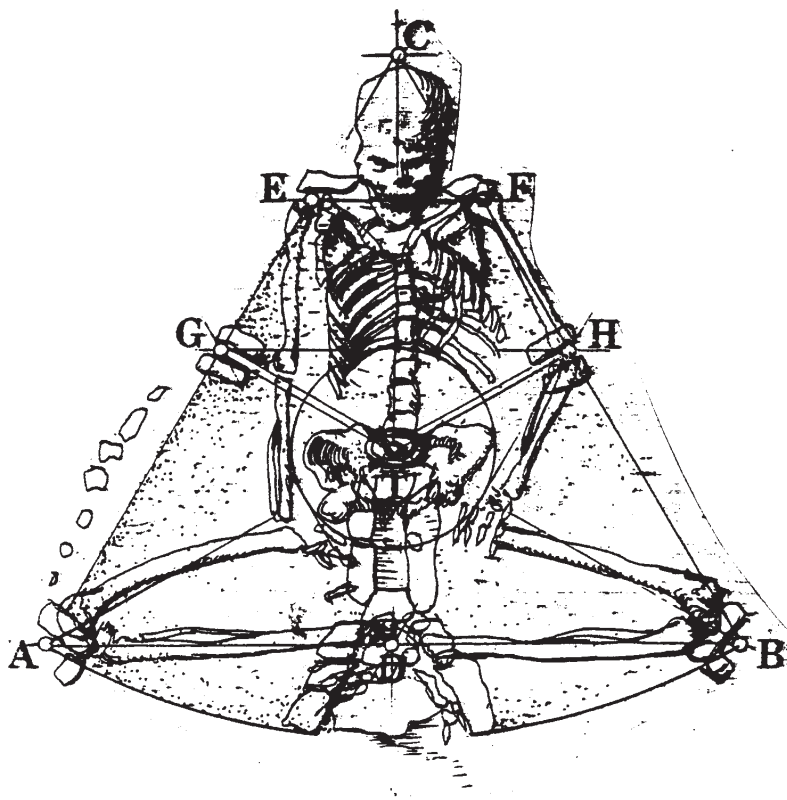
Површина (три тачке) - најстарији траг у сахрањивању у троуглу, познат је на Лепенском Виру, 5.600 година пре Христа (цртеж 5.), али гроб је просторно постављен у тетраедар. Међутим, ако до крста, хришћанства и разапетог Христа, код православних прикованог на крст са четири клина

Цртеж 4. Сахрањивање човека у згрченом положају

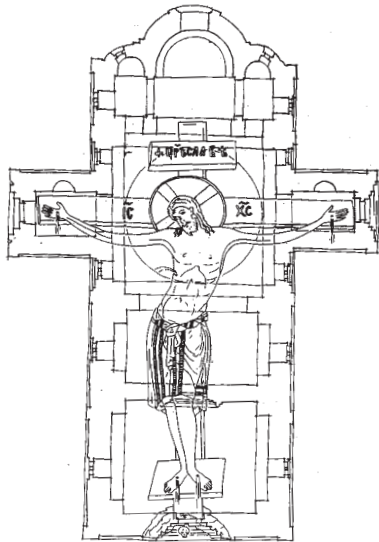
(дубирога старог најмање 8.000 година, као и у, до сада најпознатијем, симболу Леонардовог човека разапетог у пропорцијама Прокрустовете постеље (цртеж 8), који је и данас симбол човека у окружењу, на Земљи, али не и човека у васкрсењу, јер сфера је ван табле и преко ње се не досеже до Тела, па човек у златном пресеку није више мртав човек који треба да васкрсне, него земаљски човек бесмртне лепоте. Ту сахрањивање престаје.

Остаје да се примети да у ходу од једне табле до друге треба начинити ирационални скок, који се тако назива и у математици. Овај несхватљив скок се не може учинити без блиског тврдог сусрета са бесконачношћу, јер се ирационални бројеви објашњавају само бесконачним низом који њима тежи, те свака од ових тврдох и крутих Прокрустових постеља у својим пропорцијама, тј. у међусобном односу страна, садржи ирационални број. Пропорције квадрата (4 тачке) садрже ирационалну дијагоналну са кореном из 2 ($\sqrt{2}$),

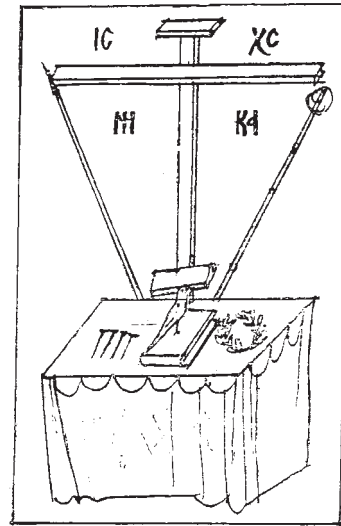

Цртеж 5: Сахрањивање у троуглу на Лејенском Виру, 5.600 година пре Христa

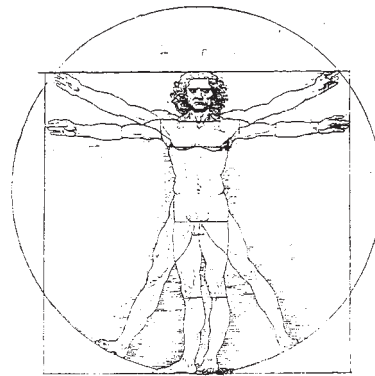
Цртеж 6: Распјетии Христј (са четири клина) Свугеница

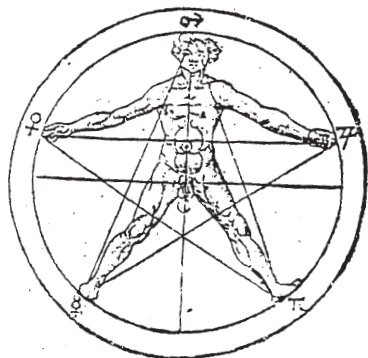
Цртеж 7: Хетимасија – приуџоштовљени иресшо (према А. Рубљову)

пропорције троугла (3 тачке) садрже ирационалну висину са кореном из 3 ($\sqrt{3}$). Просторна најпростија решеткаста сфера састоји се од 12 петоугаоника додекаедра који садрже дијагоналу – златни пресек од (5 тачака) са кореном из 5 ($\sqrt{5}$). Коначан скок је број „пи“ (π), прелаз из квадрата у круг, и даље – у пуно Тело, које је без икаве мере и облика и не може се никако преставити.

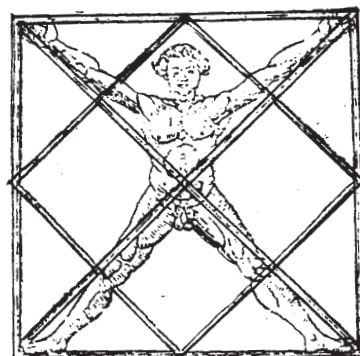
Од самих почетака уметност покушава да међусобно усклади ове пропорције, потом их умножава тежећи да досегне бесконачност, а онда да се одређеним пропорцијама усклади и човечије тело. Оно је често представљало знак, али свакодневно је требало обележити и човекову смрт посебним знаменом на гробу. Од гробова је настала архитектура (прво се градила вечна кућа а онда кућа за становање), али и Слово, јер у космичким размерама свеједно је да ли порука долази од живих или од мртвих.

Цртеж 8: Леонардо да Винчи – фигура човека у пропорцијама круга и квадрата

Цртеж 9: Човек у златном пресеку – ренесанса

Цртеж 10. Човек у квадрату-ренесанса

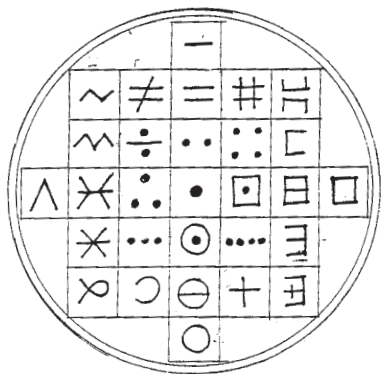
ЧИСЛО – СЛОВО – РЕЧ - ЛОГОС

На старословенски језик Логос је преведен као Слово, но овде ћемо говорити о слову у данашњем, суженом вуковском значењу. Знакова (слова) има још од најдубље праисторије, од низања ћинђува на концу и отискивања шаке на стени. Писменост је можда стасала у Месопотамији, а претходило јој је нешто што би се могло назвати праисторијском „писменошћу“. Занимљиво је да је часопис „Сциентиџиц Америџан“ класификовао ове ћинђуве, према њиховим геометријским логосним облицима, веома слично нашим предложеним таблицама

(цртеж 11.).

Исто тако, још пре појаве хијероглифа у старом Египту, Бербери су имали сопствено писмо (цртеж 12.) То је једно од најстаријих познатих писама. Покушали смо да га сложимо према нашим логосним таблицама: очевидно је да је писмо комбинација основних геометријских облика и тачака. То исто се може рећи и за нашу глаголицу, у којој се може извршити поларизација на аксиоматске геометријске облике – троугао, круг, крст, али и тачке (цртеж 14). Овим се потврђује теза да су примитивни народи изворнији, јер каснијим развојем писма Логос слова се прља, више није као у почетку очигледан и чист, јер је због неких историјских околности чистота ликова нарушена и они су почели да теже ентропији. Када се све заједно сагледа, може се рећи да је наступила извесна логосна поларизација, која се, поред осталог, читује и у начинима на које се адресује писмо на западу и истоку Европе. У Енглеској се иде од тачке на простору (прво се назначи име примаоца, а потом број куће, улица, град, земља – држава), а у Русији обрнуто – од простора ка та-

Цртеж 12: Дискос – шаблица Слова берберског писма, чч миленијум пре Хрисѿа

Цртеж 14: Дискос – шаблица Слова глаголице, IV век

чки (прво земља у коју се писмо шаље, а име примаоца је на последњем месту).

Чиста истина се најдубље чува у традицији слављења. Још у старом Египту постављало се питање шта да се слави и колико, јер је година имала 365 дана а идола је било знатно више. Морали су се знати величина и значај сваког појединог идола и према томе одредити који и колико му дана припада.

Једна од најстаријих богословских дисциплина је хеортологија (грч. ђеорте – свечаност, лоуос – реч, говор), грана литургије, наука о празницима, њиховом постанку и историјском развоју празновања светих у години. Стасала је у првом миленијуму хришћанства. Знаци одређених празника су, према облику и значењу, постављени буквално истим редом као и наше табле и могу се додати свакој од њих као допуна (цртеж 1). Тежиште и горњег и доњег низа табли је епифанија (табла III у горњем и табла чч у доњем низу), јер се Бог-Тело не може представити. Знаци се нижу тако што су у горњем реду прво постављене три тачке с полукругом и заградом која тежи налево; тачке су црне и обележавају мање значајне празнике. Поред њих су три црвене тачке с полукругом окренутим надесно; оне обележавају велике народне празнике. Епифанија на површини лика обележава се крстом уписаним у круг, који означава најважније, Христове празнике. То је просфора, знак закланог Јагњета, односно издељеног Тела. Даљим дељењем Тела – просфоре – хлеба развија се низ табли: четвртину круга одговарају полукруг у крст (табла III у доњем низу) који означавају Богородичине празнике и, коначно, крст (табла IV у доњем низу) одговара осмини Тела и означава празнике анђела.

бисмо се упуштали у туђе анализе. Зато ћемо бранити табле Тела из нашег сопственог бића и онако како то налаже наша православна традиција, од које полазимо, носећи при том сав ризик. Уосталом, питање је колико аутори који себе сматрају непристрасним и „научним“ то заиста и јесу, јер је познато да се ток појава ремети у процесу њиховог посматрања. Због тога можда и није толико велики грех говорити према сопственом телесном и духовном искуству.

– Дом хлеба (Одлуке VII Васељенског сабора, шема 21. цртеж из 1999.)

– בש לֶחֶם (вет-лехем Витлејем)

– Числобог

– Бог Логос у архитектури

Грађење Дома у коме се ломи хлеб (јеврејски вет-дом, лехем-хлеб) је вештина стасала у прадавна времена, у којој се, после више векова грађења и рушења, могу препознати чиновни који се могу лако пратити уз помоћ предложених табли правила изражених ликом и обликом а не речима. На таблама су ликови и облици постављени таквим следом да почетак пројектовања храма представља основни нацрт, односно епифанија – појављивање Христовог лика на површини (због тога је у православној архитектури скулптура од другог степеног значаја). Пројектовање почиње од куполе (табла II у доњем низу), затим се пројектује апсида (табла III), а потом пандантифи (табла IV).

Грађење Дома Хлеба, истинске грађевине (види шему Евхаристије), широко је распрострањена вештина која је спонтано настала свуда где су били Еденски вртови, али своје коначно испуњење има у правом Еденском врту – Новом Јерусалиму, Новом Риму.

Цртеж 15. Дискос – грвени печат
иросфоре

Дом Хлеба је здање у које се може ући, може се посматрати изнутра али и споља, изда лека и изблиза, из многих видо-круга, под дејством Сунца и Земљине теже, али и из видо-круга постављених таблица, обасјаних унутрашњом светлошћу и силном енергијом Логоса. Средство обостраног посматрања, тј. са Земље или са Небеса, јесте двогубо амфилохијско копље чија је дужина од Неба до Земље и које с једне стране боде а с друге реже, са силном, усредсређеном енергијом Божјом. На Земљи се меси

хлеб – просфора (цртеж 15) и припрема за жртву која се излаже на тр(а)пези – престолу, а Господ Саваот, предводник војске небеске, присуствује пуном чину клања невиног Јагњета, жртве Христове, и пропушта енергију кроз амфилохијско копље.

„У ПОЧЕТКУ СТВОРИ БОГ НЕБО И ЗЕМЉУ“

Са неба силази на земљу, на равно тло широко до хоризонта, на бојиште, силази и сидри се војска небеска, искрцавају се анђели наоружани копљима, у праскозорје Старог завета, и пресудна битка - чин литургије треба да почне.

Колико је пространо то поље, које се трком никад не може досегнути, дочарава, у малом, човеку прихватљива слика космичког хоризонта, и то је први еденски бој на тлу, то је Црква еденска.

Обруч (бој) хоризонта може да буде на самом тлу, али ако бисмо се попели на највиши врх неке планине, обруч (бој) хоризонта попео би се с нама, заједно са нивоом мора, па и целог океана земаљског који је са становишта човека велики колико и космички океан.

Тако, у чину литургије, оно што је врло велико и врло далеко путује заједно с нама, и то је прво крштење у водама космичког океана. Путнику у возу чини се да Сунце, Месец и звезде путују заједно с њим; исто тако се чини и путнику (вернику) у броду цркве – у овом космичком саваотском броду он путује васељеном и тако постаје грађанин Васељенског Царства.

Тело са прве табле, које се дели, чиновима дељења и сабирања путује читавим низом табли, без обзира на своју несамерљиву величину. Раван на другој табли је епифанија – појављивање Христа. Зато ћемо у нашем Дому Хлеба прво видети једну изабрану полови-

Цртеж 16. Свод Неба наспрам њонора Земље, Живопис Марковог манастира (горе) – Анђео у снажном замаху крила подиже кров – кувалу цркве, да би се евхаристијска жртва узнела у Небеса; (доле) – ђаво, у облику одврајног и њакосног мајмуна, проиштивно анђелима вуче кров – кубе цркве доле, да се евхаристијска жртва не би уздигла у слободно небо.

ну преполовљеног Тела, са живописаним ликом Исуса Христа, Пантократора, тј. Сведржитеља Неба и Земље, господара васељене, и то на висини над горњим бројем (види шему Евхаристије). То је прва причест водом и чудо Богојављења. Речено језиком техничког описа грађевине, то је купола, са тамбуром и низом прозора и низом анђела Небеске Литургије на унутрашњем хоризонту уздигнутом на горњи бој постоља жртвеника, у нивоу космичког хоризонта.

ПРВИ ДЕО ОСМЕ ОДЛУКЕ VII ВАСЕЉЕНСКОГ САБОРА ГЛАСИ:

„Свуда би најпре требало поставити образ – лик Господа Бога Спаситеља нашега Исуса Христа“

Постоји сагласје између овог лика-иконе и зидане грађевине, стене на којој се лик живопише. У спољном ваздуху-простору прво се види купола, са највеће даљине. У унутрашњем ваздуху-простору прво се види лик Сведржитеља, на горњем броју (види шему Евхаристије).

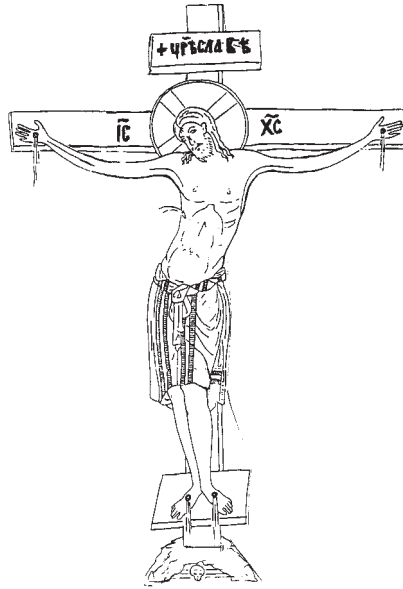
Цртеж 18. Исус Христос Сведржицељ – Богородица Љевишка

Овај горњи бој је први и најбитнији чин Свете Тајне грађења. То није само бој-бојиште где је сишао Спаситељ, већ је и место где се Бог ологосио у живопису – лику и облику. Облик је аксиоматска полулопта озарена златном бојом унутрашње светлости, са препознатљивим ликом Богочовека. Одбачена доња и изабрана горња полулопта (цртеж 20. цртеж из 1969.) чине половине отрицатељне (апофатичке) љубави Божје, коју нам је Бог дао испразнивши се до половине, остајући при томе пун, и тим литургијским чином је и нас напунио. У процесу живог градитељства – жиждитељства кроз куполу, односно Тело, пролази сва енергија Божја и слива се у грађевину на тлу. И све гравитационе, статичке силе које полазе од темеља куполе скупљају се и распоређују по прстену унутрашњег хоризонта, преко прозора у хоризонту, у ободу трупа, падају на постоље горњег боја и даље се распоређују, повезују и усредсређују све до темеља.

Ово Тело на горњем постољу не сме да стоји непосредно на тлу, нити може да буде непосредно приступачно верницима, који по њему не смеју да ходају као по горњем спрату. Спрат није исто што и бој у светом здању, јер Бога нико непосредно није видео, он се не може досегнути, као што ни људско биће никаквим будућим усавршавањем не може постати Бог. Прихватање човекоцентричности значи да нисмо изабрали Бога већ ђавола под земљом и да на темељима укопаним у слободно изабрано тло можемо назидати баснословну грађевину – Вавилонску кулу високу до небеса. Зато постоље куполе у православном неимарству није укотвљено непосредно на тлу, него је постављено на тело брода који плови па космичком океану, као и по земаљским морима. Његов прамац треба да буде окренут у правцу кретања, односно окретања Земље, тј. према истоку.

У нашем систему то је табла III у доњем реду (цртеж 1), четвртина лопте која дефинише дуж. То је апсида – прамац брода, на којем се, по одлукама Счч васељенског сабора, живопише Богородица.

ДРУГИ ДЕО ОСМЕ ОДЛУКЕ VII ВАСЕЉЕНСКОГ САБОРА ГЛАСИ:

„...а затим лик пресвете Владитељке наше Богородице...“

Прамац брода је, дакле, окренут према истоку. Брод путује по тлу вођен Богородицом „широм од небесаг, а под њеним сводом – апсидом, њеним домаћинством, чува се Света Тајна Причешћа, хлеб и на тр(а)пези – престолу (види шему Евхаристије). То је небо на Земљи и зато је прамац одељен од брода лаком преградом с иконостасом. На улазу у прамац – олтар налазе се двери на којима се живопису иконе Благовештења. Чином Благовести Дух Свети се спушта на тло, на доњи, трећи бој, и то иза двери где се крије Света Тајна, без које није могуће спасење ван цркве. Ван ње можемо лично, као појединци, да општимо само с анђелима. У том чину, без сведока, на јави или у сну, јављају нам се анђели као весници, посредници, носиоци или стражари. У Старом завету анђели силазе са неба висећим лествама, пењу се и шетају горе-доле, док Јаков спава с главом на камену-темелцу цркве, а један анђеос се рве са једним човеком. На улазу у брод цркве зато стоји анђеос-чувар који не да свакоме да уђе, као што, постављен од Бога, анђеос-чувар на улазу у рај не дозвољава да се Адам и Ева врате. Анђели се слободно крећу по првом, другом и трећем боју, као и на небесима, јер они одговарају тачкама које се додирују.

ТРЕЋИ ДЕО ОСМЕ ОДЛУКЕ ГЛАСИ:

„... па онда (ликове) сваке хвале достојних анђела...“

По патријарху Фотију, „у конкавним сегментима (пандантифима) који подупиру полулопту на врху живописе се мноштво анђела у даљем развоју цела небеска литургија који подржавају Сведржитеља“. По нашим таблицама, то је четврта, завршна табла у доњем реду, осмина лопте која дефинише тачку.

(цртеж 1).

Сада се из брода грађевине пењемо на постоље, коцку са оштрим угловима у висини горњег боја где се, са унутрашње стране воздуха-простора, на троугаоним једрима, где се изворно живопису као на Светој Софији у Цариграду четири арханђела: Михаило, Рафаило, Гаврило и Уриил, док на спољашњој страни овог боја седи Бели анђеос који мирносицама показује разваљен гроб васкрслог Христа (види шему Евхаристије). У каснијем развоју и уздизању цркве, анђели се пењу у Труло куполе, а на пандантифима се живопису четири јеванђелиста, Матеј, Марко, Лука и Јован. Постоље,

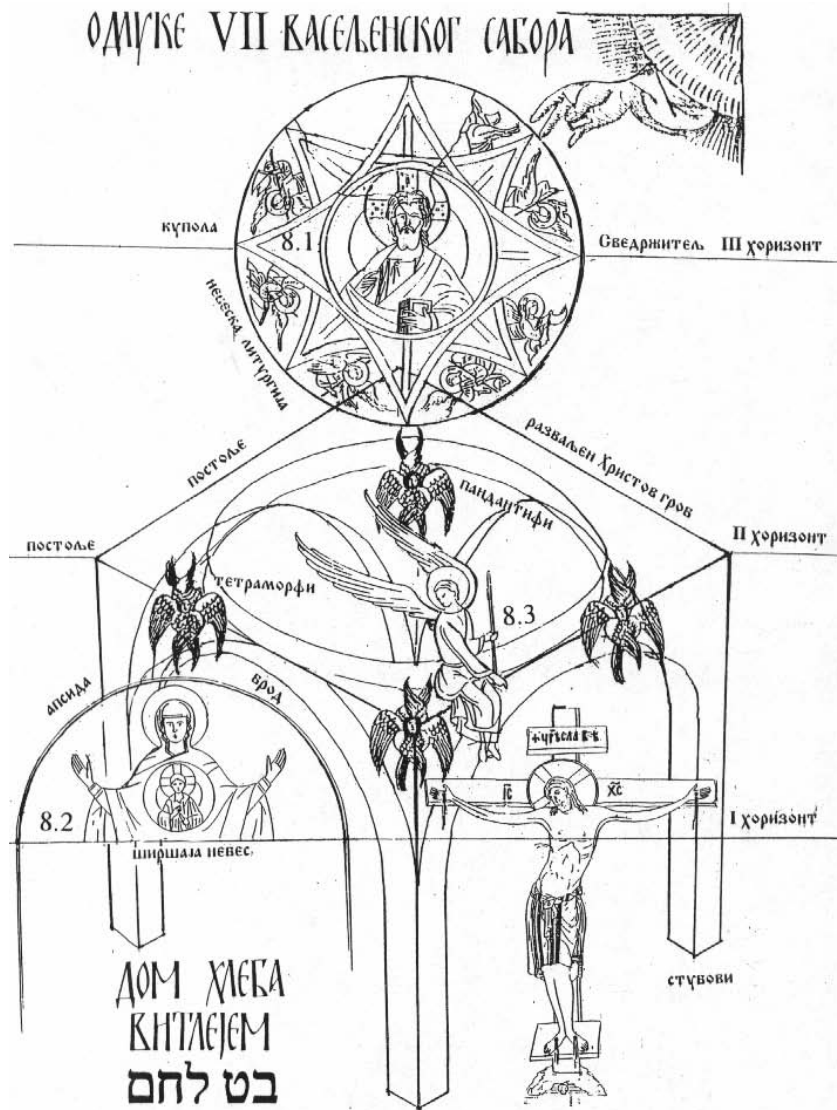
дакле, представља престо и празан Христов гроб. Пандан – насупрот, и таф – гроб, је јелинска а не француска реч која значи разваљен Христов гроб васкрслог Христа. Овде не можемо а да не поменемо Белог анђела из Милешеве, најчувенијег српског живописа и да не обратимо пажњу на камен-темељац цркве у облику мраморне коцке на коме седи Милешевски анђеол, и указује Мироносицама на празан разваљен гроб васкрслог Христа. Испод Јаковљеве главе камен темељац је био само безобличан камен, узглавље сна, јер се у Старом Завету Бог још није ологосио. Била је то црква без Христа, без чуда, црква без оружја – силе Божје у двогубим копљима војске небеске.

Осталим Свецима-пророцима, овоземаљским људима пре и после Васкрсења Христа остављено је, по одлукама Свч васељенског сабора, последње, четврто место по значају само са кратком реченицом: „...као и свих светитеља Божјих.“ Површине где се живопису свеци је простор брода, неба брода и зидови, који су ван чврсте числене ологошене аксиоматике и числене геометрије и ван наших таблица. То није онај небески део у коме се ологосио Бог, али уз помоћ Божју, на наше Боготражење. Литургија у Дому Хлеба може да почне обрнутим и наизменичним редом (горњи, доњи па средњи бој) у односу на ред којим се излива са небеса.

Пред погледом Богородице у средњем боју грађевине, на часној тр(а)пези се на дискос ставља хлеб – просфора, која се на честице дели копљем, покрива воздухом и залива вином. Затим се отварају царске двери са Благовестима, „**Радѣйсѣа благодатнаѣ Мариѣ,**

Цртеж 19. Ширишаја Небес – Богородица Љевишка

- 8.1 - Свѣда ви најпре требало поставити образ - лик
Господа Бога Спасиога нашега Исуса Христа
8.2 - Затим пресвет Владитељке наше Богородице
8.3 - па онда сваке хвале доџојних анџела
8.4 - као и свих Светитеља Божијих

Црѣјез 20. Одлуке VII Васељенског сабора, црѣјез из 1999. године

Господь съ тобою“ и слуга Божји се окреће према горњем боју, диже хлеб према унутрашњем небу између стубова четири јеванђелиста, да прободен и преполовљен хлеб амфилохијском копљем енергије Божје буде преображен у само Тело Христово.

Тиме је испуњен низ наше четири доње табле. Хлеб се пред Богородицом делио од Тела ка тачки - честици, а затим је Тело изнето пред Христа. Тада наступа преображење хлеба – метаволи. Догађа се чудо: хлеб и вино постају стварна крв и тело Христово.

Једемо то, причешћујемо се анафором – уздигнутим хлебом и тако се сједињујемо са Христом и задобијамо живот вечни, који се ничим не може представити до свеопштег васкрсења у Новом Јерусалиму.

Важнија литература

1. The homilies of ... patriarch of Constantinople, Homily X, by Cyril Mango, Harvard University press, Cambridge, 1958.
2. Др Христо Јанарас, Апофатично богословље и византијска архитектура; „Теолошки погледи“, 3/1977.
3. Николај Васиљевич Гогољ, Разматрање божанствене литургије, Каленић – „Банатски весник“.
4. Лексикон иконографије, литургије и симболике западног кршћанства, „Либер“, Загреб, 1985.
5. Чандра Викрамасинге, Један астроном размишља да ли је Дарвин био у праву, „Гласник Унеска“, 1982.
6. Лазар Мирковић, Хеортологија, Београд 1981.
7. Руђер Бошковић, О простору и времену, Култура, 1956.
Илустрације:
8. Радивоје Пешић, Велесова Књига, I део, „Пешић и синови“ 1997.

Предраг Ристић

128 ГОДИНА ОД ОСНИВАЊА БОГОСЛОВИЈЕ „СВ. ЋИРИЛО И МЕТОДИЈЕ“ У ПРИЗРЕНУ (1871–1999)

Оснивач-ктитор Богословије у Призрену био је Сима Андрејевић – Игуманов 1871. године. Породица Симе Игуманова старином је из Призрена. Његов отац Андреја био је врло богат човек. Као такав нашао се у Београду у време када се спремао I Српски устанак под Карађорђем, са циљем да помогне устаницима у набавци оружја. Нажалост, материјално је пропао и оставио је своју породицу без игде ичега, супругу Јану и четири сина: Аксентија, Крагуја, Петра и Симу. Најстарији син Аксентије замонашио се врло млад у манастиру Св. Марко близу Призрена. Крагуј и Петар ишли су путем свога оца и дошли у Србију да помогну устаницима Карађорђевићима. Били су у борби све до 1813. године. Сима као најмлађи остао је са мајком у Призрену. Докле су се Симиња браћа борила за слободу Србије дотле је Сима растао у манастиру код свог брата Аксентија, да се доцније нађе својој браћи у Старој Србији као вођа у не мање тежој борби – борби културној помоћу које су се народи могли најлакше починити или ослободити.

У манастиру је Сима научио читати и писати. Када је одрастао брат га је дао на занат у фабрику бурмута којих је било у већем броју на Бистрици у Призрену и више Призрена а све су биле у српским рукама. Уортачио се са Ђорђевићем Мурићем и радио са њим 10 година. Бурмуциске фабрике су добро радиле и зарада је била добра, захваљујући ондашњим Арнаутским пашама из породице Рантуловића који су били из Љуме, и Сима је тада стекао приличан капитал. У својој 28-години 1832. године Сима се оженио са Султаном, девојком из породице Дрваревића из Призрена и имао са њом двоје деце: сина Манојла и ћерку Магу.

Наступиле су нове политичке околности Сима је изгубио капитал и био принуђен да напусти Призрен са свега 28.000 гроша. Оставивши своју жену и децу кренуо је у Србију и дошао у Алексинац. Покушао је са својим пријатељем из Призрена Симом Михај-

ловићем да отвори фабрику али му то није пошло за руком и вратио се у Турску – Битољ 1837. године. Тамо је са двојцом својих ортака закупио језеро да у њима лови пијавице. Тај покушај је пропао напушта Битољ и одлази у Цариград где су му послови добро пошли. Пошто му у међувремену умиру жена и ћерка, доводи свога сина Манојла кога је дао у грчку школу. Његов син је говорио и писао: Руски, Француски, Грчки и Турски.

Симина врлина тежња за просветом истиче се од ране младости. 1850. године Сима са својом радњом прелази у Одесу. Тамо је дошао у додир са просвећенијим људима. Видео је како се ради на просвети и буђењу народне свести. 1855. године Сима да би доказао на делу својим суграђанима оно на шта их је упућивао, шаље свој први прилог за зидање нове цркве у Призрену у висини од 100 турских лира. 1857. године шаље 70 црквених застава за Призренске и околне цркве, два звона манастиру Св. Марка његовом омиљеном месту код Призрена. О његовом трошку у манастиру је подигнута звонара и купљено нешто земље.

До 1856. године Сима се презивао Андрејевић а те године допунио презиме додатком Игуманов, и то поводом доласка кожарских трговаца из Призрена у Одесу. Они су потражили Симу али не као Андрејевића већ као Игуманова. Једва су га нашли и објаснили му да га под тим именом сви зову у Призрену. На то је Сима скинуо своју фирму и означио нови назив Сима Андрејевић Игуманов.

На помагању просвете почео је више да ради пошто се пресељо у Кијев. Купио је још једну фабрику у Курску којом је управљао његов син Манојло. Његов стан у Кијеву био је зборно место свих студената из Србије. Они су осетили издашну руку Симину и бодрили га да настави рад на просвети. 1862. године Сима је купио једну кућу у Призрену у близини његове старе куће. За њу је платио 320 турских лира. Ту је касније била смештена Основна школа. После 28-година боравка у туђини Сима се вратио у Призрен. Собом је донео многе дарове школама, црквама, манастирима, митрополиту Мелетију, виђенијим Турцима и неколицини његових познаника и пријатеља. Том приликом је за сваку православну кућу у Призрену и околини Призрена донео и поклонιο по једну икону оног светитеља кога кућа слави. Тиме је хтео да својим земљацима докаже од какве је важности била и остала слава за Србина. После краћег времена враћа се за Русију преко Београда. 1865. године доживео је породичну трагедију, умире му син Манојло између 12. и 13. Октобра 1865. године у Кијеву. Смрт сина је проузроковала да напусти трговину и сву пажњу усмери на потпомагање просвете.

Месеца Јула 1866. године о свом трошку за учитеља у Призрен шаље Илију Ставрића са платом од 300 рубаља годишње који је завршио духовну академију у Кијеву. По њему је послао више црквених ствари, за покој душе свог јединца Манојла 250. наполеона

за исплату куће која је била у непосредној близини његове старе куће.

1869. године по други пут Сима долази у Призрен да би извршио потребне припреме за отварање Богословије. За ту потребу купио је пет кућа у вредности од 700 наполеона. У договору са Српском општином састави одбор коме стави у задатак да набави потребан материјал, приложивши за то 1000 наполеона. Поред тога изабере 5 ђака и пошаље у Београд на васпитање. За њихово школовање Сима је уложио 500 дуката. Исте године Сима се враћа у Русију – у Петровград са циљем да би сву своју имовину пренео у Београд што је и учинио.

1872. године 12. Октобра био је изабран за члана Словенског благотворителног комитета. У лето исте године вратио се у Призрен. Од месеца Октобра 1872. до Јула 1875. године Сима је провео у Призрену у свом омиљеном манастиру Св. Марка. По савету Руског конзула због ондашњих политичких прилика долази у Београд где остаје до 8. Септембра 1881., где је провео у кући свога пријатеља П. Срећковића. У Београду је 29. Октобра 1880. сачинио тестамент – своје завештање „у коме све своје покретно и непокретно имање намени на просветне циљеве своје браће у Старој Србији...“. Имање које се налазило у Београду на Теразијама било је у вредности од 6 милиона динара. Главније тачке његова завештања су ове:

1. Сви издаци имају се трошити према одређеној цели: на васпитање младића из Старе Србије који се буду васпитавали у Београду или на страни у вишим заводима као и на потпомагање наставника призренске богословије како према времену и потреби старатељи моје масе за нужно и целисходно нађу.
2. Кућа моја у Призрену, у којој је сада богословија, да остане на вечита времена кућом православне српске Богословије Призренске, у којој ће се учити и за духовна звања спремати синови моје отаџбине – Старе Србије.
3. Старатељство у лицу митрополита Србије и два београдска грађанина као спомоћна стараоца да остане на будућа времена стално. И кад које се ова два последња лица умре, или ма из којих узрока из Управе моје масе иступи има се поупити другим лицем.

У Призрен се враћа 1882. године где и умире 23/24. Фебруар у 79. години живота. 26. Фебруара био је свечан спровод у Призрену, какав до тада није виђен ни запамћен. Срби су позатварали своје радње и све што је за Симу чуло дошло је да му укаже последњу почаст. Сахрањен је у гробници манастира Св. Марка, коју је за живота спремио где су се налазиле кости његовог брата Аксентија.

Сима је православну веру ценио више него свој живот, као Србин живео је за српство. За добро и напредак српства залагао се

свом имовином и душом својом, бранећи га од свих насртаја. Био је почасни члан Руског ученог друштва. За заслуге стечене својим делима за српство и православље Сима је био одликован од стране руског императора Александра II почасним грађанином престолног града Русије Петрограда. Краљ Милан Обреновић одликовао га је Таковским крстом III степена, Црногорски кнез Никола Даниловим орденом истог степена.

ОТВАРАЊЕ БОГОСЛОВИЈЕ У ПРИЗРЕНУ

У Београду је образован одбор за градњу Богословије. Један члан тога одбора Милојевић предлагао је да се Богословија отвори у патријаршијском манастиру у Пећи док су остали били за Призрен. Превагнуло је мишљење већине и то из разлога – што је Призрен у то време био безбеднији од Пећи, што се седиште вилајета налазило у Призрену, што је у Призрену био и руски конзул под чијом је заштитом као установа руског поданика С.А. Игуманова Богословија имала стајати и као најважније што је С.А. Андрејевић – Игуманов свима властима био познат. У целој јужној Србији као веома богат човек па се под његовим именом могла отворити Богословија без икакве сметње. Под његовом фирмом издржавале су се наше школе и штампали уџбеници најпре у Београду а потом у Цариграду.

О свом богатству и патриотизму Игуманов је дао доказе и раније, јер је у току 1862–1871. године послао призренској општини 10.000 царских дуката за откуп земљишта које Богословија поседује и своју стару кућу је поклонио. У то време руски поданици нису имали право куповати непокретност те су поједине куће куповане на име извесних грађана иако је све то финансирао С.А. Игуманов.

На отварању Богословије у Призрену почело се радити маја 1871. године што сведочи камен темељац у коме је уклесан натпис: „С помоћу Божијом а у добар час стависмо данас 16. априла на дан Великогученице Агапије и Хионији – Први камен темељац Православне Српске школе од господара Симе Андр. Игуманова и благословом и молитвама високопреосвештеног г-на митрополита Рашко-Призренског Мелетија. У Призрену 1871. године.

За отварање Богословије од стране турске власти није било препрека за разлику од Бугара који су хтели то да спрече. Богословија је имала превасходно духовни карактер и морала је зависити од месне духовне власти од митрополита. Зато је био потребан пристанак митрополита Мелетија (Грка). За ту мисију одбор је одредио Милана Новчића бившег учитеља у Призрену, који се тада налазио на Вишој школи у Београду. Он је био у добрим односима са митрополитом Мелетијем. Исти је био и назначен за наставника

будуће Богословије. Јула месеца 1871. године митрополит српски Михајло упућује писмо митрополиту Мелетију о отварању Богословије. Митрополит Мелетије је захтевао да ректор и наставно особље буду духовна лица. Ова се одлука донекле испоштовала и за првог ректора Богословије постављен је архимандрит Сава Дечанац, који је завршио духовну академију у Русији, а за наставника Милан Новчић и Илија Н. Ставрић, такође са академском спремом. Тиме се дала могућност да је овај први просветни завод у јужној Србији отворен на дан 1. октобра (по старом календару) 1871. године у бившој старој згради коју је Игуманов купио за школу још 1862. године.

Отварањем ове Богословије био је први центар нашег просветног-културног и политичког рада у јужној Србији. Све до отварања Просветног одељења при Министарству спољних послова у Београду Богословија је спадала у надлежност министарства просвете. 1877. године тадашњи министар просвете Милан Кујунџић установио је у свом ресору нарочито одељење за Стару Србију и Македонију те је под тим стајала и Богословија. За шефа тог одељења назначен је био Зарија М. Поповић дугогодишњи чиновник министарства просвете. У раду Богословије имао је удела и српски митрополит Михајло, који је водио кореспонденцију са управом Богословије поводом њених потреба. Велика захвалност припада за старање о Богословији Љубомиру Ковачевићу бившем државном саветнику.

Када је установљено конзуларно одељење при Министарству спољних послова у Београду 1889. године – Богословија је дошла у надлежност тог одељења све до ослобођења Призрена (21.11.1912. год.).

УСТРОЈСТВО БОГОСЛОВИЈЕ И НАСТАВНИ ПЛАН

Пројекат о устројству Богословије донео је митрополит Михајло у Београду. Циљ Богословије је да спрема младиће Православне вере Српске народности у Отоманској царевини за народне учитеље и свештенике. У Богословију се примају по завршетку IV-ог разреда основне школе. Рок учења траје три године. Богословија има управитеља који је у исто време и наставник. Планом су предвиђена годишња примања управитеља и наставника, годишњи буџет школе за издржавање питомаца и помоћног особља. Затим врши се распоред предмета по годинама. Прва два разреда имала су гимназијски наставни план а трећи богословски. Тај наставни план се постепено мењао све до 1889–1890. године. Те године Богословија је постала Богословско-Учитељска школа са 6 разреда – 3 нижа гимназијска и 3 виша – богословско-педагошка. Затим следи ново преуређење

Богословије 1900–1901. године за време ректора Стеве Димитријевића. Он Богословију своди на 4 разреда, с тим што се у Богословију прима по завршетку IV-ог разреда гимназије. По овом наставном плану ова школа је радила све до 1914/1915. године када је због бугарске окупације престала са радом све до 26. маја 1919. године.

Бугарском окупацијом и варварством нанета је велика штета Богословији како самој згради тако и библиотеци. Богословска библиотека је била једна од најбогатијих у јужној Србији са 8.000 комплета смештених у 13.000 свезака и са великим бројем разних часописа из Београда и Новог Сада. Највећи број ових књига потиче од Манојла сина Симе Игуманова, које је Сима после синовљеве смрти поклонно Богословији у Призрену. Велика заслуга припада и руском конзулу И.С. Јастребову, који је радио на књижевном пољу, набављао је разна дела и часописе које је поклањао Богословској библиотеци. Пошто је два пута био конзул у Призрену (1871–1875. и 1879–1889) успео је не само да обогати библиотеку већ и да је сачува од непријатеља Српског народа. Нажалост Бугари су део око 3.000 књига однели у Софију а остало уништили и спалили, као и део зграде. Другим доласком за ректора Богословије Стеве Димитријевића 1919/20. из Бугарске је враћено 2.300 књига и још 1.000 примерака прикупљено на други начин тако да је оживела Богословска библиотека и отпочела поново са радом.

Од оснивања Богословије до данас – рад Богословије могао би се поделити у више периода. Први период од оснивања 1881. год. до ослобођења Призрена 1912. године. Други период од 1912–1915. када је наступила окупација и I Светски рат до 1919. године. Трећи период од 1919–1941. године до избијања II Светског рата, када наступа поново прекид рада све до 1947. године.

Од 1947. до данас Богословија непрекидно ради. Од њеног оснивања до данас на челу њене управе сменило се 17 ректора Богословије према следећем редоследу:

1. архимандрит Сава Дечанац, I ректор (од 1.08.1871–1873. год.)
2. Илија Ставрић (1873–8.02.1879. год.)
3. Ђорђе Камперевих (1880–1882. год.)
4. Петар Костић (1883–1.10.1888. год.)
5. јеромонах Мелетије Вујић (1.10.1888–1.11.1891. год.)
6. Иларијон Весих (1891–1896, 1904–1906. год.)
7. архимандрит Арсеније Бранковић (1.09.1897–1.07.1898. год.)
8. протојереј Стеван Димитријевић (15.09.1899–31.10.1903. год., 1.04.1910–19.07.1920. год.)
9. протојереј Добросав Ковачевић (1.02.1908–1.07.1909. год.)
10. Др Никола Круљ (7.10.1923–7.03.1924. год.)

11. архимандрит Симеон Поповић (7.03.1924–10.09.1934. год.)
12. протојереј Војислав Катић (10.09.1934–8.11.1938. год.)
13. протојереј Живан Маринковић (8.08.1939–6.04.1941. год., 14.04.1947–10.06.1955. год.)
14. архимандрит Методије Муждека (28.06.1955–28.06.1971. год.)
15. протосинђел Иринеј Гавриловић (1.09.1971–26.06.1974. год.)
16. протосинђел хаџи Никодим Ђураков (26.06.1974–1984. год.)
17. протојереј-ставрофор Милутин Тимотијевић (1984–)

Од свог почетка па све до ослобођења 1912. године Богословија је успевала да одоли свим насртима на народно биће и чуvariцу народне душе Православну цркву. Њена судбина је судбина Српског народа и ретко се где слична установа била толико здружила са народним животом.

Призренска Богословија је била не само расадник црквених и просветних радника, већ и важан фактор за цео наш народ Старе Србије – Македоније. То је све трајало до 1921. године. Од 1921. до 1941. године наступа нови период у раду Богословије. Интернат је могао да прими 150 ученика по потреби и више као и 15 наставника и ректора Богословије. То је период успона Призренске Богословије како у духовном тако и просветно-научном раду. Из тог времена Богословија даје сва будућа патријарха Варнаву Росића (1930–1937) и Гаврила Дожића (1938–1950), затим познате велике научне раднике као што су: протојереј Стева Димитријевић два пута ректор Призренске Богословије, а затим први декан Богословског факултета у Београду 1920. године, чувени историчар СПЦ-а Ђоко Слијепчевић, професор Богословског факултета Димитрије Димитријевић и још многи други.

Од 17 ректора Призренске Богословије шесторица су изабрана за епископе, четворица до 1941. а двојица 1971. и 1974. године. Први ректор Сава Дечанац постао је епископ Жички (1873. год.), Мелентије Вујић, Тимочко-Зајечарски епископ (1891. год.), Др Никола Круљ, митрополит Нектарије Сарајевски-Дабробосански (1928–1966), архимандрит Симеон Поповић епископ Штипски (1934). После II Светског рата архимандрит Методије Муждека постаје епископ Тимочки, протосинђел Иринеј Гавриловић постаје епископ Нишки 1974. године.

Овом броју треба додати и три личности из савременог живота СПЦ-а који су везани за Призренску Богословију и Рашко-Призренску епархију а то су садашњи патријарх српски г-дин Павле, епископ Рашко-Призренски Артемије и митрополит Дабробосански Николај, који је од 30. јуна 1999. постао почасни доктор богословских наука. Патријарх Павле је после II Светског рата био професор Призренске Богословије да би 1957. године био изабран за

епископа Рашко-Призренског и био све до 1990. године када је изабран за патријарха на чијем се трону и данас налази. Епископ Артемије је такође био професор Призренске Богословије. Потом одлази у манастир Црна Река где отвара монашку колонију високо образованих монаха, да би 1991. године био изабран за епископа Рашко-Призренског на коме се и данас налази. Митрополит Николај је завршио Призренску Богословију, потом и Богословски факултет у Београду. 1973. године је изабран за Аустралијско-Новозеландског епископа све до 1978. године када је изабран за епископа Далматинског. 1992. године епископ Николај је изабран за митрополита Дабробосанског са седиштем у Сарајеву.

Други Светски рат зауставља успон Богословије и од 1941–1947. Богословија престаје са радом. Синодском одлуком бр. 3064/зап. 810 од 3.11.1947. Богословија почиње поново са радом. Од 1947–1951. године Богословија је била IV-разредна, да би од 1951. до 1997. увела V-разредни програм. Пре две године извршена је реорганизација наставе – IV године Богословије и две године у рангу више школе Теолошког института.

Од 1947. год. живот и рад Призренске Богословије је знатно тежи како у материјалном тако и просветно духовном погледу, што је последица послератног идеолошког система. Још 1946. године дошло је до одвајања цркве од државе, одузима се црквена имовина, манастирска имања, избацује се веронаука из школа, тако да свештеници и ученици Богословије постају грађани другог реда. Богословије и Теолошки факултет постају црквене институције, тако да су им одузета основна грађанска права. Такво стање траје све до 1990. године, када су почеле неке политичке промене а самим тим и неки другачији погледи на цркву и њену институцију. 1990. поднет је предлог од стране Патријаршијског Управног Одбора СПЦ-а за враћање национализоване имовине. Од целокупне имовине до сада је цркви враћена задужбина С.А. Игуманова – зграда на Теразијама и то захваљујући упорном раду задужбине и залагању патријарха г-дина Павла као главног стараоца задужбине са сарадницима – помоћним стараоцима протојерејем-ставрофором Милутином Тимотијевићем, Добривојем Шемићем, дипл. инж., и Богољубом Цветиновићем секретаром задужбине 26.12.1991. закључен је уговор о враћању Игуманове палате задужбини. На основу овога уговора извршена је укњижба власништва у земљишним књигама. Од 1.07.1992. године задужбина С.А. Игуманова преузела је у целости финансирање Богословије у Призрену а у складу са њеном наменом и завештањем њеног оснивача. Априла 1994. године од тих средстава почиње изградња новог дела Богословије у Призрену и надградња на ректорској згради са једним спратом.

Садашњи назив Српска Православна Богословија „Св. Ђирило и Методије“ у Призрену датира од 1972. године.

Надајмо се и молимо се Богу да ће углед и слава Призренској Богословији бити враћена, као што је била у времену свог највећег успона од 1921. до 1941. године, и да остане лучоноша српске духовности и просвећености за сва времена.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Споменица 50-годишњице Призренске Богословско-Учитељске школе 1871–1921.
2. Годишњи извештаји Богословије од 1919–1940. год.
3. Архива Св. Арх. Синода СПЦ.

Мирослав Илић

НАЈОШТРИЈА КРИТИКА СВЕТОГОРАЦА ПРОТИВ ФАНАРА*

НАЈСВЕТИЈИ ОЧЕ И ВЛАДИКО,

Најпре шаљемо клањајући се и са дубоким поштовањем наше синовске поздраве поводом Светог и Светлоносног Васкрсења Великога Бога и Спаса нашега Исуса Христа, а к томе приносимо прилично и дужно поштовање Вашој Часној Најбожанскијој Светости.

Радујемо се у Господу васкршњом радошћу заједно са целокупном Најсветијом Православном Црквом, иако се ова радост меша са многим жалошћу ради неправедно наношених патњи једноверној Србији од стране Западних сила и ради невоља избеглица са Косова. Молимо се, да Васкрсли Господ Исус, Бог мира и Отац сваке утехе дарује мир напаћеним народима.

Приступамо к томе надаље да изразимо са потребним поштовањем и нашу узнемиреност за одређене теме које се односе на свету и непорочну Православну Веру и сходно томе дотичу се самога спасења нашега и свих Светогорских отаца. Имајући дубоки осећај сопствене одговорности пред разумним овцама Господњим, које имају уперен поглед на Атонску Заједницу, најдубље жалимо ради следећег:

А

Због Вашег поздрава упућеног Римокатоличкој Делегацији поводом престоног празника Светога Андреја, 30-ог Новембра 1998.

---

* Текст састављен у Кареји 11/24 маја 1999, али објављен тек недавно, очигледно да се не би поклопио са посетом Васељенског Патријарха Грчкој.

Написан је после нечувених до сада изјава Васељенског Патријарха изречених 30. Новембра 1998. у Цариграду поводом празника светога Андреја. Где ће нас још одвести православни екуменисти и где им се толико жури када су спремни да изјаве како нам је покајање за прошлост неопходно и како су свети Оци који су се борили против новачења Рима били жртве прастаре лукаве змије? (прим. прев.)

Није свакако први пут како се сличне речи изражавају на одговарајућим престоним празницима Константинопоља и Рима, и желимо да знате да смо свагда ожалостњени, као на пример изјавама Преосвећеног Митрополита Пергамског Јуна 1998 у Риму о два плућна крила, којима тобоже дише Католичанка Христова Црква.

Међутим, у наведеном Вашем поздраву папској Делегацији прошлога Новембра изражени су неочекивани ставови за Православну пуноћу. Ожалостили смо се преко мере и узнемирила се наша савест. И немир бива још јачи од свакодневних питања наше духовне деце и у целини побожних Хришћана који нас посећују, да ли дакле речи поздрава изражавају мишљење наше Свете Цркве. Добија, међутим, трагичне размере, када гледамо најпобожније од Православних верника да прилазе шизматичким групама и да рањавају на тај начин свето тело Цркве. Познато је и Вама, Ваша Светости, да не постоји за пастира ништа болније од овога распршивања оваца Христових.

Али шта да одговоримо? Како да оправдамо оно што се не може оправдати? Како да убедимо себе и нашу децу, да су речи Вашег поздрава привржене Православној Вери и Предању, када се очигледно њима одбацује Предање Цркве и озлеђује Православна самосвест?

Како да сматрамо као сходан Православном Предању израз: *„Дужни смо од сада ња нагаље... да ѡреисѡиѡамо наше ѡнашање, да се очисѡимо од сѡароѡа квасца, да будемо ново тѡесѡо...“*, и да је *„наше ѡокајање за ѡрошлосѡи неѡѡходно“*?

Можда смо дужни, Ваша Светости, да преиспитамо Предање наших светих од Фотија, Григорија Паламе и Марка Евгеника до Никодима Светогорца и Атанасија Паријског, од којих оно што смо примили јесу борбе против другачијих учења Рима и неодступна истрајност на светим догматима и моралу Православља? Можемо ли да не обраћамо пажњу да, по светом Григорију Палами: *„наше исѡоведанье одсвуда је осѡгурано и оно је наш венац хвале и неѡсрамљиви нага“*? (О исхођењу Светога Духа, Е.П.Е. т. 1, стр. 180).

Можда је наше свето Предање „стари квасац“ и треба сада да преиспитамо то мишљење и да усвојимо „ново тесто“ неприродног јединства са Римом, иако он остаје и даље инославан? Зар није и данас актуелна оцена овога светога Григорија о јеретичким догматима Запада: *„То су дубине Саѡанине, ѡајне Злоѡа“*, (исто, стр. 74) и његова реч Западњацима: *„никада вас неѡемо ѡримѡѡи у заједницу, докле ѡод ѡверѡѡѡе да Свеѡѡи Дух и од Сина (исходи)“*? (исто).

Како даље да оправдамо пред нашом савешћу реч поздрава: *„Нашѡ ѡреѡи који су нам осѡавили у наслеђе расцеѡ, били су несрећне жрѡѡве сѡаре лукаве змије и већ се налазе у рукама ѡраведносудећеѡ Боѡа“*?

По светим Оцима, Римске Папе и њихови представници су уистину узроци одвајања Запада од Саборне Православне Цркве. Вама је познато, Ваша Светости, да свети Марко говори дословце: „Они су дали повод за шизму уводећи јасно догађајак... ми смо се од њих први ошцејили, па чиније њих смо ошцејили и одсекли од заједничког тела Цркве... као неразумно и безбожно мислеће и оне који су безумни догађајак начинили. Дакле као од јеретика смо се од њих одвраћили, и заједно смо их одвојили“ (Посланица по свој земљи и острвима Православним Хришћанима). И свети Нектарије у нашем веку писао је: „Одавде настаје раздвајање Цркава, које је Фошције извео изузетно добро, пошто се Црква налазила у опасности да од Једне, Саборне и Апостолске Цркве, постане Црква римска или папачије папска, која проповеда не више догмаће светих Апостола, него домаће папске“ (Историјска студија о узроцима расцепа).

И они, као узрочници шизме, налазе се у рукама праведносудећег Бога. Свети Оци, међутим, који су праведно одсекли јеретички Рим од тела Цркве као неизлечиви уд и зашили нешивену ризу Христову, зар је могуће да буду „несрећне жртве старе зле змије“? Који Православни се не жалости када само чује такву реч?

Како такође, да прихватимо реч поздрава: „Будући дакле да једна Црква признаје да је нека друга Црква носилац божанске благодати и давалац спасења, искључује се... покушај одвајања верних од једне и придрживања другој“?

Да ли смо престали да верујемо да једино Православна Црква чини Једну, Свету, Саборну и Апостолску Цркву?

Враћамо ли се поново на антиправославну еклисиологију текста из Баламанда, који, према Вашој изјави аустријским новинарима, није прихватила ниједна Православна Црква осим Румунске и који, као што знате, саборски је осудила Грчка Црква, а одбацила као антиправославан наша Свештена Општина и многи епископи и теолози?

Али чак иако се прихвати да се ова реч окреће против Римског прозелитизма путем Уније, горњи исказ лишавља Православну Цркву права да сматра себе као једину истинску Цркву.

Да ли осуђујемо Унију само зато што својим деловањем доводи у сумњу теорију „сестара цркава“ и од ње извируће признање Рима као пуне Цркве Христове, а не зато што је током векова подмукли непријатељ Православних и немогуће је, на основу Православне Еклисиологије, да буде прихваћено и само постојање унијатских група?

Како да прихватимо као усклађену са Православном Еклисиологијом реч: „Јер свака помесна Црква није супротстављена другим помесним Црквама, него је једно тело са њима...“, када је сасвим немогуће да се инославни Рим сматра као једна од најсветијих Православних Помесних Цркава и да сачињава једно тело са њима?

Како најзад да не осетимо најдубљи бол од епилога поздрава: „Нека нас Господ удостоји да видимо и васкрсење јединства Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве Њежове“, када се њиме даје утисак да је од доба шизме са Римом престала да постоји Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква, и молимо се за њено „васкрсење“?

Зар се нисмо родили, зар се нисмо крстили и зар нисмо одгајени у окриљу Једне, Свете, Саборне Цркве, него очекујемо њено васкрсење? Узалуд је дакле вера наша и узалудно трчимо?

Желимо да верујемо да Ваш поздравни говор не потиче из вашега пера и да Вас у суштини не изражава. Тешимо себе идејом да је неки поборник таквих екуменистичких ставова саставио ваш говор и Ви у Вашој многостраној активности нисте обратили пажњу на његов значај за Православну Веру и савест благочестивог народа Цркве.

Осим овога, међутим, остварује се и ваша посета Грчкој. Најпобожнији међу клирицима и благочестиви народ је већ упознао садржај Вашег поздравног говора, који је објављен на насловној страни часописа „Εκκλησιαστική Αλήθεια“ (16.12.1998.) и није лако да ускладе своју Православну савест са речима Вашег поздравног говора.

Сматрамо неопходним, Ваша Светости, да дате потребна разјашњења. Да се уклони утисак да речи, које сте вероватно без потребне пажње изrekli, изражавају Ваше мишљење. Да утешите саблажњене савести и обрадујете благочестиви народ, који сматра као највећи од дарова Светога Бога к њему, да поседује Православну Веру као гаранцију сигурног спасења. Веру, коју је Црква сачувала многим жртвама Светих Отаца од сваке јеретичке пропасти, тако да чини пут истинског богопознања (Јн. 17,3). Веру, коју осећа да је у опасности да изгуби од погрешних теолошких усмерења, као овог, које се изражава у горњим речима поздравног говора папској делегацији.

Имамо добру наду, Ваша Светости, у што је могуће бржи долазак утешног поветарца са гора Мајке Велике Христове Цркве на, да тако кажемо, срца наша која су постала долина плача због горе реченог и написаног и опасности од тога за јединство наше најсветије Цркве.

Б

Ожалошћени смо и узнемирени због сверегијозних заједничких молитава, које имају јасан синкретистички карактер.

Имајући почетак у заједничкој молитви у Асизију (1986), нису престале да се понављају сваке године ове сверегијозне манифе-

стације, да би попримиле болне за Православне размере на 12-ој сверегијозној заједничкој молитви у Румунији 30. августа 1998.

Зашто ми Православни треба да се поводимо за оваквим заједничким молитвама од римокатоличких фактора који их управљају, и чији циљеви служе папским тежњама за духовним вођством, бар у Европи?

Шта више једна таква пракса заједничких молитава противи се јасно Светим Канонима Цркве. Нисте, свакако, учествовали Ви лично у таквим заједничким молитвама, али учествовали су Православни јерарси и то Предстојници Црква. У Румунији су папски кардинал и Патријарх благословили истовремено народ окупљен на богослужењу састављен од Римокатолика, Унијата и Православних.

Заједничка молитва у Румунији отвара врата кроз која ће ризиковати Православна Црква духовни пад. Блажењејши Првопрестолник Румунске Цркве немоћан је, како изгледа, да се супротстави политици вођства своје земље, која предвиђа отварања према Западу и у тим оквирима недавно је остварена званична посета Папе Православној Земљи, први пут у историји. Да ли су амнестирани вековни злочини Унијата на штету Православних и прихватамо ли у пракси постојање и деловање унијатских група?

Будући, уосталом, да се никаква перспектива не примећује међу инославним Хришћанима да напусте јеретичке догмате и антиеванђелска учења, чему ће послужити заједничке молитве, ако не отупљењу Православног чула и синкретистичком слагању?

Како, на крају, да оправдамо заједничке молитве са представницима других религија? Признају ли учесници Православни представници да се од стране других религија исправно славослови и поштује Бог? Зар није такав став противан свештеном Јеванђељу и сходно томе хула на Духа Светога?

Побожно предлажемо, да се Вашим старањем путем свеправославне одлуке забране заједничке молитве са инославнима и особито са представницима других религија, које се противе заповестима Старога и Новога Завета и Светим Канонима и припремају терен за сверегијозну такозвану „Нове Епохе“ преко омаловажавања јединствености спасења у Господу Исусу Христу.

В

Најдубљу жалост изазвало је у нама и издање часописа „God & Religion“, чији садржај служи међурелигиозном синкретизму. Упркос уверавању уредника часописа да не теже синкретизму, ипак под видом религијозног приближавања савременим темама истичу се ставови који превиђају јединственост у Христу и Православној Цр-

кви спасења човека. И не само то, него се нажалост представљају слике увредљиве за Свесвету личност Господа Исуса Христа.

У овој перспективи, подржавање оваквога издања похвалним писмима од стране одређених црквених лица представља највећу опасност обмане Православних верника, да се ради о часопису Православног уверења.

Особито нас је ожалостило давање Вашег Благослова за његово издање, као и објављивање посебног интервјуа, што је искоришћено као снажна потврда да одобравате концепцију уредништва часописа.

Желимо да знате, Ваша Светости, да за Ваше чесно лице и за установу Васељенског Патријарха гајимо поштовање, које одређује предање Православне Цркве и историја нашег мученичког Рода. Зато смо ожалостњени преко мере гледајући у овоме часопису поред Ваших фотографија и рекламе са фотографијама полунагих жена и других сцена које не приличе светости Ваше службе.

Сматрамо да уредници часописа симулирајући објективност теже омаловажавању Православне Вере стављајући је паралелно са другим лажним религијама, као што се то види из односних чланака. Поруке као на пр. „Религија: жртва на олтару богова“ – са представљањем симбола разних религија поред Хришћанског Крста –, „Бог је свуда“ – подразумева се, у свима религијама –, „не размишљај, **верујем**“ – очигледно у рекламиране књиге о Исламу, Јудаизму, Будизму итд., потврђују истинитост речи.

Такође „објективно“ представљање озбиљних моралних и социјалних проблема умањује аутентичност правог Православног Хришћанског морала. Истицана фраза на пр. „успостављање мере – подразумева еутаназију – чинило би рационални чин човекољубља“, сугерира макар подсвесно поруку за еутаназију.

По нама, чак и неки који говоре наводно са Православног становишта не изражавају у већини истинске Православне ставове.

Због оваквог кварења свете Православне Вере наше не само да жалимо, него се испуњавамо и свештене срдње.

* * *

Ваша Светости,

Са болом састављамо ове редове. Видимо да у свету влада општи немар, којега су последице горе наведене узнемирујуће појаве. Осетљивост Православних за истинску Веру из дана у дан отупљује, следећи отпадању од јеванђелског морала и повећавању људског себелубља и хвалисавости. Који ће бити крај?

Православни народи, у постојећим неповољним условима, имамо потребу духовног стражења, да би појмили „шта је добра и угодна и савршена воља Господња“ (Рм. 12,2).

Вероватно није без повезаности са овим и страшна најезда савремених варвара против једнославног Српског народа. Пред нашим очима се одвија Пети Крсташки рат ради новог покорвања Православних народа. Можда се ради о знаку за наше пробуђење и поимање да Господ тражи да очувамо себе чисте од пропасти синкретизма? Зар немамо најсигурнију апостолску реч: „шта има праведност са безакоњем; или какву заједницу има светлост с тамом?... зато изиђите из њихове средине и одвојте се, говори Господ“ (2. Кор. 6, 14–17), да би најсветија Православна Вера стајала без новачења за сведочанство њима и незнабошцима и проповед спасења свима?

Изражавамо синовски нашу узнемиреност да нећете превидети глас мољења нашег, него да ћете управити слух свој ка њему и да ћете умирити срца наша и читаве Цркве, која је у Светом Откривењу представљена одговарајуће женом која лети у пустињу и гоњена је од Змије која тражи да је удави и да ратује са осталима из семена њезина, који држе заповести Божије и имају сведочанство Исуса Христа (Апок. 12,13–17).

У томе целивајући свету Десницу Ваше Божанске Светости и призивајући Ваше Патријарашке и отачке молитве, остајемо са најдубљим и доличним поштовањем.

Сви у заједничком сабрању Представници и Предстојници двадесет Свештених Манастира Свете Горе Аџос.

Превео са грчког
Јеромонах Симеон

НОВИ СВЕТИТЕЉИ ЗЕМЉЕ РУСКЕ

У Москви је 5–6. октобра под председништвом патријарха сверуског Алексија II заседао Свештени Синод Руске Православне Цркве. На заседању је саслушан извештај председника синодалне комисије за канонизацију, митрополита Крутицког и Коломенског Јувеналија, у коме се умољава Синод да преда на решавање Сабора питање канонизације митрополита Московског Макарија (Невског), протојереја Алексеја Мечова и јеросхимонаха Алексеја Соловјева, као и низа новомученика и исповедника руских, из Алматинске, Вјатске, Самарске епархије, као и Соловецког манастира.

На заседању Синода је препоручена за црквену употребу и служба св. Јову и св. Тихону, патријарсима сверуским.

Некако у исто време канонизован је и Свештеномученик Амвросије.

СВЕТИ МАКАРИЈЕ МИТРОПОЛИТ МОСКОВСКИ

Овај нови светитељ рођен је 1835. године. Пре него је постао епископ, о. Макарије је био познат по целој Русији као истакнути мисионар Алтајског краја, где је провео више од 30 година, проучавајући локалне језике и наречја и упознавајући са Православљем становништво на њиховом језику. Благодарећи труду о. Макарија и његових сарадника, житељи Алтаја добили су своје писмо, школе на свом језику, књиге и библиотеке. Макарије Парвицки-Невски постао је епископ Томски 1891. године, а 1906. и архиепископ Томски и Барнаулски. За митрополита Московског и Коломенског изабран је 1912. године, када је имао 77 година, на препоруку самог Григорија Јефимовича Распућина. Баш због познанства са њим, у време привремене владе, 20. марта 1917. године пензионисан је и послат у Тројице – Сергијеву лавру. Затим је пребачен у Николо-Угрешки манастир у околини Москве. Учествовао на Помесном сабору сверуске православне Цркве (1917–1918), где су га напали због Распу-

ћина. Владика светог живота није се правдао, напустио је заседање, смешећи се...

Кнез Жевахов је писао о митрополиту „... Много књига би се могло написати, да би се приказао лик почившег праведника, који је примером свог живота, нарочито последњих година борбе са большевицима, показао запањујућу веру у свемогућство Божје...“

Неколико разбојника су успели да уђу у манастир и приближе се вратима праведнога старца, истог тренутка су ослепели и затим на коленима и са сузама молили опроштај, правдајући се да су то учинили на присилу а не добровољно. Други пут, густ облак покрио је целу чету црвеноармејаца, који су се приближили манастиру св. Николе са намером да убију Владика, те су зашли с пута и лутајући до касно у ноћ, вратили се у Москву, не обавивши задатак.

Митрополит је остао у том манастиру до његовог затварања, двадесетих година. Затим је прешао у село Котельники, у московском срезу, где 16. (или 17.) фебруара 1926. године преминуо у 92. години. Био је сахрањен у сеоској цркви Казанске иконе Мајке Божје, а касније су његови остаци пренети у Тројице-Сергијеву лавру, у храм свих руских светитеља, под Успенском саборном црквом. Народ је овог алтајског апостола и исповедника већ после упокојења сматрао светитељем и његово име се већ годинама налази међу светима новијег времена. Сада и званично, Руска Црква ће имати још једног молитвеника пред престолом Божјим, јер је Прибројан лику светих Руске Цркве.

АЛЕКСЕЈ МЕЧОВ

Рођен је 17. марта 1859. у Москви. Отац му је био диригент митрополијског хора, свештенички син Алексеј Иванович, а мајка Александра Димитријевна. Дочекан на свет молитвама и благословом митрополита Филарета, великог светила Руске Цркве. Од малена украшен мирољубивим карактером, као ђак био је савестан и пожртвован. По завршетку богословије желео да студира медицину, да би помагао људима, али мајка је желела да постане свештеник. Оженио се 1884. године са Аном Петровном. Ускоро рукоположен за ђакона. Добили су две кћери: Александру (1888) и Ану (1890). Треће дете, син Алексеј умро од десет месеци. Други син, Сергије, родио се 1892. као недоношче. Те године је и о. Алексеј постао јереј. Парохија му је била у Москви, служио је у маленој црквици св. Николе, поред које је у неугледном дому и живео са породицом. У храму је увео свакодневно богослужење. Ту се потпуно предао на службу ближњима. Са породицом је живео крајње сиромашно. Смрт супруге, 1902. дубоко га је потресла. Утешио га је посетом и саветом св. о. Јован Кронштатски. Благодат великог руског чудо-

творца осенила је и о. Алексеја. У то време ради као катихета у женској гимназији и његова душевна чистота и безгранична љубав, као и његов изглед (мали растом, умиљатог погледа) освајају ученице. У приземљу цркве оснива прихватилиште и основну школу за сирочад, којима посвећује све слободно време. Ђерке постају учитељице у тој школи. Са народом у молитви преживљавао је све недаће с почетка века, превирања и револуције. Син Сергије постао је свештеник 1919. Старац и подвижник, на први поглед једноставан, али велики молитвеник, прозорљив, имао је дар суза. Његова богослужења привлаче народ целе Москве. У болести, последњих година, народ примао и лежећи, до касно у ноћ. Од патријарха одликован 1921. године. Више пута је био привођен и саслушаван. Упокојио се на селу, где се повукао, предосећајући блиску смрт, да напише себи надгробни говор, 9. јуна по старом календару, 1923. године. Опојан и сахрањен 15/28. јуна. Заупокојену литургију су служили епископ са тридесетак свештеника и шест ђакона. У опелу је учествовало око 80 свештеника. На гробљу његове посмртне остатке је сачекао патријарх Тихон. Долазак у свет овог великог праведника и слуге Божјег благословио је св. Филарет митрополит Московски, а одлазак са света св. Тихон, патријарх Московски.

Постоји низ сведочанства о његовој духовној помоћи парохијанима и другима који су му прибегавали у животним недаћама. Бројни су и примери прозорљивости. Забележено је и више јављања по смрти. Зато га је народ почео сматрати светим још за живота. На радост Московљања и других поштовалаца о. Алексеја, Свештени Синод је предао на решавање Сабору Руске Цркве питање проглашења светим овог примерног свештеника и подвижника XX века.

„У вери, нади и љубави, кротости и чистоти и у свештеничком достојанству благочестиво си поживео, увек помињани, зато је превечни Бог, коме си служио, сâм сместио дух твој на место светло и лепо, где су праведници у покоју...“

СВЕТИ АЛЕКСИЈЕ ЗИМОВСКИ

Смоленска Зосимова пустиња у Александровском срезу (Московска област), од 1867. године припадала је Тројице-Сергијевој лаври. Основана је крајем XVII века трудом схимонаха Зосиме. Главна светиња обитељи била је древна чудотворна икона Смоленске Мајке Божје. У овом знаменитом манастиру спасавао се дуги низ година о. Алексеје (Соловјев), схијеромонах. Он је узео на себе подвиг затворништва, те је у самоћи своје келије даноноћно приносио свије молитве Господу за спас Цара, Цркве Руске и царства руског у тешка времена пометњи и превирања. Као велики духовник, цењен како од народа, тако и од епископата свога времена, жребом је

извукао име митрополита Тихона (Белавина) 5. новембра 1917. за патријарха Московског и целе Русије, који се упокојио 25. марта 1925. године као исповедник. Након избора првојерарха, о. Алексије се вратио у тишину своје келије. У немоћи негован од свога келејника, о. Макарија, предао своју душу Господу 19. септембра 1928. године. Поштовање преподобног оца Алексија Зосимовског и Владимирског није престало његовим одласком. Након његовог престављења, народ је почео да му прибегава својим молитвама у данима најтежих искушења која су задесила руски народ. У знак захвалности за молитвену помоћ и ходатајство које је пружао своме роду, сада је и званично приписан збору светих у земљи руској просијалих.

СВЕШТЕНОМУЧЕНИК АМВРОСИЈЕ

Казанска епархија је пре бољшевичког преврата имала 395 камених и 399 дрвених храмова и 27 манастира. Служило је 4500 свештеника, ђакона и појаца. Од монаха било је 9 архимандрита, 6 игумана, 11 игуманија, 187 монаха и 1600 монахиња. На челу епархије био је митрополит Казански и Свијашки Јаков. Међу светим обитељима била је једна у самом граду Свијашку, подигнута у XVI веку. Ту је у време бољшевичког преврата живео као пензионисан, педесетогодишњи епископ Амвросије. Он је био човек необичан, у проповедима је осуђивао све што није одговарало нормама хришћанског морала. Остао је веран Цару, за кога је позивао паству да се моли и да не наседа лукавству нове власти. „Сада нема чврсте власти, она се налази у рукама робијаша и тамничара, боље би било, кад би се налазила у рукама једног човека – самодршца“ – говорио је јавно. У пролеће 1918. године, позван је у суд због контрареволуционарне делатности, на доставу јерођакона Теодосија. Енергичан и неподкупљив пастир многим није одговарао. Суд га је ослободио и он се вратио у манастир, али кроз пар месеци, у јулу, био је поново затворен. И овог пута је био ослобођен, када су радници казанских фабрика запретили обуставом рада. У затвору је био његов келејник, који је молио да га не раздвајају од Владике. Након неколико недеља, трећи пут су затворили епископа. Тачних података о последњим данима Владике Амвросија нема. Одред црвеноармејаца је дошао у манастир да одузме хлеб. Владика је изашао протестујући и повели су га са собом. Одвели су га на градску станицу, где је другог дана стрељан. Док су му копали гроб, клечао је и молио се. Сматра се да је стрељан по налогу Троцког. До последњег тренутка са њим је био његов келејник Протопопов. Једини је он знао гроб свештенмученика и десетак година је давао једном сељаку паре да га обилази. Након затварања манастира, Протопопов је прешао у други манастир где се замонашио. Он је, као јерођакон Јов, 1930.

године, са још пет монаха након страшног мучења стрељан. Пре две године они су проглашени за светитеље на локалном нивоу. А гроб Владике-мученика је изгубљен. Почетком октобра, на свечаном богослужењу збору светих је био прибројан епископ Амвросије, који је пострадао за веру, јер није изневерио своја убеђења и прикло-нио се ратујућим безбожницима.

МАРТО-МАРИЈИНСКА ОБИТЕЉ

Приликом подизања освећених крстова на саборни храм Покрова Пресвете Богородице Марто-Маријинске обитељи у Москви половином јуна, патријарх руски Алексије је изразио наду да убрзо ова црква неће окупљати на молитву само сестре него и све који желе да помогну поновном рађању дела милосрђа у нашем животу. Свечаности је присуствовала и принцеза Маргарита Баденска, рођака Велике Књегиње Јелисавете Феодоровне, која је и основала ову св. обитељ. Постоји нада да ће ова свечаност убрзати предају цркве сестрама, јер од средине двадесетих година до данас некадашњи храм је претворен у атеље сверуског научно-рестаурационог центра. Решење о поновном отварању Марто-Маријинске обитељи сестре су добиле још 1992. године, али док се не нађу погодне просторије за атеље, сестре обављају богослужења у малој црквици св. Марте и Марије. У манастиру сада има око 40 сестара, које обнављају традицију милосрђа. Оне за сада помажу усамљеним старим људима. При обитељи је и прихватилиште за децу. Огромну помоћ сестрама шаље и друштво пријатеља Марто-Маријинске обитељи у Лондону, у којем је и принцеза Маргарита Баденска. Св. обитељ је основала св. књегиња Јелисавета, мученица коју су називали анђелом чуваром Москве. Када јој је 1905. год. зверски убијен супруг, доживела је духовни преокрет (на коленима је сакупљала остатке мужа, кога је разнела бомба). По истеку жалости, одлучила је да цео живот посвети служењу унесрећенима. Обитељ милосрђа, рада и молитве била је новина за Русију. Службена делатност заједнице је почела 1909. године. Сестре су биле жене свих сталежа од 21 до 40 година. Идуће године она и 16 сестара постале су сестре милосрђа. Прво послушање је била нега војника. Увек је асистирала лично Јелисавета Феодоровна. Преко 30 лекара свих специјалности радило је бесплатно. Само у току 1913. примили су око десет хиљада болесника. Лекови су издавани бесплатно. Менза заједнице је издавала сиромасима до 140 хиљада obroка годишње. Поред свих обавеза, овај анђеу у телу је налазио времена да обилази сиромашне четврти и купи девојчице за даље школовање под њеним надзором. У време рата, хиљаде болесника су биле поверене нези Велике Књегиње. Она је ухапшена 1918. године. 54-годишњу настојатељицу

одвезли су са келејницом Варваром и уочи 18. јула, 24 часа после убиства Царске породице, живу бацили у шахт под Алапајевском, скупа са великим кнежевима и њеном нераздвојном сестром Варваром. Јануара 1921. тела Велике Књегиње и монахиње Варваре пренета су у Јерусалим. Руска Загранична Црква ју је канонизовала 1. јануара 1981. године. Московска Патријаршија је то учинила 11 година касније. Садашња обнова њене обитељи представља васкрсавање њеног дела, које ју је широм Русије и света прославило.

Живица Туцић

ВЕРА И НАУКА

ДА ЛИ ЈЕ 1923. = 2001?

4. ЗАКЉУЧАК

Непосустална брига за јединство не престаје ни данас, у освит новог поретка. У документу из Алепа, у тачки 14. каже се:

„Саветовање је врло свесно посебних прилика у многим источним црквама. У неким земљама Средњег Истока и Источне Европе, где су хришћанске цркве живе са изазовом других религија или материјалистичких идеологија, оданост „старом календару“ представљала је символ жеље цркава да одрже своју целовитост и слободу од непријатељских сила овог света. Јасно је да ће у таквим ситуацијама примена било које промене у прорачуну Васкрса морати да се изводи пажљиво и са великим пастирским осећајем.“

У вези са овом тачком, прво треба рашчистити шта се сматра „материјалистичким идеологијама“.

Када се зна да су Грчка, Румунска и Финска православна црква прешле на григоријански календар 1924. године, са правом се човек мора запитати: Које су то „материјалистичке идеологије“ којима су биле изложене цркве које нису прихватиле нови календар, којима је оданост „старом календару“ представљала... символ жеље цркава да одрже своју целовитост и слободу од непријатељских сила овог света“? Могло би се рећи да се под дипломатским термином „материјалистичке идеологије“ не могу сматрати само оне које своје порекло воде од терористичких интернационалних тајних организација којима је светиња био КОМУНИСТИЧКИ МАНИФЕСТ, већ и све оне друге којима су циљ искључиво блага овога света. Јер, притисак ових других је далеко теже открити, много је слађи и – погубнији. Пример за то су баш Грчка и Румунска православна црква – оне које су пре Другог светског рата прихватиле нови календар, а биле су изложене само примами блага овога света. Оне које су биле изложене притисцима „материјалистичке идеологије“ терористичких интернационалних тајних организација – Руска, Српска и Грузијска православна црква нису прешле на нови календар. Само је Бугарска црква поклекла 1969. године. Једине оазе које користе јулијански

календар су Руска,³² Српска и Грузијска православна црква, Светогорски манастири (сем манастира Ватопед) и Јерусалимска патријаршија,³³ док цркве Средњег истока, нехалкидонске, имају друга правила за празновање Пасхе Господње. На њих се односи душебрижно упутство у документу из Алепа: „Код источних цркава, промене садашњег начина одређивања датума Васкрса биће осетљивија него код западних цркава. Имајући у виду услове у којима ове цркве живе, ово ће захтевати стрпљење и такт.“ Вероватно овој гушећој бризи треба приписати као заслугу да су за сада заговорници оваквог јединства и стали на становиште да не би било умесно одмах увести непроменљиви датум за празновање Васкрса, због могућег отпора у крилу православних цркава.

На основу овога, могу да се поставе два питања потпуно супротстављена једно другом. Прво је: Да ли је нови календар симбол непријатељских сила овог света?

Треба имати у виду да би прво питање могао да постави сваки лаик. Одговарајући, без имало патетике, православни верник који се држи јулијанског календара мора да узме у обзир: Велики раскол 1054. године, Фирентинску унију, пад Цариграда и уништење Византијског царства и православних држава њеног Комонвелта. Од независних православних држава остаје само Русија. Њени католички суседи чине све да је униште. Или измене, касније, њен православни карактер. Најзад, то им и полази за руком 1917. године. Све што је потом чињено у Русији, чињено је да се избрише, не бирајући средства, сећање на православље. Ако се за последњи след догађаја и не зна, најјасније, покретач и подстрекач за све претходне се зна – то је епископ римски. Имајући све ово у виду, једном лаику то не изгледа као симбол непријатељских сила овог света, он их сматра непријатељским на основу свег свог дотадањег искуства. Њега, то искуство, није могла избрисати једна посланица патријаршијска, васељенска „Црквама Христовим свуда у свету“ чији је мото „Љубите једни друге искрено“.³⁴

Иако је до сада често коришћен термин *време* и *календар*, треба дати њихове дефиниције. Православна дефиниција би могла да гласи: „Време је од Бога створено. Као и све створено, и Време је, после Пада, изгубило своју првобитну савршеност и сада се, са свим осталим створеним, нада свом спасењу. Бог освећује стварање које суделује у Његовом животу на Небу. На исти начин је и Време осве-

³² Јулијански календар важи како у Руској цркви коју предводи московски патријарх, тако и Руска, црква загранична.

³³ Старокалендарски покрет који је настао као реакција на прихватање григоријанског календара чине: Грчка, Бугарска и Румунска старокалендарска православна црква.

³⁴ Прва посланица апостола Петра 1.22.

ћено. Због тога се о црквеном календару може говорити као о икони овог освећеног Времена. Очигледно, постоји и неосвећено време коме нема места на овој икони. Космичко време, са свим својим ритмовима није по себи предмет за иконографију и оно је освећено само кроз заједништво са посвећеном историјом. Одавде проистиче несагласност освећеног и неосвећеног Времена, празника Цркве и празника несветог.“

Световна дефиниција времена била би: „Под термином *време* подразумева се *измерени или мерљиви њериод, континуум који нема њроспторну димензију*“.³⁵ Значи, световна дефиниција времена односи се само на оно време после Пада.³⁶ За хришћане, време је почело стварањем, а окончаће се Другим Христовим доласком – Осмим даном.

Календар се може дефинисати као било који *систем за дељење времена њоком једног дужег њериода и уређивање њаквих њодела у одређени редослед*. И ова дефиниција односи се на живот после Пада.

Дефиниција црквеног календара била би: За њега је битно да се одреде оне тачке преплитања световног и светог времена, тачке у којима свето, Благовољењем и Благодаћу Божијом надвладава и омогућава се додир са светим, урањање у њега молитвом. Те тачке преплитања представљају верске празнике који нису одређивани само бројем дана од једног до другог празника, већ и другим начинима и појавама – Месечевим менама, помрачењима Сунца или Месеца, сеобом или доласком разних животињских врста или рађањем одређених плодова. Развојем религиозног у човеку употпуњавали су се верски календари. У хришћанству је верски календар подељен на два циклуса, на два круга празника – један се односи на земаљски живот Господа Исуса и Његових следбеника – апостола и светитеља, док се други односи на Његово страдање, смрт, Васкрс, Вознесење и силазак Духа Светог на апостоле. За одређивање празника који су одређени првим кругом користе се дани дати грађанским календаром. По својој природи, други круг је знатно сложенији за одређивање – потребно је да Сунце и Месец буду у одређеном положа-

³⁵ Према *Encyclopaedia Britannica*, 2.0.

³⁶ Овом неутралном дефиницијом избегнуто је да се помене схватање времена, с једне стране као цикличног феномена, и с друге стране, као линеарног феномена. Још блажени Аугустин о томе каже: „Пагански философи увели су временске циклусе у којима се исте ствари природним редом враћају и понављају, и тврдили су да ће ова ковитлања прошлости и будућности трајати без престанка... Нису били кадри да бесмртну душу ослободе ове обмане, чак ни пошто је досегла мудрост, те верују да ова непрестано напредује ка лажном блаженству и непрестано се враћа истинском јаду... Једино исправном доктрином праволинијског тока можемо утећи из не знам све каквих лажних циклуса које су открили лажни и обмањујући мудраци“ (на основу Ц. Ц. Витроу – ВРЕМЕ КРОЗ ИСТОРИЈУ, СКЗ, Београд 1993, стр. 86).

ју да би се славио Васкрс као почетак круга празника везаних за небески живот Господа. Круг ових празника мења се из године у годину и не поклапа се са грађанским календаром. Имајући све ово у виду могло се рећи да је црквени календар освећена икона времена.

Откуд тежња да се уздигне неосвећено време? Она је настала када је заборављено и потиснуто оно што је тако лепо Блез Паскал изразио: „Вера је дар од Бога; немојте мислити да велимо да је то дар умовања. Остале религије не кажу то за своју веру: оне нуде само умовање да се до ње дође, а оно њој међутим не води.“³⁷ Дакле, када је рационализам загосподарио човековим умом – од Ренесансе – посејао је семе зла чије горке плодове данас човек убира – жељу за господарење природом и Временом.

Закључак је: „Оскврњење Црквеног календара је богохулни покушај да се обесвети оно што је свето, покушај да се збаци освећено из Царства Небеског у царство несветог. Једино што се зна о Времену будућности, Времену Осмог дана јесте то да ће оно бити освећено, а да се неће равнати према Сунцу и Месецу.“

Што се другог питања тиче, оно би гласило: Да ли тврдња о одржавању целовитости и слободе помесних цркава значи да су то неки имагинарни појмови који су тврдоглаво и себично супротстављени јединству хришћанског света оличеном у јединственој, заједничкој прослави Пасхе Господње, празнику над празницима сваког хришћанина?

На основу свега што је сада речено, види се реч ни о каквој тврдоглавости или себичности, једноставно јединство мора почитавати на „чврстим, непоколебљивим основама литургијског црквеног календара... освећеног календарско-космичког система – бриљантног дела непознатих посленика науке и вере.“³⁸ То дело је јулијански календар са пасхалијом која је заснована на њему. А што се тиче чувеног питања о већој тачности једног календара у односу на други, треба имати на уму речи чувеног математичара и филозофа науке, Анрија Поанкареа: „Не постоји један начин мерења времена који би био исправнији од осталих; оно што се опште прихвата само је *погодније*. Немамо право да кажемо да први иде исправно, а други погрешно; све што се може рећи јесте да је згодније приклонити се ономе што показује први.“³⁹

³⁷ Блез Паскал – МИСЛИ, Култура, Београд 1965, стр. 132, максима 279. Претходна максима гласи: „Срце осећа Бога, а не разум. Ето шта је вера: Бог кога осећамо у срцу, не у разуму.“

³⁸ Према А. Желинском – Контекст, Москва 1978 (извор је у сажетку Љ. Перепелкине).

³⁹ Према Џ. Ц. Витлоу – ШТА ЈЕ ВРЕМЕ, Просвета, Београд 1985, стр. 84.

ДЕО IV – ПРИЛОЗИ**ДОКУМЕНТИ ИЗ ДОБА ВАСЕЉЕНСКИХ
САБОРА У ВЕЗИ СА ПРАЗНОВАЊЕМ ВАСКРСА**

а)

У делу епископа Никодима Милаша ПРАВИЛА ВАСИОНСКИХ САБОРА наводе се једина два документа сачувана са Првог васељенског сабора у Никеји у вези са празновањем Васкрса, а то су биле енциклика Сабора према саопштењу епископа Сократа и посланица цара Константина, а свака од њих гласи: „У саборној посланици, управљеној црквама у Александрији, Египту, Пентеполу, Ливији и по свој васионој, сабор каже: „Јављамо вам радостан глас и о сугласију, које смо постигли у погледу дана светковања пасхе; по вашим молитвама и ово питање је рјешено тако да сва источна браћа наша која су прије светковали пасху са јудејима, од сада ће је светковати заједно са римљанима, с нама и са свима онима, који је из древности светкују по нашем обичају“.

У окружној посланици царевој к епископима, који нису присуствовали сабору, Константин јавља: „Разправљено је било и у погледу светога дана пасхе и обћим гласом признано је за добро, да сви христјани, ма гдје они живели, имају свршавати спасителни празник свете пасхе једног истог дана. Јер, шта може бити љепшега и светијега, него кад се празнок, који усађује у нама наду на бесмртност, светкује од свију једнако, по једнакоме чину и по утврђеноме реду? Прије свега учинило се неприличним, да се овај свети празник светкује заједно са јудејима, који, оскривши своје руке незаконим чином праведно су поражени као нечисти, душевним сљепилем. Запустивши њихове обичаје, много ће боље бити, да се у будуће продужује овај прави ред, кога смо се ми држали од времена страдања Господњих па до данас. Тако дакле, нека не буде ништа обћега међу нама и мрском јудејском свјетином. Нама је Спаситељ показао другу стазу; нашем светом богопоштовању приличи свој ред у времену и свој закон. Држећи се овога сугласно, љубезна браћо, ми ћемо тиме одстранити од себе срамотно о нама мњење јудеја, као да ми не можемо независно од њихових установа светковати по себи. Него, о чему су у стању правилно мислити они, који, извршити убијство Господа, нису већ при своме уму? Они ступају не по њеком разумноме правцу, него повлаче се затим куда их поведе њихово противничко малодушје. Зато они и у овом случају не виде истине; увјек у заблуди највећој, они, у мјесто да се мудро поправе, светкују пасху два пута у години. Зашто би ми сљедили њима, кад се они очито у највећој заблуди налазе? Ми нећемо наравно себи допустити, да се два пута у једној истој години светкује пасха. Пак да вама и није све

ово предложено, ваше ће само благоразумије постарати се, да се чисте душе ваше не оскврне обичајима најгорих људи. Осим овога, треба узети у обзир, да разногласица у погледу овако важног празника вјере није никако сугласна ни са благочастијем. Спаситељ наш даровао нам је један дан да светкујемо наше ослобођење, тј. дан његових светих страдања, и хтјео је имати једну своју васионску цркву, како би сви чланови исте, ма колико они били разстављени по различитим странама, проникнути били једним духом, тј. једном божанственом вољом.

Размислите сами по вашој светости, како је зло неупутно, кад у једно време једни посте а други се веселе, и затим, после дана пасхе, једни проводе дане празнујући, а други чувају још установљене посте. И зато божанствени је промисао одредио да ово буде на прави начин изостављено и доведено под једно правило, – на што, ја мислим, сви ће се сагласити. Кад је све ово требало изправити на начин, да међу нама не остане ништа обћега са оним оцеубицама и господоубицама, одређено је, да сви морају примити онај ред, као најбољи и најприличнији, кога се држе све цркве, које су у западним, јужним, сјеверним областима државе, и од кога се уклањају само неке источне цркве. Ја мислим, да ће ово повољно и вашем благоразумију: ваша ће разборитост, бездвојбено, радосно примити оно, што се једнодушно и сугласно чува у Риму и Италији, у свој Африци, Испанији, Галији, Британији, Ливији, у свој Грчкој, у областима азијској, понтијској и киликијској, – узимљући у обзир, не само већину цркава у споменутом мјестима, него и то, да обће сугласје у овоме мора бити за све и свакога најсветијим дјелом. Осим тога чини се, да и здрави смисао захтјева, да ми немамо ништа обћега са преступним јудејима. Краће да кажемо: по обћем суду свију устављено је, да се свети празник пасхе има светковати од свију у један исти дан. Није пристојно да буде разногласје у погледу тако светога предмета, и боље је слѣдити такој установи, која је чиста од сваке туђе заблуде и грјеха. Оно што је надахнуто по Богом надахнутом суду толиких и тако светих епископа, радосно примите, као с неба дар и као праву божанствену заповјед; јер све, што је установљено на светим саборима епископа, мора се сматрати изразом божанствене воље. Објавивши установе сабора свој љубезној браћи нашој, ви ће те примити и остварити колико оно, о чему прије споменуто, тј. исповједање вјере, толико и одлуку, у погледу светковања пасхе. Ово ја желим зато, да би могао с вама заједно у један исти дан светковати свети празник и заједно с вама радовати се о свему, и да би, видећи тврдокорност дјавола, укроћену нашим чинима при помоћи Бога и видећи свугдје да напредује наша вјера, мир и једномислије, могао узјети заједно с вама благодарну пјесму Давачу свега добра и Спаситељу Бога.“

б)

ПРАВИЛА СВЕТИХ АПОСТОЛА

У вези са празновањем Пасхе члан 7. гласи:

„Епископ, свештеник или дјакон, који буде светковао васкрсење Христово прије пролетње једначи дана и ноћи заједно са Јудејима, нека буде свргнут.“

в)

**ПРАВИЛА СВЕТОГ ПОМЈЕСНОГА САБОРА,
АНТИОХИЈСКОГА**

У вези са празновањем Пасхе у члану 1. каже се:

„Сви они који се усуде повриједити наредбу светога и великога сабора, који се сакупио у Никеји у присуству благочастивога и Богу омиљенога цара Константина о светоме празнику спасоносне Пасхе, имају бити одлучени и исључени из цркве, ако по тежњи својој к свађи буду се упорно противили доброј оној установи. И ово је овдје речено у погледу свјетовњака. А ако се који из предстојника црквених, епископ, или презвитер или ђакон, послије ове наредбе усуди на саблазан народа и на узнемирење цркава по своме поступати и светковати Пасху заједно са јудејима, таквога свети сабор још сада већ сматра одијељеним од цркве, јер не само што је себе у гријех увалио, него је био узроком, да се многи други покваре и изопаче; при чему свети сабор свргава са свештене службе не само њих, него и оне, који послије њихова свргнућа усуде се опћити с њима. И ти свргнути имају се лишити и извањске части, коју су по светоме чину и божијему свештенству уживали.“

Ова поменута правила у својим одлукама потврђују Други васељенски сабор, трулски, лаодикијски и картагински.

**ДЕФИНИТИВНА ОДЛУКА О РЕФОРМИ
КАЛЕНДАРА**

ПРЕВОД С ГРЧКОГ Г. Митрополита Дожића

Васељенска Патријаршија
Свеправославни Конгрес
М.П.

СВЕПРАВОСЛАВНИ КОНГРЕС

Одржан у Цариграду месеца маја 1923. год. под председништвом Његове Светости, Васељенског Патријарха Господина

МЕЛЕНТИЈА IV

У својој седници од 30. Маја тек. године, расправљајући о питању исправке календара, коначно је одлучио следеће:

Признавајући да је неизбежна потреба, да се уклони разлика између црквеног и грађанског календара, и да не постоји никаква канонска сметња за исправку према подацима астрономске науке, црквеног календара, и да не постоји никаква канонска сметња за исправку према подацима астрономске науке, црквеног календара који је у употреби, једногласно решава исправку јулијанског календара у следећем:

1

Изостављају се 13 дана из јулијанског календара, који чине разлику његову према сунчаним годинама, рачунатим од првог Васељенског Сабора у Никеји. Тако: 1. Октобар 1923. Године рачунаће се као 14. октобар 1923. године.

2

Празници изостављених дана прославиће се или сви заједно 14. Октобар 1923. год., или како то одреди архијереј епархије.

3

Сви месеци у години задржаће исти број дана који имају и данас. У преступним годинама фебруар ће имати 29 дана.

4

Биће као и до сада, две врсте година: простих од 365 дана и преступних од 366 дана. Преступне године биће оне године које се могу поделити са 4 без остатка, као што је то било и до сада. Изузетак чине само секуларне године за које важи правило у следећем *параграфу*.

5

Секуларне године (тј. оне које свршавају са две нуле) биће само онда преступне ако број њихових векова, подељен са 9, даје остатак 2 или 6. Све остале секуларне године биће просте. Према томе, међу наредним годинама, биће преступне оне које су подвучене у следећој табlici:

2000 2100 2200 2300 2400 2500 2600 2700 2800 2900 3000 3100 3200
3300 3400 3500 3600 3700

Према овоме распореду средња дужина грађанске године биће 365 часова 48 минута и 48 секунде, у потпуној сагласности са дужином сунчане године.

6

Непокретни празници имаће исте датуме које су имали до сада.

7

Покретни празници одређиваће се према празнику Ускрса.

Према канонским одредбама које остају нетакнуте, Ускрс ће се празновати у недељу која долази иза првог пуног месеца после пролетне равнодневнице.

8

Пасхални празници одређиваће се на основу астрономских израчунавања, узимајући увек у обзир остварене напретке науке. Датум пак Ускрса одређиваће се свагда према времену светог града Јерусалима.

9

Васељенска Патријаршија умолиће звездарнице или катедре небеске механике Универзитета у Атини, Београду, Букурешту и Пулковки (Петровграду) да израде дугорочне пасхалне таблице које ће саопштити свима православним Црквама.

10

Ова реформа јулијанског календара не може бити препрека доцнијем његовом преиначењу које би примиле све хришћанске Цркве.

Примедбе:

На параграф 5.

Нови је календар тачнији од грегоријанског, чија се средња дужина године разликује за 24 до 25 секунди од средње дужине сунчане године. Разлика између дужина грађанских година новог календара и грегоријанског тако је мала да ће се разлика у датумима појавити истом после 877 година. У ствари од наредних секуларних година биће преступне у грегоријанском календару оне које су подвучене у следећој таблици:

2000 2100 2200 2300 2400 2500 2600 2700 2800

Разилажење наступиће тек у години 2800-тој.

На параграф 8.

Рачунајући дан од поноћи до поноћи, одредиће се грађански датум прве опозиције месечеве после пролетне равнодневнице на

основи времена меридијана који пролази кроз храм Божијег гроба. Прва недеља после овога датума јесте дан Ускрса, тј. ако овај датум падне у недељу.

У Патријаршији, 5. јуна 1923. године

Патријарх Цариградски Мелентије
Митрополит Кизички Калиник
Архијепископ С. Амерички Александар
Митрополит Црногорско-Приморски Гаврило
Митрополит Никејски Василије
Митрополит Драчки Јаков
Архимандрит Јулије Скрибан
В. Антонијадис
Др М. Миланковић, проф. Универзитета у Београду

Секретар
Архимандрит Герман,
Главни секретар Св. Синода

ОДЛУКА О УЧЕСТВОВАЊУ НА СВЕТСКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ ЗА ИЗЈЕДНАЧЕЊЕ ХРИШЋАНСКИХ КАЛЕНДАРА

(Превод с грчког г. Митрополита Дожића)

Васељенска Патријаршија
Свеправославни Конгрес
(М.П.)

Свеправославни Конгрес,

Одржан у Цариграду под председништвом Његове Светости, Васељенског Патријарха Господина

МЕЛЕНТИЈА IV

и расправљајући на седницама од 23. маја и 5. јуна 1923. год. о условима под којима би Православна Црква могла учествовати у Конференцији која би имала за циљ изналасак новог календара, научно и практично савршенијег, решава једногласно:

1) Моли Васељенску Патријаршију да по претходном споразуму са осталим Православним Црквама изјави Друштву Народа да ће Православна Црква радо примити један у будуће пронађени нови

календар, у колико би овај хтеле примити све Хришћанске Цркве. Ако би Друштво Народа сматрало себе ненадлежним да прими овакву изјаву Васељенске Патријаршије, оставља се овој да учини горњу изјаву како друкчије буде за сходно нашла.

2) Православна Црква радије би усвојила онај календар који би задржао недељни систем, али се ипак овим схватањем не веже, у случају да се и остале Цркве сагласе у пријему новог календара који би захтевао прекршај седмичног (недељног) система.

3) У колико би наступио општи саглас Хришћанских Цркава, Православна Црква је готова да се изјасни за непокретност празника Ускрса, али свагда у дан недеље.

4) Изјављује жељу да та непокретна недеља Ускрса одговара недељи Васкрсења Господњег, која би била одређена научним методом.

У Патријаршији, 5. јуна 1923. године.

Патријарх Цариградски Мелентије
Митрополит Кисички Калиник
Архиепископ С. Амерички Александар
Митрополит Црногорско-Приморски Гаврило
Митрополит Никејски Василије
Митрополит Драчки Јаков
Архимандрит Јулије Скрибан
В. Антонијадис
Др М. Миланковић, проф. Универзитета у Београду

Секретар
Архимандрит Герман,
Главни секретар Св. Синода

КА ЗАЈЕДНИЧКОМ ДАТУМУ ЗА ВАСКРС

Светски савез цркава/Средњеисточни савез цркава
САВЕТОВАЊЕ
Алеп, Сирија,
5 – 10. март 1997.

„Христос, наше пасхално јагње, жртвован је.
Празнујмо зато празник“ (I Кор. 5:7–8)⁴⁰

⁴⁰ Према НОВОМ ЗАВЈЕТУ у издању Светог архијерејског синода Српске православне цркве ти стихови гласе: „...Јер и Пасха наша Христос, жртвова се за нас. Зато да празнујемо...“

● ПРЕДМЕТ РАСПРАВЕ

ПОЗАДИНА ОВОГ САВЕТОВАЊА

1. У 20. веку цркве су поново откриле дубоку бригу за јединство хришћана. Оне су то изразиле кроз своје напоре да нађу заједничку основу за предмет етеолошких расправа које су их дуго делиле. Схватиле су да дају заједничко сведочење на различите начине. Али, упркос овом напретку ка видљивом јединству, остају многи изазови. Један врло осетљив предмет расправе са огромним пасторалним последицама за све хришћанске вернике постаје све хитнији: потреба да се нађе заједнички датум за слављење Васкрса, свете Пасхе, празника Христовог васкрсења. Празновање овог празника над празницима у различите дане цркве дају подељено сведочење овог основног вида апостолске вере, излажући сумњи своју веродостојност и ваљаност при пројављивања Јеванђеља свету. То је брига свих хришћана. Заиста, у појединим деловима света, попут Средњег Истока, где неколико одвојених хришћанских заједница чине мањину у већем друштву, ово постаје хитно питање. Иако је било неких расправа у вези са овим питањем, њему још није посвећена озбиљна пажња коју оно заслужује.

2. Иако је питање заједничког датума Васкрса покретано у различитим приликама од најранијих векова хришћанства, обновљена расправа о овом предмету у овом веку јавила се и у црквама истока и запада. Значајно је да се ово питање јавља и у секуларном свету. Питање је постављено широм хришћанског света 1920. у енциклици васељенског цариградског патријарха, а обрађена му је пажња и на Свеправославном конгресу 1923, чија је одлука да исправи њихов, православни, календар несрећно довела до неколико шизми унутар православних цркава. Отприлике у исто време отпочела је расправа у секуларним круговима, нарочито Западне Европе, која се тицала могућности установљавања непроменљивог датума за Васкрс, као што је недеља која следи за другом суботом у априлу, да би се олакшало комерцијално планирање и јавне делатности. Поред тога, унапредовали су предлози за увођење непроменљивог календара, а из истих утилитарних разлога. После Другог светског рата, контекст за расправу таквих питања на неколико начина је промењен. Међународне секуларне иницијативе добиле су малу подршку. Цркве су се нарочито опирале било каквој календарској реформи која би прекидала седмодневну недељу. С друге стране, многе цркве наставиле су да се интересују за идеју заједничког, било покретног било непокретног, за прославу Васкрса. Православни су се вратили пасхалном питању од 1961. наовамо, у контексту припрема за велики и Свети сабор православне цркве; пропис о светој литургији Другог ватиканског концила (1963) обновио је покрет у римокатоли-

чкој цркви за расправу о овом питању; а од 1965. Светски савез цркава покретао је овај предмет у неколико наврата.

3. Последњих година на Средњем Истоку, где у блиској заједници живе хрићани многих традиција у великом нехрићанском друштву, предузети су конкретни кораци. Средњеисточни савет цркава (СиСЦ) посебно је био активан у охрабривању и олакшавању прослављања Васкрса на заједнички дан. Два скоро саветовања Светског савеза цркава (ССЦ) узела су ово у обзир. На саветовању „Хрићанска духовност у наше време“ (Јаши, Румунија, мај 1994) предложено је „да се предузме нова иницијатива за заједничко празновање Васкрса.“ Још су уочљивији закључци постигнути на саветовању „Ка коинонији у богослужењу“ одржаном у Ditchingham-у у Енглеској 1994:

„Поред већ постигнутог у вези са крштењем, еухаристијом и свештеничком службом, цркве треба да се посвете обнављању проповедништва, враћању значења недеље и тражењу за заједничким празновањем Васкрса као екуменским теолошким питањима. Ово последње питање посебно је хитно, пошто споразум о заједничком датуму за Васкрс – чак и привремени споразум – чека даљи екуменски развој. Један такав споразум, који не може да зависи од идеје „непокретног датума Васкрса“, треба да поштује најдубље значење хрићанске Пасхе и осећања хрићана широм света. Поздрављамо све иницијативе које нуде наду за напредак у овој важној области.“ (Thomas F. Best / Dagmar Heller – So We Believe, So We Pray – Towards Koinonia in Worship, Faith and Order Paper No. 171, WCC Publications, Geneva 1995, p. 9–10).

У погледу бриге изражене на овим саветовањима, Извршни комитет ССЦ на састанку у Букурешту, септембра 1994, препоручио је да Јединица I (Unit I), „посебно секција за еклесијастично јединство/веру и поредак (Ecclesial Unity/Faith and Order Stream) и секција за богослужење и духовност (Worship and Spirituality Stream) обнови пажњу у вези са заједничком прославом Васкрса, имајући на уму да ће се 2001. датуми Васкрса и по западном и по источном календару поклопити.“

4. Садашње саветовање, састанак у Алепу, у Сирији, од 5. до 10. марта 1997. долази као одговор на овај захтев. Покровитељи су заједно ССЦ – Јединица I и Средњеисточни савет цркава (СиСЦ), и ово саветовање је окупило представнике извесног броја заједница које учествују на годишњем састанку Конференције секретаријата заједница хрићанског света, представнике источних и западних цркава, представнике СиСЦ-а, позване стручњаке и особље ССЦ. Учесници саветовања су заједно уживали у гостопримству Сиријске православне архиепископије у Алепу и осетили из прве руке убеђење јединства хрићанских заједница овог града. На састанку са члановима ових заједница слушали су о позиву да се уклони болни

знак који стварају различити датуми за Васкрс. У атмосфери молитве и заједничког проучавања, учесници су разматрали проблем заједничког дана за прославу Васкрса из различитих перспектива – теолошке, историјске, литургијске, катихетске и пастирске. Саветовање нуди свим црквама следећа разматрања и препоруке.

5. Апостолска вера Цркве заснива се на стварности васкрснућа Христовог. Као што свети Павле каже: „А ако се Христос проповиједа да је устао из мртвих, како говоре неки међу вама да нема васкрсења мртвих? А ако нема васкрсења мртвих, то ни Христос није устао. А ако Христос није устао, онда је празна проповијед наша, па празна и вјера ваша.“ (1.Кор.15:12–14) Виђено као крајња победа над снагама греха и смрти, васкрснуће Господа није само један историјски догађај, већ и знак Божије снаге над свим силама које нас могу спречавати од његове љубави и добротe. То није само победа за самог Христа, већ и за оне који су се сјединили са њим (1 Пт. 1:3). То је победа која означава почетак нове ере (Јв. 20:17). Васкрснуће је крајњи израз Очевог дара измирења и јединства у Христу кроз Дух. То је знак јединства и измирења које Бог жели свему створеном.

6. Васкрснуће је било у срцу апостолских проповеди када су они отпочели своје мисионарско деловање (1 Кор. 15:1–17, Дап 2:22–36, 1Пт. 1:3) а и када су јеванђелисти почели да бележе призоре Господњег учења и службе – васкрснуће долази као врхунски догађај у њиховим Јеванђељима. У сваком погледу свога живота рана Црква је била прво и првенствено заједница васкрснућа.

Тако је у животу ране Цркве богослужење било усмерено на Божију измиритељску љубав која се испољавала у спасоносној Пасхи Христове смрти и васкрснућа. Први дан у недељи постао је првенствено дан хришћанског окупљања, зато што је то био дан у који је Господ устао из мртвих (Јн. 20:1, Дап. 20:7). У исто време, постао је познат и као „осми дан“, дан новог стварања и крајњег испуњења. Сваке године, такође, хришћани се сећају непрекидне снаге Христових мука и васкрснућа и осећају је у једној јединој али многоликој прослави. Ова прослава је постала прилика за крштавање, при чему су хришћани учествовали у Христовом преласку из смрти у живот, умирући за грех и рађајући се за нов живот у Њему. Зато је деловање хришћана било утемељено њиховим односом са васкрслим Господом и одражавало је нову стварност коју је Он посветио (Кол. 3:1–11).

ИСТОРИЈСКА ПОЗАДИНА САДАШЊИХ РАЗЛИКА

7. Нови Завет указује да су Христова смрт и васкрснуће били историјски везани за јеврејски Песах, али тачни детаљи у вези са

тим нису познати. Према синоптичким јеванђељима, Исусова тајна вечера била је пасхални обед, што би његову смрт постављало на дан после Песаха, док се према Јовану Његова смрт десила на сам дан, чак и у сам час када су жртвована пасхална јагњад. Крајем другог века неке цркве су славиле Васкрс заједно са јеврејским Песахом, без обзира на дан у недељи, док су га друге славиле у следећу недељу. Током 4. века првобитна пракса је практично од свих била напуштена,⁴¹ али су још остале разлике у начину прорачуна Васкрса. Васељенски сабор одржан у Никеји 325. године одредио је да се Васкрс треба прослављати у недељу која следи после првог пролећног пуног месеца. Првобитно је јеврејски Песах прослављан на први пун месец после мартовске равнодневнице, али се у трећем веку догодило да се дан прославе рачунао код неких јеврејских заједница без обзира на равнодневницу, па је то за последицу имало да се Песах прослављао двапут у једној соларној години. Никејски сабор је покушао да ово избегне везујући правила за одређивање датума Васкрса за норму за рачунање јеврејског Песаха током Исусовог живота.

8. Док су неке разлике у механизмима одређивања датума Васкрса остале и после Никејског сабора, што је повремено доводило до локалних разлика, током шестог века опште је прихваћен начин рачунања заснован на проучавању александријских астронома и научника. У 16. столећу, пак, разлике између овог начина рачунања и опажених астрономских података постала је очигледна. То је довело до промене календара коју је увео папа Григорије XIII 1582. године. Од тог времена, западни хришћани почели су да рачунају датум Васкрса на основу овог новијег григоријанског календара, док су источне цркве наставиле да следе старији јулијански календар. Док су календарске промене у неким православним црквама 1923. утицале на непокретне празнике, прорачун датума Васкрса остао је везан за јулијански календар. Наше садашње разлике у рачунању датума Васкрса могу се, тако, приписати разликама у календарима и лунарним таблицама које се за то користе, а не разликама у фундаменталним теолошким погледима.

9. При свом проучавању механике пасхалног прорачуна, саветовање је прихватило чињеницу да се садашњи источни (јулијански) и западни (грегоријански) прорачуни разилазе у извесном погледу од астрономских података који су одређени тачним научним прорачунима. Као што је то познато, јулијански календар разилази се данас од астрономског за 13 дана; григоријански се данас не раз-

⁴¹ Поставља се питање како овакву тврдњу ускладити са посланицом св. Цара Константина и одлука помесних сабора који се позивају на Никејски сабор чија одлука у вези са овим није сачувана изузев посредно, позивањем других сабора и поменутог писма на њу (видети прилог 1 овог одељка).

ликује знатно, али ће то бити у даљој будућности. Мање је позната чињеница да и јулијански и григоријански имају за основу конвенционалне таблице за одређивање лунарног циклуса. За оба начина прорачуна, ове таблице дају резултате који се разликују од астрономских података.

ДАЉА ПРИКЛАДНОСТ САБОРА У НИКЕЈИ

10. Током својих разматрања, учесници саветовања дошли су до дубоког схватања даље прикладности Сабора у Никеји за садашњу расправу. Одлуке овог Сабора, утемељене као пропис и традиција, сматрају се нормативом за целу Цркву.

(а) Упркос разликама у методу прорачуна, принципи прорачуна у црквама, како источним тако и западним, заснивају се на правилима задатим у Никеји. Ова чињеница је од велике важности. У садашњој ситуацији поделе, било каква одлука једне цркве или групе цркава да напусте ова правила само би повећала тешкоће решавања изванредних разлика.

(б) Одлуке Сабора у Никеји су изразита жеља за јединством. Циљ Сабора био је да установи принципе, засноване на библијским подацима који се односе на довођење у везу мука и васкрснућа Христовог са Песахом, што би охрабрило све цркве да се поштује један једини дан у години као Васкрс. Гајећи на овај начин јединство, саветовање такође доказује своју бригу за мисију цркве у свету. Саветовање је било свесно да је нејединство о тако централној ствари било узрок скандала.

(в) Никејске норме потврђују блиску везу између библијског Песаха (видети нарочито Излазак 12:18, Лев. 23:5, Број. 28:16, Зак. пон. 16:1–2) и хришћанског слављења „Христа нашег пасхалног јагњета“⁴² (1.Кор.5:7). Иако је саветовање одбацило принцип зависности од савременог јеврејског рачунања, оно је то учинило на основу да се јеврејско рачунање променило и постало нетачно, а не зато што је сматрало ову везу неважном.

(г) Током својих расправа саветовање је постигло и дубље разумевање за богатство символизма које допуштају никејска правила. У богослужењу многих цркава, нарочито у библијским текстовима и химнографији пасхалног периода, хришћани се подсећају не само на важну везу између Песаха и хришћанског Васкрса, већ и на друге видове историје спасења. На пример, подсећају се да се Христовим васкрснућем обнавља све створено. Неки рани хриш-

⁴² Према НОВОМ ЗАВЈЕТУ у издању Светог архијерејског синода Српске православне цркве: „Христа наше Пасхе“.

ћански извори повезивали су седам дана стварања из Постања са недељом Христових мука, смрти и васкрснућа.

(д) Сабор у Никеји има и трајну поуку за хришћане данас у својој спремности да користи тадању науку при прорачуну Васкрса. Иако је Сабор тражио да унапреди стварно јединство цркава, он није на себе преузео детаљну регулацију прорачуна Васкрса. Уместо тога, очекивао је да цркве искористе најтачнију науку тих дана за прорачун потребних астрономских података (мартовска равнодневница и пун Месец).

I. ДВЕ ПРЕПОРУКЕ

ПРВА ПРЕПОРУКА

11. По процени овог саветовања најизвеснији начин да се успе у постизању заједничког датума Васкрсења био би

(ц) да се задрже никејска правила (Васкрс би требало да пада у недељу која следи први пролећни пун месец) и

(д) да се рачунају астрономски подаци (пролећна равнодневница и пун месец) по најтачнијим могућим научним методима,

(в) као основа за рачунање да се користи јерусалимски меридијан, место Христове смрти и васкрснућа.

12. Ова препорука дата је из следећих разлога

Што се тиче тачке а:

(i) Црква треба да се сећа својих почетака, што значи и блиске везе између библијског Песаха и мука и васкрснућа Исуса Христа – везе која одражава цео ток историје спасења. По процени овог саветовања, непроменљиви датум би замаглио и ослабио ову везу изостављањем било каквог сведочанства на библијска правила за прорачун Песаха.

(ii) Васкрс има космичку димензију. Кроз Христово васкрснуће, Сунце, Месец и сви елементи враћају се у своје првобитно стање да изразе славу Богу (Пс. 19:1–2, 148:3). Васкрс открива блиску везу између стварања и спасења, као нераздвојиве видове Божијег откровења. Никејски принципи за прорачун Васкрса, заснованих као што и јесу, на циклусима Сунца и Месеца, одражавају космичку димензију много потпуније него систем са непроменљивим датумом.

(iii) Уз наглашавање многих важних симболичких видова празника, променљив датум за прославу Васкрса указује и на опипљив начин на драматичан пут којим се васкрснуће пробија у угодне навике овог света. Иако такав датум може мање погодовати, на неки начин, него непроменљива недеља, он скреће пажњу на значајну теолошку тачку која би се иначе могла превидети.

(iv) Раније саветовање ССЦ о датуму Васкрса (Шамбези, 1970) примећује: „У сваком случају цркве би морале да постигну решење због разлога који се потпуно заснивају на религиозном значењу празника и због хришћанског јединства, а не да би се задовољили уски секуларни интереси“ (The Ecumenical Review, vol. 23, no. 2. Apr. 1971, p. 176–181). Садашње саветовање потпуно се слаже са овим мишљењем.

(v) Ова препорука подржава оно што је, за већину цркава, важан вид традиције. Прихватање приступа непроменљиве недеље изазвало би потешкоће многим црквама и ако би се увело једнострано од стране једне цркве или групе цркава, могло би довести не до два већ до три различита датума за Васкрс у датој години.

Што се тиче тачке б:

Препоруком прорачуна астрономских података најтачнијим могућим научним методима (за разлику, на пример, од ослањања на конвенционалне цикличне таблице или лична осматрања) саветовање верује да је то потпуно верно духу самог Никејског сабора, који је исто тако желео да користи најбоље расположиво научно знање. Срећни смо што су стручњаци у астрономији већ дали ове потребне прорачуне; они су већ приказани у Synodica V (Chambésy–Genève, Les Edition du Centre Orthodoxe, 1981) 133–149.

Што се тиче тачке в:

Астрономска осматрања зависе, наравно, од положаја на Земљи која је узета као референтна тачка. Ово саветовање верује да је погодно да се искористи јерусалимски меридијан, место Христовог страдања и васкрснућа, као потребна референтна тачка за прорачун мартовске равнодневнице и наредног пуног месеца.

13. Управо наведена препорука имаће различите последице за цркве на Истоку и на Западу, пошто оне траже обновљену верност Никеји. Обе ће бити суочене са потребом објашњења верницима. Код источних цркава, промене садашњег начина одређивања датума Васкрса биће осетљивија него код западних цркава. Имајући у виду услове у којима ове цркве живе, ово ће захтевати стрпљење и такт. За западне цркве, с друге стране, изазов може бити у објављивању дубљих аспеката никејских принципа за прорачун Васкрса, као што су они горе назначени, и у упознавању својих верника са бригама и схватањима источних цркава.

14. Саветовање је врло свесно посебних прилика у многим источним црквама. У неким земљама Средњег Истока и Источне Европе, где су хришћанске цркве живеле са изазовом других религија или материјалистичких идеологија, оданост „старом календару“ било је символ жеље цркава да одрже своју целовитост и слободу од непријатељских сила овог света. Јасно је да ће у таквим ситуа-

цијама примена било које промене у прорачуну Васкрса морати да се изводи пажљиво и са великим пастирским осећајем.

15. Да би помогло црквама у расправама о поменутој препоруци, саветовање прилаже овом извештају табелу са датумима Васкрса од 2001. до 2025, засновану на већ показаним астрономским подацима. Да би се приступачно објаснило, табела садржи и датуме Васкрса по садашњем грегоријанском и јулијанском рачунању, астрономски одређен датум првог пролећног пуног месеца, тј. првог пуног месеца који долази после мартовске равнодневнице (видети Изл. 12:18, Лев. 23:5, Бр. 28:16, Зак. пон. 16:1–2), и датум Песаха према садашњем јеврејском рачунању.

ДРУГА ПРЕПОРУКА

16. Ово саветовање исто тако препоручује црквама да се сада прихвате да проуче и размисле о циљу да се што пре успостави заједнички датум за Васкрс према смерницама које су горе изнете. Године 2001. пасхални прорачуни који се сада користе даће поклапање датума. Хришћани ће заједно почети нови век, нови миленијум, са новим приликама да сведоче васкрснуће Христово и да објаве своју радост у Његовој победи над грехом, патњом и смрћу. Јединство које ће се одразити као хришћанска прослава Васкрса у исти дан биће за многе знак наде и сведочења свету. Ова прослава Васкрса у исти дан не треба да буде изузетак, него правило.

17. Сада је отворен пут црквама да размотре још једном свој садашњи начин рада при одређивању датума Васкрса. Као први корак, у интервалу од 1997. до 2001, ово саветовање подржава цркве да предузму разматрање овде предложених препорука, и, ако нађу да су оне у принципу прихватљиве, да истраже начине да их примене према сопственим поступцима, у светлу сопствених прилика и према њиховом сопственом контексту. Ово саветовање предлаже да се током ових година цркве међу собом саветују о начинима на који се заједнички датум Васкрса може применити. Исто тако, у првом интервалу садашње саветовање подстиче наставак постојећих локалних и регионалних иницијатива, као прелазних мера, за поштовање заједничког Васкрса.

18. Као други корак, саветовање предлаже да би година 2001. била и добра прилика да цркве изнесу реакције и процене напредак постигнут ка постизању споразума о овој ствари. Зато се препоручује да ССЦ, заједно са својим екуменским члановима и другим хришћанским групама организује потом саветовање на коме би се могла дати изјава о процени а могло би се расправљати и о остварењу.

19. Искрена је нада учесника овог саветовања да ће цркве одмах и молитвено размотрити препоруке дате у овом извештају, као корак ка припреми јединственог сведочења смрти и васкрснућа Исуса Христа.

Учесници:

Dr Bert Beach, САД – за генералну конференцију адвентиста седмог дана
 Митрополит Дамаскин (Папандреу), Швајцарска – за Васељенску патријаршију
 Canon John Halliburton, Уједињено Краљевство – за Англиканску заједницу
 Rev. Fayiz. Y. Henain, Сирија – за Јеванђеоске цркве на Средњем Истоку
 Fr. Datev Mikaelian, Сирија – за Јерменску православну цркву
 Arhier. Boutros Marayati, Сирија, Јерменска католичанска црква – за СиЦЦ
 Ven. Dr Koenraad Ouwens, Холандија, за Старокатоличке цркве Уније Утрехта
 Msgr John Radano, Ватикан, за Понтификални концил за унапређење хришћанског јединства
 Г. Alexander Sologoub, Сирија, за Московску патријаршију
 Надбискуп Dr Gunnar Weman, Шведска – за Лутеранску светску федерацију
 Митрополит Elias Ysef, Сирија – за Антиохијску грчку православну патријаршију
 Домаћини: Митрополит Gregorios Yohanna Ibrahim, Сиријска Антиохијска православна црква
 Г. Razek Syriani – Сиријска православна црква/СиЦЦ
 Консултант: Prof. John H. Erickson, САД – Америчка православна црква
 Rev. Dr Ronald Kydd, Канада – Пентекосталне асамблеје Канаде
 Особље ССЦ: Fr. Dr Thomas FitzGerald (Васељенска патријаршија)
 Rev. Dr Dagmar Heller – Уједињене евангеличке цркве Немачке

ЛИТЕРАТУРА

1. Милутин МИЛАНКОВИЋ – УСПОМЕНЕ, ДОЖИВЉАЈИ, САЗНАЊА II – Нолит, Београд 1988.
2. Милутин МИЛАНКОВИЋ – РЕФОРМА ЈУЛИЈАНСКОГ КАЛЕНДАРА, СКАНУ, Београд, 1923.
3. Протојереј Александар ШМЕМАН–ИСТОРИЈСКИ ПУТ ПРАВОСЛАВЉА, Цетиње 1994.
4. Мирча ЕЛИЈАДЕ – ИСТОРИЈА ВЕРОВАЊА И РЕЛИГИЈСКИХ ИДЕЈА, том 3., Просвета, Београд 1991.
5. Јеромонах Сава ЈАЊИЋ – ЕКУМЕНИЗАМ И ВРЕМЕ АПОСТАСИЈЕ – Свети Кнез Лазар, Призрен 1995.
6. Џ. Џ. Витроу – ВРЕМЕ КРОЗ ИСТОРИЈУ, СКЗ, Београд 1993.
7. Џ. Џ. Витроу – ШТА ЈЕ ВРЕМЕ, Просвета, Београд 1985.
8. A.C. Crombie – AUGUSTINE TO GALILEO, 1, Mercury Books, London, 1961.

Бранислав Скробоња

БЕСЕДЕ

XXVII БЕСЕДА

Симеон Нови Богослов

О томе да не треба да занемарујемо ни једну једину Божју заповест, него да се трудимо да све заповести испуњавамо у сваком тренутку, како не бисмо били избачени са свадбене гозбе као они који је ниподаштавају. О томе да треба одважно да подносимо невоље.

1. КАКО НАМ ВАЉА УЋИ У ЖЕЉЕНИ РАЈ

Браћо и оци

Нисте ли чули Господа и Његове Апостоле где нам довикују: „Јер ко сав закон одржи, а сагреша у једноме, крив је за све“ (Јак. 2,10)? И опет: „А свако ко се бори, од свега се уздржава“ (1 Кор. 9,25). А да би учинио јасном своју мисао, додаје: „Јер од кога је ко побеђен, томе и робује“ (2. Петр. 2,19). Дакле, браћо, онај киме влада било која страст, он јој и робује и није способан да испуњава Господње заповести. Како би и могао када је под влашћу другог господара (Мт. 6,24; Лк. 16,13)? Но, зашто ми не разумемо право значење речи нашег Господа и Његових Апостола, кад нас и појаве око нас томе уче?

Видимо да се не каже да су безбедно допловили они који су пловили толико и толико миља а онда, у близини луке, упали олују и доживели бродолом, него они који су приспели у луку и искрцали се на копно. Исто тако, не каже се да су безбедно окончали своје путовање они који се крећу копном и журе да стигну у неки град ако, када пређу преко те и те реке и савладају ту и ту планину и избегну пљачкаше који вребају на том и том месту, на крају буду убијени од стране неког разбојника или дивље звери, или упадну у какву јаму и угуше се; него се за оне који, уз Божју помоћ, преброде сваку недаћу и подмуклу сплетку, каже да су приспели тамо камо су кренули. Па чак се и овима, пошто избегну све невоље на путу, може због непажње или немара десити да их ноћ изненади и да се капије града закључају пре неголи уђу у град, а они ван зидина у неизвесности дочекају следећи дан.

Сматрајмо да је тај град – Царство Небеско, да је дан – смрт сваког од нас, а да је следећи дан – Долазак Господа Бога, односно дан Суда. Ко не požури да уђе у Царство Небеско док траје дан овог земаљског живота, него се затекне ван њега у моменту Престављења, таквога ће покрити ноћ смрти. Он не зна шта ће бити са њим следећег дана, дана Суда, и да ли ће му бити дозвољено да уђе у град.

2. ЈЕЛЕН КОЈИ СЕ ЧУВА ДА НЕ БУДЕ УЛОВЉЕН

Ако антилопа или јелен или нека слична животиња умакне ловцу и његовом псу, или избегне какву замку, не сматра се да се избавила уколико је неко други улови. Тек када умакне свим ловцима и избегне сваку замку, може се сматрати да се заиста избавила. Под ловцима треба разумети зле демоне, под псима – обмањиваче, који погрешно уче, покварене и злочестиве људе, који не желе да исправе свој живот, а усуђују се да уче друге. Такве ваља сматрати ловачким псима и бежати од њих, јер они уједају и растерују Христове овце и догоне их до ловаца.

Пљачкашима треба сматрати рђаве и срамне помисли које изненада нападају онога ко путује и терају га да или бежи и удаљи се од свог каравана у нади да ће се тако спасти, или га пак, услед пристанка и саглашавања његовог ума, ухвате и чврсто вежу, па злостављају телесним жељама и страстима. А кад га помоћу неприродне похоте одвуку, оне га низ стрмину злог делања суноврате у понор греха.

3. СКУПОЦЕНА ПОСУДА САЧИЊЕНА ОД СВИХ ВРЛИНА

Због тога је неопходно да се свим силама уздржавамо од сваког рђавог дела. У исто време морамо прионути уз свако добро дело и творити Божје заповести са највећом усрдношћу и пламеном ревношћу, не пренебрегавајући ниједну, макар била и најмања (Мт. 5,19). Јер ко каже: „Ја нисам никад учинио ту рђаву ствар, нити починио тај грех, јер то или оно није ништа важно“ отворено руши у један мах све Божје заповести и устаје против њих. Замисли, о човече, скупоцену посуду израђену од свих Божијих заповести, као што су вера, страх Господњи, смерност, уздржавање од говорења празних речи (Мт. 12,36), послушност до смрти (Фил. 2,8), одбацивање сваке унутарње воље и покрета срца, непрестано покајање, непрекидна молитва, чување очију, непосезање за оним што припада ближњем, истоветно према свима милосрђе, несреброљубивост, целомудреност, нада у Бога и савршена љубав према Њему, и од

свих осталих врлина које из ових произилазе. Свака од њих је као посебан лист, било од злата, сребра, бронзе, или драгог камена, и остале (врлине) по реду од других материјала, и све су обједињене у једно, састављене и складно спојене Духом. Као што рекосмо, оне човека претварају у користан сасуд у који се благодат Божија улива као ново вино (Мт. 9,17; Мк. 2,22; Лк. 5,37). Реците ми зато – ако би недостајала ма која од напред наведених врлина, од којих је сачињена посуда, да ли би Бог допустио да било који дар Његовог Духа, макар и у малој мери, буде усут у њу, када би у њој постојала ма и једва видива рупица због недостајућег листа, односно недостајуће врлине? Никако! Јер оно што би се усудо у посуду, мало-по-мало би исцурило кроз рупу и неприметно нестало из посуде.

4. КАКО ВРЛИНЕ ЈАЧАЈУ САСУД НАШЕГ ТЕЛА

Како ми о себи можемо мислити као о савршеним и целосним сасудима, када нам недостаје непокварива и неисцрпива врсноћа многих врлина? Како можемо мислити да помоћу ово мало добрих дела, међусобно раздвојених нашим гресима, ми носимо у себи Духа Светог као бесцен благо? Заиста, као што је речено: „Залудесмо у својим умовањима и потамне неразумно срце наше, и говорећи да смо мудри, полудесмо“ (Рим. 1,21). Свети Павле вели: „Јер Бог који рече да из таме засија светлост, Он засија у срцима нашим, а ово благо имамо у земљаним сасудима“ (2 Кор. 4,6,7). „Сасудима“ он назива наша тела, као што на другом месту каже: „Зар не знате да је тело ваше храм Духа Светог који је у вама, и нисте своји“ (1 Кор. 6,19). Речју „земљаним“ указује он на слабашност наше природе. Но таква тела не могу бити разбијена или сломљена у парампарчад због неодољиве силе блага које је у њима. Зато он додаје „преизобилна сила је од Бога, а не од нас“ (2 Кор. 4,7). А да бих вам то учинио још јаснијим, ево шта он још каже: „Немој мислити да ти чуваш и држиш благо које је у теби, него да тебе чува благо које је у теби и да си благодаћу што је у теби припремљен да будеш сасуд користан Богу“ (парафр. 2 Тим. 2,21). А особито је дивно то да чак, ако неко други, непријатељ, разбије сасуд, благо ипак остаје недирнуто. Деловање блага чини сасуд још јачим и отпорнијим, јер то благо није нико други до Сам Бог. Зато исти апостол у вези са овим каже: „Све могу у Христу који ми даје моћ“ (Фил. 4,13).

5. БЛАГО ЈЕ – СВЕТА ТРОЈИЦА

Али да видимо како помоћу ових речи он говори о Светој Тројици као о неразделивој и у нама обитавајућој. Он вели: „Јер Бог који рече да из таме засија светлост – то јест, Дух Свети „Он засја у

срцима нашим“ (2 Кор. 4,6). Такође и Господ каже: „Послаћу вам другог Утешитеља, Духа Истине“ (Јн. 14,16). Опет (апостол) рече: „А ово благо имамо у земљаним сасудима“ (2 Кор. 4,7), тј. у телесним срцима (2 Кор. 3,3). А када је хтео да ти покаже како благо није ништа друго до Онај који сија, и да Он има исту славу и исту Суштину, додао је: „а преизобиље силе је од Бога, а не од нас“ (2 Кор. 4,7) тј. од Онога Који обитава у нама сијањем Духа. Јер, Света Тројица је то благо које поседујемо, као што рекосмо, потпуним испуњавањем свих заповести, и Која поседује нас свецело кроз Њену љубав према људском роду, кроз Њену силу и Њену благодат. Света Тројица нас чува и штити са свих страна да останемо неозлеђени, чврсти и непоколебиви. Иако смо слаби и непостојани, и склони греху и паду, ипак Он Који је наше благо, држи нас и сједињује са Собом и чини да се приљубљујемо уз Њега. Он попуњава све наше недостатке и чини нас да будемо чвршћи и поузданији.

Зато вас преклињем, браћо у Христу, да се покажете Господу без и најмање мрље греха (2 Кор. 11,2) и донесете са собом испуњење свих Његових спасоносних заповести. Тада ће их Уметник, Бог Логос, узети као необрађен материјал сачињен од злата, сребра и драгог камења и Сам ће их објединити и помоћу Његових заповести начинити од нас корисне сасуде (парафр. 2 Тим. 2,21). Али немојмо Му донети неке од њих (заповести – прим. прев.), а друге изоставити. Такође, немојмо Му принети све њих, и у исто време се појавити пред Учителем, Христом нашим Богом, немарни и презриви према макар једној од њих, да у Свом гневу не би одбацио и све остале, и наредио да нас отерају са свадбе (Мт. 22,13). Јер, ако се ово догоди, онда нам више ништа неће моћи да помогне, па макар ми дуго куцали на врата и дозивали: „Господе, отвори нам“ (Мт. 25,11). Он ће тада рећи: „Идите од Мене, не познајем вас“ (Мт. 25,12) као оне који су верни, или као оне који су били послушни све до смрти и испунили оно што сам заповедио. Зато, идите од мене!“

6. КАКО СУ НЕКА САГРЕШЕЊА, КОЈА СЕ СМАТРАЈУ БЕЗНАЧАЈНИМ, У СТВАРИ – ВЕОМА ТЕШКА

Знам врло добро да ћу ја, овако бедан и гадан какав јесам, чути ове речи, јер нисам испунио ни једну једину заповест мог Господа. Тада ће бити таквих који се, попут мене, нису покоравали Божијим заповестима, а који ће, узалуд се прерачунавајући, рећи: „Али ја нисам учинио прелјубу! Заклињање је безначајна ствар. Нисам почињено браколомство! Зар је то неки грех ако украдем динар или парче хлеба?“ И опет: „Могао бих задобити блаженство ако не паднем у гадни и богохулни порок хомосексуалности. Али зар је то некакав

грех – увредити кога, или бити љубоморан, непристојно се шалити или бити раскалашан?“ А опет, има и таквих који у свом безумљу мисле високо о себи јер не падају у телесне грехе, и сматрају да су попут анђела Божијих, а не обраћају пажњу на врлине и страсти душе. Све остале Господње заповести они омаловажавају и не труде се да их испуне. Они одбијају да чине било шта што је тешко и напорно, или да поднесу било какво страдање зарад Господње заповести, и живе у немару.

Каква је корист, браћо, уздржавати се од прељубе и других нечистих дела телесних, а овамо јурити за славом и новцем? Један погани тело, а други – душу. Штавише, ако нас људи славе и ми труди-вамо у томе, постајемо неверници, према оној речи Господњој: „Како ви можете веровати када примате славу један од другогa, а славу која је од јединога Бога не тражите?“ (Јн. 5,44). Каква је корист од тога што неко није хомосексуалац, када пустоши душу завишћу, мржњом и љубомором према своме ближњем? Мржња коју неко осећа према брату, чини таквога убицом, јер апостол каже: „Свако ко мрзи брата свога јесте човекоубица“ (1 Јн. 3,15). Према свештеним канонима, за онога ко почини содомију предвиђена је иста казна као и за убицу, и ако се такви не покају, потпашће под вечно проклетство.

7. КАКО НИШТА НЕ ТРЕБА ЗАНЕМАРИВАТИ

И шта ако се никад не опијате вином, али вређате брата свога. Према апостоу Божијем, обојици је ускраћено Царство Небеско, јер он каже: „Не варајте се: ни прељубници, ни мужеложници“, па додаје, „ни пијанице, ни злоречиви, ни лопови неће наследити Царство Божије“ (1 Кор. 6,9). Шта вреди, реците ми, постити, ако пост није удружен са благошћу и добротом? А шта вреде благост и доброта, ако за последицу имају пустошење душе и преступање макар и једне заповести Божије? Као што онај ко се узвраћањем удараца брани од онога који га удара, срамоти тиме Самога Бога који је рекао: „Ономе који те удари по образу, окрени и други“ (Лк. 6,29), тако и онај ко стрпљиво подноси онога који хули на Бога, грешни према Ономе на кога се хули. Својом попустивошћу он се у ствари саглашава са богохуљењем, а то само изгледа као стрпљење. Зашто се, браћо, уздате у своју послушност, кад сте пак робови стомакоугаћања? „Нико“, вели Он, „не може служити два господара“ (Мт. 6,24), јер је немогуће да онај ко робује свом трбуху буде слуга Божији. Зашто се хвалиш тиме што произносиш многе молитве, када твој ум лута тамо-амо и ти не схваташ смисао онога што изговараш? Ако ти, макар и уз изговор, занемарујеш наложена ти послушања и манастирске дужности, поверене ти од стране игумана, ја немам шта

да кажем. Али ти знаш да си чуо речи Светог Писма: „Проклет нека је сваки који посао Господњи ради немарно“ (Јер. 48,10). Зашто се хвалиш тиме што си се сморио радећи физичке послове, када си занемарио унутарње деловање? Зар ниси чуо Павлове речи: „Јер телесно вежбање за мало је корисно, а побожност је корисна у свему“ (1 Тим. 4,8). И шта ако неко напредује у обоме, а осуђује браћу која су са њим, или ону која живе у свету? Јер Он вели: „Каквим судом судите, онаквим ће вам се и судити; и каквом мером мерите, онаквом ће вам се мерити“ (Мт. 7,2). А онај ко узраста у свему напред реченоме, и не чини ништа од онога што је забрањено, нити осуђује немарну браћу – али који у време искушења, примајући увреде, ударце и плувања, не поднесе све то мирно, или, ако је и узнемирен у срцу, не каже ни једну недоличну реч, али својим спољашњим понашањем показује да му се душа очито покренула на гнев, и узврати љутитом речју или на било који други начин, – како бисмо таквога смели назвати слугом или следбеником свог Учитеља, а не сасвим супротно, Његовим непријатељем?

8. НАША СРЦА СУ ТАБЛИЦЕ НА КОЈИМА СЕ СВЕ, И ДОБРО И ЛОШЕ, МОЖЕ НАПИСАТИ

Они, дакле, који су пријатељи Божији и који Га љубе, и који Га чувају у себи као неодузмиво благо, примају такве увреде и понижења са неизрецивом радошћу и задовољством. Они најискреније воле оне који се тако односе према њима, и чак се понашају према таквима као да су им били добротвори. А они који кажу: „У треницима свађе и препирке ми смо, као људи, обузети гневом и бесом, и понекад се бранимо речима и чак деламо против наше браће; но касније ми не осећамо никакво непријатељство према њима, него им све праштамо, особито када се помиримо са њима“ – мени такви личе на чисту таблицу, по којој непријатељ што ратује против наших душа, кад год улучи zgodnu прилику, исписује помоћу њих (таквих људи – прим. прев.) своје злобне и гнусне поруке и затим одлази. Након тога они бришу оно што су написали по наговору злога. Па ипак, они нису решени да уместо ових испишу Христове речи, како би их непријатељ, када се врати, затекао написане на таблицама наших срца (2 Кор. 3,3) и побегао, збуњен и поражен. Својим немаром и леношћу сваки човек оставља своје таблице неисписане, па када Господ пошаље да се Његове заповести напишу на некој од њих, такви људи, ревносно пишу наредбе непријатеља. Усвајајући ове горке и смртоносне, они одбацују оне живоносне и „слађе од меда“ (Пс. 119,103) наредбе.

9. УГЛЕДАЊЕ НА ХРИСТА

Исус, Бог и Господ, који никада греха не учини, беше усмрћен, да би они грешници који се угледају на Њега, не само примили опроштај за учињене грехе, него постали, својом послушношћу, и заједничари Његове Божанске природе (2 Петр. 1,4). Ко не прихвати ово смирена срца, зато што се стиди да подржава страдања свог Учитеља, таквога ће се и Христос застидети пред Анђелима (Мк. 8,38) и Оцем Својим који је на небесима (Мт. 10,33). А хоћу ово да кажем: Он беше Бог, али ради нас људи постаде човек. Беше тучен, пљуван и разапет, и тиме као да је Он, који је нестрадалан по Своме Божанству, свакоме од нас за кога је страдао, говорио: „О човече, ако желиш да постанеш Бог и задобијеш живот вечни и са Мном пребиваш, што је твој предак пропустио да добије зато што је томе тежио на погрешан начин, онда се понизи барем онолико колико сам се Ја понизио тебе ради. Одбаци охолост подемоњеног ума; прихвати ударце, пљувања, поруге и претрпи све то, па и до смрти, и немој се стидети. Ако ли се стидиш да страдаш зарад мојих заповести макар онолико колико сам Ја, који сам Бог, страдао за тебе, Ја ћу онда са моје стране сматрати да је за тебе срамно да будеш са мном када дођем у слави“ (Мк. 8,38), па ћу рећи Мојим Анђелима: „Овај човек се стидео Мог понижења и није био вољан да одбаци светску славу и постане сличан мени. А сада када се лишио пропадиве славе, док сам ја прослављен непролазном славом Мога Оца, мени је зазорно чак и да га гледам! Зато га избаците напоље и одведите као небогopodobног, да не би могао видети славу Божију“ (Ис. 26,10). Ове речи ће чути они који држе све заповести, али само на спољашњи начин, а не прихватају увреде, поруге и понижења од других људи, јер се осећају због тога осрамоћени пред њима, и нису вољни да претрпе њихове ударце.

10. ХРИСТОВО СМИРЕЊЕ И СМИРЕЊЕ ЊЕГОВОГ СЛЕДБЕНИКА

Страх и трепет нека те обузму, човече! Увреде које је Господ претрпео зарад нашег спасења, мораш и ти поднети! Бог је био шамаран од последњих робова (Јн. 18,22). Он ти даје пример победе, а ти одбијаш да ово потрпиш од човека подложног страстима као и ти што си. Ти се стидиш да подражаваш Господу (Еф. 5,1), па како ћеш онда царовати са Њим (2 Тим. 2,12) и учествовати у Његовој слави (Рим. 8,17) у Царству Небеском, ако не потрпиш тог човека? Јер да се Бог стидео да постане човек тебе ради, и да те је оставио тамо где си пао због свог сагрешења, зар не би, бедниче, остао са невернима и нечастивима у дубинама ада? Верујеш ли да је Христос

-Бог? „Верујем“ – кажеш ти. Ти верујеш да је Бог, Који је створио небо и земљу, Онај Који се неиспразниво испразнио (= понизио, прим. прев.) напустивши Очево наручје (Фил. 2,7) и сишао на земљу са недоступне висине свога Божанства и неизрециве славе, и постао сиромашан и незнатан човек ради тебе, који си блато, прах и пепео. Зашто ти онда не би сишао са свог умишљено узвишеног трона и понизио се пред својим братом. Споља гледано, он може заузимати ниже место од тебе, али је можда по врлинама твој претпостављени. Зар нећеш одбацити ту одору коју сматраш прекрасном и заменити је за рите и скрушеност тог човека? Зар не видиш да је све то у ствари обична шарена лажа, скривало ружноће, а не славе и велелепија? Зар не желиш да у свему будеш налик своме Богу и Творцу тако што ћеш се скрушити пред својом браћом? Ако ли ти је зазорно да се уподобиш Њему, знај да се тиме градиш већи и славнији од Њега. Показујеш се тиме као нови Ана или Кајафа или Пилат, као тиранин који за циљ има не да Творац свих твари седне поред њега, него да се појави пред њим као затвореник у судници.

11. НОШЕЊЕ КРСТА СА ХРИСТОМ

Толико о богатима, и господарима, и онима који се узносе над другима, охоло подижући своје обрве на њих. А шта је са онима који су се одrekli свега и постали пуки сиромаси Царства ради Небеског? Шта да кажемо? Пази, брате, постао си сиромаш, угледавши се на Христа, твог Учитеља и Бога. Гледај сада на Њега, пошто је Он са тобом и уз тебе, Он који је изнад свих небеса (Еф. 4,10). Пази, ето ви заједно ходите путем, и неко вас на том животном путу сретне и ошамари твог Учитеља, а ошамари и тебе. Твој Учитељ не прозбори ни једне. Хоћеш ли и ти отрпети? Но, ти ћеш рећи: „Да, али је Он рекао ономе што Га ошамари ‘Ако зло рекох, докажи да је зло; ако ли добро, зашто ме бијеш?’“ (Јн. 18,23). Међутим, Он ово није рекао, као што ти мислиш, у духу супротстављања, него зато што „Он греха не учини, нити се нађе превара у устима Његовим“ (1 Петр. 2,22). С друге стране, Он је ово рекао и да би показао своју невиност, како се не би помислило да Га је онај што рече: „Зар тако одговараш првосвештенику“ (Јн. 18,22) с правом ударио, као увредноца. Али све ово уопште не важи за нас, јер смо ми криви за многе грехе. Јер када Он потом претрпе ствари које беху много горе, Он не проговори ни једну реч. Штавише, знамо да се молио за оне који су Га разапели (Лк. 23,34). Био је предмет поруге, али се није љутио. А ти, раздражујеш ли се? Он кротко поднесе плување, ударање и шибане, а ти не можеш да отрпиш грубу реч! Он је прихватио крст, и срамну смрт, и страшне муке од клинова; а ти – одбијаш ли да обављаш најниже послове? Како ћеш бити заједничар Његове сла-

ве (1 Петр. 5,1), кад одбијаш да заједничариш у Његовој срамној смрти? Заиста си узалуд напустио свет, кад ниси вољан да, као што ти је Он заповедио, узмеш крст свој, потпомогнут истинитом речју „Продај све што имаш и подај сиромасима“ (Мт. 19,21). Он је ово рекао младићу, и нама, као и њему, заповедио: „Узми крст свој и пођи за мном!“ (Мт. 16,24). Потпомогнут, ти си раздао своје имање, али ниси узео свој крст, као што је речено, што подразумева да весело и ведро подносиш све невоље које те снађу. Тако си напустио пут живота и жалосно се одвојио од свог најдивнијег Учитеља и Бога!

Зато вас преклињем, оци и браћо, да држимо све Христове заповести. Издржимо, зарад Царства Небеског, за којим чезнемо, све невоље које наваљују на нас све до смрти, како бисмо постали заједничари Славе Исусове (1 Петр. 5,1) и учествовали у вечном животу и постали наследници неизрецивих блага у Христу Исусу, Господу Нашем, коме нека је вечна слава. Амин.

са енглеског: Родољуб Лазић

ЕВХАРИСТИЈА И САБОРНОСТ*

Георгиј Флоровски

Света се Евхаристија свршава за успомену на Христа. И прије свега – за успомену на тајну вечеру, коју је Господ установио и сам први свршио најсветију тајну Новог Завета са својим ученицима и дао им заповед: ово чините Мени за спомен... Али то није само спомен. Јер помињемо бивше и прошло, оно што се некад догодило и чега више нема. А Тајна Вечера није била само једном свршена, него се тајанствено продужава и до века, – „*док не дође*“. То ми исповедамо сваки пут кад приступамо Евхаристијској чаши: Вечере Твоје тајне прими ме као учесника данас, Сине Божји... Продужава се, али се не понавља. Јер је једна жртва, једно причешће, и један Свештеник: „који приноси и који се приноси“. И сада присуствује такођер Христос: Ко је припремио ту трпезу, Тај исти припрема и ову сада, говори Златоуст. И наставља: „та трпеза за којом је била установљена тајна ничим није пунија од сваке која јој следи, зато што је и данас вршилац свега и даваоц Он, као и онда.“

У томе се скрива тајна саборности тајна цркве. Апостол је тајанствено говорио о *Цркви*, као о „пуноћи или испуњавању“ Христа (Еф. 7, 23: то *πλήρομα*). И Златоуст објашњава да „пуноћа“ значи допуну, – Црква је неко оваплоћење Христа, који је само Глава на свом телу.

„И значи само ће се тада испунити глава, када се уреди савршено тело“ – Тело Христово, црква се установљава и испуњава у времену. На исти начин и свака Евхаристија је неко испуњење тајне вечере, њено остварење и раскриће у свету и времену. Свака је Евхаристијска служба потпуни израз једне велике Евхаристије, коју је свршио Господ Исус Христос уочи својевољног страдања на тајној вечери. По речима Златоустог, свака је Евхаристија потпуна жртва – „њу приносимо и ми данас, исту као и тада и она никад не нестаје“... Увек и свуда једини Христос „и тамо потпун и овде потпун.“

„Као Вечни“ првосвештеник, „спаситељ непрестано свршава ради нас ову службу“, говори надахнути византијски литургист

---

* Преузето из часописа „ХРИШЋАНСКА МИСАО“ бр. 9–10, година 1938.

Никола Кавасила. На тај начин да Он поново силази на земљу и оваплоћава се или се уселјава у дарове који се освећују – „не на тај начин да тело једном узнесено понова силази с неба“... У Вазнесењу свом, Христос, који од тад седи с десне стране Оца, не одваја се од земље и пребива непрестано – у својој цркви. По речима Златоустог „Христос је и нама оставио своје тело и с њим се и узнео.“ У том смислу страшног и неизреченог Евхаристијског претварања, да се тајанственим дејством светога Духа, који је послан у свет Сином од Оца, неизречено испуњава пречисто тело Христово. Не понавља се жртва, не понавља се клање... „Та жртва“, – каже Кавасила о Евхаристији, „свршава се не кроз клање Јагњета, него кроз претварање хлеба и заклано Јагње.“ Сином молитвеног призивања Цркве и силаском Духа предложени се дарови освећују, – Његовом благодетном силом истржу се из пропадљивог круга природног живота. Часни се дарови примају на пренебесни Божји жртвеник и постају истинито тело и крв Христова; и кроз то се примају у јединство Ипостаси Бога Слова. То је тело Богочовека, рођено од Дјеве, које је пострадало, васкрсло и узнело се и прославило се, То је сам Христос, – у две природе.

„Он је казао у почетку: нека произведе земља биље травно, објашњава Дамаскин: „и све до сада она орошена кишом производи своје дарове, пробуђена и укрепљена божанственом заповешћу.“ Тако је и овде Бог казао: „ово је тело Моје, и ово је крв Моја, и ово чините мени у спомен; и по његовој свемоћној заповеди тако и бива, јер он не долази. И кроз призивање се јавља дажд „ради тог новог „земљоделства“, осењавајућа сила Светога Духа.“

И Та је ново „земљоделство“ по слободном изразу Дамаскина нека космичка тајна, освећење природе – у уранку и предпочетку тога идућег и великог обновљења, када ће Бог бити свима у свему. То је почетак новог неба и нове земље. У светој Евхаристији земља већ сада постаје небо: јер је „сад могуће видети Тело Цара небеса на земљи“, примећује Златоуст. И, тако то није физичко природно чудо, није само преображај тварности. Јер се свршава Евхаристијско чудо ради човека и свршава се кроз човечанску природу, Оваплоћене речи. Евхаристија је лек бесмртности, φάρμακον ἄθανατι-ας, што је изразио већ Св. Игњатије Антиохијски, – лек живота, „лек нетрулења,...“ То је непокварива и бесмртна храна за човека. Евхаристија се свршава ради јела. То је прије свега – трпеза. И примајући телесно Евхаристијске Дарове, ми се стварно сједињујемо са Христом, са Христом Богочовеком. Јер тело Господње, одуховљено и живо кроз јединство Ипостаси Оваплоћене Речи је, „тело над свима Бога“, по речима Златоустог. По сили неизменљивог и неразрешивог јединства двеју природа у лицу Богочовека кроз Евхаристијско јело „кроз спој тела и крви“, како се изражава Дамаскин, „ми постајемо учесницима Божанства Исусова.“ И ради телесно ду-

ховне природе, како је саздан човек, нема другог пута ни средства за сједињењем с Богом, – како нам је то отворио сам Господ: „Ако не будете јели... Тела Сина Човечјег и пили крви његове нећете имати живота у себи (Јов. VI 53).

Зидајући своју цркву пред своје Спаситељско страдање Господ је установио на Тајној вечери најсветију тајну Новог завета наглаивши ученицима да је то тајна јединства и љубави. Ту ноћ је Спаситељ пробдео говорећи ученицима о љубави као сили, која сједињава. И управо том љубављу, кроз тело Његово, које се налази у цркви Његовој сједињујемо се с њим и међу собом и постајемо Тело Његово. С тога је Евхаристија „Тајна сабора“, тајна заједнице.

Евхаристија је католичанска тајна, тајна мира и љубави, и следствено, јединства. *Mysterium pacis et unitatis nostrae* по бл. Августину. То је вечера љубави и да је то стварно било сведоче речи Спаситеља, у којима их позива да се љубе по његовом примеру: „Како ја заволах Вас да ви љубите један другог“. Заповед љубави Господ доводи у везу с тајном Тројичног јединства: „како мене заволи Отац и ја сам заволео Вас.“ И даље: „Да буду сви једно, као Ти оче у мени и ја у Теби, да буду и они у нама једно“. Тим је Спаситељ показао да се ми овако раздељени и неспособни за јединство, – по примеру Св. Тројице можемо ујединити само кроз љубав Његову, у јединству Његова Тела и учешћа и Његовој чаши. Тиме је и јединство Цркве тајанствени одраз Тројичанске једнобитности. И то своје јединство и саборност Црква сазнаје и остварује кроз Евхаристију и за то се може рећи да је Црква старни лик Св. Тројице и с тога је Откровење Тројичности везано са оснивањем Цркве. И Евхаристија је пуноћа и врхунац Црквеног јединства.

Евхаристијско делење је у ствари општа саборна молитва, коју приноси свештеник у име целе Цркве, у име народа, и у име скупа верних. И не моли се од себе, него од народа, који и приноси предложене на олтару Дарове. Црква говори кроз уста свештеника, јер само по дару Духа светог, који је примио рукоположењем, има право да узноси молитве Богу, али то право добиће и кроз народ, као корифеј црквеног хора.

Молитвено „ми“ не означава само множину по броју, него пре свега духовно јединство цркве која се моли и нераздељиву саборност молитве верних, јер молитва верних мора бити „симфонијска“, мора се преносити „једним устима и једним срцем“, а не да се слажу Личне молитве појединаца, него свака молитва да се ослободи личних ограничења и постане општа саборна; и да се кроз њу верни осете као делови једног тела – цркве. То јединство се постиже миром и љубављу, љубави новом у Христу и ради Христа, зато црква позива верне пред освећене дарове: „Возљубим друг друга“. У цркви се љубав преображава и постиже онтолошку пуноћу и реалност, и тек тако је могуће љубити ближње као самог себе, кроз жртвену љубав

Исуса Христа. И на тај се начин испуњавају речи молитве Господње: „Да буде воља твоја како на небу тако и на земљи“, наиме да не буде грешника ни на земљи као што их нема ни међу анђелима Божјим. А само са таквом љубављу је могуће приступити Евхаристичној тајни.

Литургијска молења обухватају цео свет, у свој састав живе и умрле заједно и посебно утврђујући начело личности, јер Евхаристијско именовање живих и умрлих наглашава сваку индивидуалност у саборном телу цркве. Црква се моли и за оне чланове, које по немоћи људској не може појединачно поменути: „и оне којих се ми не сетимо Господе по непознавању, или заборавности или по множини имена, сам помени Господе...“

На крају молитва за појединце црква узноси топлу молитву: „Прекрати раздоре цркве... Прими нас у царство твоје... даруј нам мир Твој и љубав Твоју... и дај нам да једним устима једним срцем славимо и поштујемо великолепно име твоје...“ Моли се сав народ и моли се за сав народ.

Евхаристија не означава само јединство молитве. У њој се невидљиво, али стварно открива пуноћа цркве. Јер се свака литургија свршава у вези са свима појединачним црквама, па ма где се те цркве налазиле, јер свака црква за себе представља лик свих цркава у њиховој целости, тако на свакој литургији присуствује цела Црква; тајанствено, али реално. Свака литургијска служба обнавља нам Богојављење. У њој ми видимо Богочовека Христа као Основаоца и Главу цркве, и с њим и целу цркву, кроз св. Агнец и честице око њега положене, на дискосу и спремљење за освећење, јер св. Агнец са честицама означава нам Бога међу људима, и Бога међу боговима, – који су постигли спасење, кроз оваплоћење Бога.

Евхаристија је више химна него молитва – отуда и носи име: „благодарење“. То је и Голгота, али и Голгота је тајна радости, не страха, тајна љубави и славе... Сад се прослави Син људски (Јов. XIII 31) јер се јави крстом радост целом свету. Кроз цело литургијско тајнодејство и кроз све молитве славља звуче победоносни и захвални тонови. То је долазак од цара славе, јер ми не спомињемо само Голготу, него и све што је Христос извршио за све нас крст, гроб, тродневно васкрсење, улазак на небо, седење с десне стране Оца свог и најпосле његов други славни долазак. Јер је смрт Његова за нас васкрсење.

Евхаристија је одраз божанског промисла, она обухвата сву пуноћу стварања, сву пуноћу дела Божанске Премудрости и љубави, кроз ову можемо сагледати опредељење света од стране Божанства. Кроз оваплоћење Речи извршило се је освећење твари, и зато ми приносимо првенце плодова жита и плода лозовог за Евхаристијско освећење. При Евхаристијској жртви црква нарочито помиње Богомајку. Ми се на Евхаристији причешћујемо Телом које је Она родила – и у неком смислу и Њеним телом и кроз то постајемо, тајан-

ствено, њеним синовима, а она постаје мајка Цркве јер је Мајка Христа који је Глава Цркве. У Евхаристији се сједињују почетак и крај Еванђелске истине и Апокалиптичка пророштва – сва пуноћа Новог Завета. У Апокалипсису има много литургијске вечере, Јагњета, а у литургијском чину већ горе кресови будућег века. Ту почиње преображај света, његово васкрсење ка вечном животу и обратно, Васкрсење живота биће васељенска Евхаристија, трпеза животног јела. Евхаристија је предзнак и почетак васкрсења по речима Спаситеља: ко једе моје тело и пије моју крв има живот вечни и ја ћу га васкрснути у последњи дан (Јов – VI, 54). У Евхаристији ми се дотичемо вечног живота, преображеног света, улазимо на небо.

И на тај начин с вишом силом ми осећамо границу и понор између преображеног и непреображеног, међу свештеним и светским. У храму влада тишина вечне љубави, а око храма шуми светско море, тако да је црква острво у узбурканом животном мору, острво које сија, а и над њим сија Божанско сунце љубави, Sol Salutis. Али свет стоји без љубави и ван љубави, и као да неће и не прима истиниту љубав. И у души хришћанској открива се тешки расцеп.

Пут ка Евхаристијској чаши води кроз сурово самоиспитивање, кроз затвор у ком стоје лицем у лице наша савест и лице Божје. Као на гори Преображења и у литургијском делању налази се множина светлости која неће да се врати назад у сујету света. Тако љубав и јединство које је скупљено у св. Тајни Евхаристије мора да се покаже делом. Та дела љубави продужавају богослужење, јер су и она у ствари богослужење, служења и хвала Богу – Љубави. Кроз то се у Евхаристији открива пут к животном подвигу ка окајању света. Учесницима Евхаристијске чаше ставља се у задатак да служе миру. Јер раздор и немир света нарочито Хришћанског света не може да не дирне хришћанска срца, јер је то раздељење Евхаристијске трпезе. Тај раздор је страшна рана, јер не раздире туђи хитон, него Господњи – Тело Његово. Ту рану може залечити само љубав Христова, која дејствује у нама Духом мира. А пут у Цркву расипа се на множину путева и завршава се на крају хоризонта, у невечерњем царству будућег Века. И престаће кад дође Цар у слави.

И дотле ће звучати молитва цркве као и првих дана: Како је хлеб некад расејан по горама, сабран и постао један сабери Твоју цркву од крајева земље у Царство твоје. Нека дође царство твоје! Нека буде воља твоја, како на небу – тако и на земљи!

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

О УГОДНИЦИМА БОЖЈИМ

У својим молитвама ми се обраћамо Господу, Његовој Пречистој Матери светим анђелима и светим људима – угодницима Божјим, из разлога што се надамо да ће нас Господ, њиховим посредовањем, брже услышити. МАЈЦИ БОЖЈОЈ се молимо, што је Она од свих најближа Богу, а уједно блиска и нама. Ради Њене материнске љубави и Њених молитава Бог нам много опрашта и много помаже. Мајка Божја је велика и милосрдна заступница за све нас, за цео род хришћански.

Анђели су бестелесни и бесмртни духови, обдарени умом, вољом и снагом. Они су безгрешни, увек испуњавају вољу Божју. Када их Бог пошаље људима, они се понекад јављају на видљив начин, примивши телесни облик. Реч анђеоло значи весник. Постоје девет анђелских чинова: Серафими, Херувими, Престоли, Господства, Силе, Власти, Начала, Арханђели и Анђели. Сваком хришћанину Бог на крштењу даје анђела-чувара, који невидљиво штити човека од беда и напасти, упозорава на грех, штити у страшни смртни час и не оставља после смрти.

Свете људе ми називамо УГОДНИЦИМА БОЖЈИМ, јер су они, живећи на земљи, угодили Богу својим праведним животом. Сада, кад пребивају на небу, они се моле за нас Богу, помажући нам. Свети имају разне називе: пророци, апостоли, мученици, исповедници, светитељи, преподобни, бесребреници, блажени и праведни.

ПРОРОЦИ – свети људи који су под утицајем Св. Духа, предсказивали будуће догађаје, првенствено говорећи о доласку, смрти и васкрсењу Сина Божјег. Они су живели пре Спаситељевог доласка на земљу.

АПОСТОЛИ – најближи ученици Господа нашег, које је Он послао на проповед и након силаска на њих Св. Духа они су се разишли на све стране да проповедају веру хришћанску. Било их је 12, а придружило им се још 70. Двојица од њих, Петар и Павле, називају се првоврховнима, јер су се више од других потрудили у свом делу. Четворица, Матеј, Марко, Лука и Јован, називају се јеванђелистима.

Они, који су, слично апостолима, ширили хришћанску веру у разним земљама, називају се РАВНОАПОСТОЛНИМА. То су нпр. цар Константин и царица Јелена, Св. Нина просветитељка Грузије, Марија Магдалина, св. Текла.

МУЧЕНИЦИ – хришћани који су за веру у Исуса Христа поднели страшне муке и смрт. Ако су након мучења остали у животу, и после мирно преминули, називају се ИСПОВЕДНИЦИМА. Они који су пре других пострадали за веру Христову, архиђакон Стефан и св. Текла, називају се ПРВОМУЧЕНИЦИ. Умрли за свету веру после нарочито тешких мука, су ВЕЛИКОМУЧЕНИЦИ. А исповедници, којима су на лицу писали хулне речи су tzv. НАЧЕРТАНИ.

СВЕТИТЕЉИ – епископи или архијереји, који су угодили Богу својим праведним животом. Код нас се мешају појмови светаца и светитеља. Светац је сваки угодник Божји, док је светитељ искључиво светац који је био у чину архијереја. Код Руса светитељем се назива и живи Владика.

Архијереји и свештеници, који су мучени због вере Христове, зову се свештеномученицима. Св. Три Јерарха, Василије Велики, Григорије Богослов и Јован Златоусти називају се ВАСЕЉЕНСКИМ УЧИТЕЉИМА, тј. учитељима целе Цркве Христове.

ПРЕПОДОБНИ – праведни људи, који су се удаљили од световног живота и угодили Богу, пребивајући у целомудрености, посту и молитви, подвизавајући се у пустињама и манастирима. А они преподобни, који су претрпели страдања и смрт због своје вере, су ПРЕПОДОБНОМУЧЕНИЦИ.

БЕСРЕБРЕНИЦИ – људи који су бесплатно, не тражећи награде нити уздарја, лечили болне, како од телесних, тако и од душевних болести, као што су Косма и Дамјан, Кир и Јован и др.

БЛАЖЕНИ – или ЈУРОДИВИ ХРИСТА РАДИ, угодници Божји, који су се Христа ради чинили безумнима свету због својих поступака, а у ствари испуњени духовном мудрошћу.

ПРАВЕДНИ – су проводили свој живот породично, угађајући Богу, у свету. Први праведници на земљи, родоначелници рода људског, називају се ПРАОЦИМА. То су Адам, Ноје, Авраам и др.

О НЕРОЂЕНОЈ ДЕЦИ

Мајка, која је убила нерођено дете, сматра се убицом, одлучена је од Цркве Христове и душа јој је одређена за вечну муку. Душе деце, умртвљене у мајчиној утроби, налазе се по црквеном предању, у тамним местима и чекају да са мајкама-убицама замене места. Верујућа мајка, која је уништила плод своје утробе, може олакшати њему и себи дубоким покајањем и непрестаном сузном молитвом

Милосрдном Господу, молитвом коју Св. Црква разумевајући немоћ нашу, предлаже мајкама-децоубицама:

Сети се, Човекољупче Господе, душа преминулих слугу Твојих младенаца, који су у утробама православних мајки умрли неочекивано од непредвиђених околности, или тешког порођаја, или неке непажње, или хотимице погубљених и због тога нису примили свето Крштење. Крсти их Господе, у мору добротина Твојих и спаси их неизрецивом својом благодаћу, а мени, грешној (ИМЕ), која изврших убиство детета у утроби својој, опрости и не лиши ме милосрђа Твога. Амин.

Боже, милостив буди мени грешној! (земни поклон)

Господе, смилуј се чедима мојим, умрлим у утроби мојој, ради вере и суза мојих, ради милосрђа Твога, Господе, не лиши их Светлости Твоје Божанствене.

О СПОРТСКОЈ ОДЕЋИ И КУПАЋИМ КОСТИМИМА

Црква Православна дозвољава бављење спортом које је и за телесно здравље препоручљиво. Но, скреће пажњу да се избегава самонаслађивање и уживање у свом телу. Одећа треба да буде удобна и комотна и да не саблажњава никога. А што је најважније спорт не сме да буде најбитнија ствар и да због њега човек занемари своје ближње.

Што се купања тиче, није забрањено јавно се купати. Но, мора се трудити да се спољашњим изгледом нико не саблазни. Исто тако, не треба бленути у друге (мада је то тешко). Уопште, треба бити природан и чист као дете. Унутрашња чистота хришћанина биће му најбоља одећа.

ПРИПРЕМА ЗА ПОСТ

Прави верници, пре поста врше припрему, придржавајући се правила Цркве. Прво, планирају своје послове тако, да би чешће могли бити у св. храму, одлажу оно што би им могло сметати у посту, размишљају шта ће са мрсним производима (делити, конзервирати, бацити...), моле од свог духовника благослов за пост и примају од свештеника (духовника) лично правило (које може да се састоји и од врло мало молитава) које треба да врше док посте. Значи, пост се не почиње изненада, самовољно и без консултације са надлежним свештеником или духовником.

О ПОСЛУЖЕЊУ У ВРЕМЕ ПОСТА

Свако од нас се бар једном у животу нашао у ситуацији да је био у гостима за време поста и да је био послужен нечим мрсним од домаћице која није знала да он пости. Ту се човек налази у дилеми, да не једе, ожалостиће домаћицу, која се трудила из љубави, а да једе омрсиће се. Ту не постоји правило. Треба увек поступити по савети. Најважнија је љубав и више треба мислити о онима који нас воле, него о закону. Наравно, не треба заборавити нити одбацити традицију ни дисциплину Цркве. Св. Владика Николај каже: „Велика је ствар пост, но љубав је још већа. Ако се постом демони прогоне, страсти кроћавају, тело умирује, дух сређује, љубављу се Бог усељава у човека. Сам је Господ нагласио пост као неопходан, но љубав је истакао као главну заповест.“ Владика наводи случај с прве половине прошлог века, када је у Охриду владао Целадин-беј, одметник од султана, а на трону владичанском седео митрополит Калиник. Они су били пријатељи. Једном осуди Турчин 25 хришћана на вешала и то да се погубе на Велики Петак. Митрополит га замоли да им ублажи казну. У том дође време ручку и митрополит буде позван да руча. За ручак је била спремљена јагњетина. Калиник се извини да не може да једе због поста. Целадину би жао и предложи: „Бирај, или ћеш јести са мном и 25 људи ослободити од вешала или нећеш јести и пустити их на вешала“. Митрополит се прекрсти и седе за ручак, а беј помилова осуђене.

О МОРМОНИМА

Црква Исуса Христа – светаца последњих дана, популарно се назива мормонском црквом. Настала је у Америци, као огранак Баптистичке Цркве. Врло је јака и има много чланова. Њихова вера је налик хришћанству, но тамо нема ни Христа ни спасења. На први поглед, мормони изгледају добри људи, не пуше, не пију вино, помажу један другог материјално и духовно. Њихови молитвени домови су најсавременије уређени, чак имају и спортске сале. Молитвена сала има клупе као у биоскопу, али окренуте једне према другима, на службама међусобно дискутују. По њиховој вери, после смрти, човек наслеђује своју планету, чак иако је и самоубица. Раније су дозвољавали многоженство, али су их власти САД по својим законима приморали да измене правила. Ми, као хришћани, не смео се према њима односити рђаво, треба да проучавамо своју веру, да се држимо чврсто и најмање ситнице, увек са осмехом. Они су у ствари несрећни, јер им није дато оно што је дато нама, а то је Православље.

О БЛУДНИМ ПОМИСЛИМА ПРИ ПОГЛЕДУ

Ако је човек чист од похоте, његово гледање на лепоту људи, а ту су и лица другог пола, неће нанети штете. Но, на жалост, мало је људи, поготово међу младима, који се тиме могу похвалити. Лепоту човека прославили су многи: уметници су се трудили да је оваплоте, страсни људи да овладају њоме, равнодушни је само примећују, а духовни видећи је, прослављају Творца свега, речима Псалмопевца: „Како је много дела Твојих, Господе! Све си премудро створио!“ (Пс. 104,24)

БЛАГОСЛОВ ЗА УБЛАЖЕЊЕ ПОСТА

Ако је човек болестан, може од свога свештеника (духовника) да добије благослов за све постове. Шта то значи? Треба упознати свештеника са својом здравственом ситуацијом (у случају болести) те од њега добити савет како и на који начин постити. Ако постоји опасност од погоршања – на један начин, ако не, на други. Другачије, ви од свештеног лица можете добити благослов и на нека своја самостална решења, ако их зрело и разложно изнесете пред њега. Наравно, то све није разлог да се свештенику досађује сваком ситуацијом и питањем, верник треба да је свестан да је пост за хришћанина обавезан и да само тешка болест може бити разлог да се од њега тражи благослов за ублажење.

БОРБА СА ПОРОКОМ ПУШЕЊА

(према преподобном Амвросију Оптинском)

Алексеј С. Мајоров, житељ Петрограда, био је страствени пушач, тако да је од пушења осетио и штету по своје здравље. Другови су га безуспешно саветовали да остави пушење и једног дана он се обратио о. Амвросију, Оптинском старцу, молећи за савет како да остави пушење. Старац је Мајорову послао писмо 12. октобра 1888. године и у њему је писало: „Пишете да не можете оставити пушење. Што је људима немогуће, могуће је уз помоћ Божју; само се треба чврсто решити, схватајући да дуван наноси штету и души и телу, јер слаби душу, умножава и јача страсти, помрачује разум и руши телесно здравље те води полагааној смрти. Раздражљивост и меланхолија – то су резултати болести душе од пушења дувана.

Саветујем вам против ове страсти духовно лекарство: подробно исповедите све грехе од својих седам година до сада и причестите се светим Тајнама, а читајте свакодневно, стојећи, св. Јеванђеље по главама и више; а кад нападне потиштеност, читајте опет, док не

прође; ако опет нападне, опет читајте Јеванђеље. – Или уместо тога правите одједном по 33 велика поклона (метаније) у спомен земног живота Спаситељевог и у част Св. Тројице.“

Добивши писмо, Алексеј Степанович га је прочитао и запалио цигарету, по навици, но одједном је осетио јак бол у глави, а уједно и одвратност према дуванском диму. Те ноћи није запалио. Другог дана четири пута је палио цигарету, више махинално, но дим није могао да гута од јаке главобоље. И лако је напустио пушење.

Претходне две године, и поред борбе да остави дуван, није успевао. И мада се лоше осећао, пушио је по 75 цигарета дневно. „Ето, тако сам, када сам почео осећати своју болест и схватио своју немоћ према овој страсти, обратио се по савету добрих људи, старцу Амвросију са искреним покајањем и молбом да се моли за мене. Затим, кад сам га посетио, да му се лично захвалим, он се дотаче палицом моје болне главе и ја од тада више не осећам никакав бол у глави“.

О БЛАГОСИЉАЊУ ВОЈСКЕ ЗА РАТ

И код православних постоји освећење војничке заставе, благосиљање оружја и посебно ратног брода. Заставе се освећују да би биле страшне и ужасне за непријатеља, а да верној војсци која у њу гледа да смелост, силу и снагу. Ту се још моли да Господ сломи мишицу непријатеља, да њихову смелост претвори у бекство, силу у слабост, а храброст у малодушност. У молитви коју чита Владика или најстарији свештеник моли се од Бога благослов за војнике, да им да срце јуначко против непријатеља, а заставе да буду на савлађивање непријатељских народа и сигурну победу. Дајући заставу жели се да буде страшна и ужасна непријатељима рода хришћанскога.

Приликом благосиљања оружја, моли се да Господ војницима подари силу и снагу да га носе на утврђење и заштиту свете Цркве, сиротана и удовица и на земљи постојећег светог наслеђа Божјег. Том приликом благосиљући сваког војника каже се: „Буди храбар и нека јача срце твоје, и побеђуј непријатеље твоје уздајући се у Господа, у име Оца и Сина и Светога Духа, Амин“.

У чину благосиљања ратног брода, призива се Господ да плови са војском, која ће на том броду пловити, да чува и избавља брод од свих бура, ветрова, топљења, те да слугама својим подари победу и снажно савлађивање свих непријатеља. У отпусту се помињу свети ратници, Георгије, Димитрије, Прокопије, Теодор Тирон и Теодор Стратилат, као и велики архистратизи Михаило и Гаврило са небеским бестелесним силама.

О ЖИВОТУ ТРУДНИЦЕ

Када је жена у благословеном стању и њен живот се мења. Сва уздржавања престају. Пост за будућу мајку може бити само у умерености, уздржавајући се од разонода, уживања, празнословља. Молитву може појачати кад оде на породилско одсуство. Промене настају и у обичном животу, као и код свих трудних жена. Требало би да се што чешће причешћује – па и сваке недеље, јер сад нема обичних препрека. У сваком случају, без обзира на трудноћу, то је за жену благодатно време.

БЛАГОСЛОВ ЗА МОЛИТВУ

Верници који су се предали духовном руководству свештеника у недоумици су да ли треба за читање канона или акатиста код куће да траже благослов. Духовник одређује правило (молитвено), а све остало верник може да чини по своме избору. Једино у специфичним случајевима, као што је, на пример, молитва за самоубицу, то треба да дозволи и благослови духовни отац, да се не би човек огрешо.

О ЧИТАЊУ АКАТИСТА

У много молитвеника постоје акатисти (Мајци Божјој, Спаситељу и др.) но нигде није објашњено како се они читају и да ли их читају само свештеници, или и народ код својих кућа. Акатисти су једна врста црквене поезије, састављени одређеним редом и читају се увек стојећи, што им и име на грчком каже. За њих не постоји правило и може их читати свако, поштујући редослед. Могу се читати у оквиру малог повечерја, или самостално, за себе или за друге (у случају болести, алкохолизма, пред одлазак на пут, или у било којој животној потреби). Акатиста има много, за многе иконе Мајке Божје и за светитеље по календару. Свештеници их читају у оквиру молебана или на малим повечерјима, јавно у храмовима, или приватно по кућама. А мирјани су дужни да их читају у оквиру других молитава пред св. Причешће. У друго време могу их читати кад год желе, по моменталном духовном расположењу, или у оквиру молитвеног правила које су добили од својих духовника.

О КУЛТУ БОГОРОДИЧИНОГ ПОКРОВА КОД РУСА

Празник Покрова пресвете Богородице доспео је до нас преко Руса, који га посебно поштују. Поред свог историјског значаја, јер

помиње догађај из 910. године, када се у цркви Влахерни у Цариграду јавила Мајка Божја ширећи над верним народом свој омофор (покров, вео), симболично закриљујући народ од свих страдања, он за Русе има и други смисао. До овог празника завршавају се углавном сви пољопривредни радови. Од Покрова почињу свадбене јесење недеље – најпогодније време за свадбе. Због тога, а и зато што покров (омофор) подсећа на свадбени вео, празник Покрова се сматра покровитељем брака. У ово време у неким крајевима Русије већ пада први снег и покрива земљу, што исто подсећа на невестин вео. Зато тог дана девојке моле: „Мати Покрове! Покри земљу снегом, а мене младу велом!“ или „Мати Покрове! Покри Мати влажну земљу и мене младу!“ По веровању, ако на Покров пада снег, слути многе свадбе. Ако ће неки рећи да су то остаци паганских обичаја, веровање да је Покров заштитник брака је похвално, јер се младенци стављају под заштиту Царице небесне.

О КРСТУ СА КРШТЕЊА

Код неких православних народа (Грка, Руса) обичај је да се приликом крштења освети и крст са ланчићем, поклон кума, који се ставља детету после крштења око врата, да би га целог живота носио. То је уједно и поклон кума, који ће се чувати са посебном пажњом и успомена на св. чин крштења. Код Руса се тај крст назива „крестилни крестик“ и са њим се чак и покојник сахрањује. Код Грка је обичај да се након крштења детету стави крст, мајка прави метаније, љуби дете, крст и кума у руку, примајући дете након обреда крштења.

О ОПРАШТАЊУ

Сваки хришћанин зна да се пре исповести треба помирити са ближњима. Често је то немогуће, јер контакти са онима који нас вређају причињавају нам бол, а молбе за опроштај најчешће дају повод за нова исмејавања и увреде. Многи неће да долазе у такве ситуације и не желе везе са таквим људима. Но, најважније је да се човек са увредом помири у срцу. Ако нам сусрет са оним који нас је увредио причињава бол, то значи да опроштаја нема. Природно је да срце дуго чува успомену на нанет бол. Али, хришћанство је пут надприродног и зато је потребно опростити кроз бол. Другом се може опростити и у одсутности, али тако, да се приликом сусрета са њим човек не гневи поново. Иако можда сусрета више и не буде. Но, ако је човек опростио, не треба при сусрету да се сећа прошлога.

О ДРУГИМ ПРАВОСЛАВНИМ ЦРКВАМА

Многи који живе у иностранству питају се да ли смеју да посећују друге православне храмове (Антиохијске, Александријске или друге Цркве). Верницима је дозвољено да посећују и те цркве, ако разумеју језик, јер је њихова Мајка Црква са тим црквама у литургијском заједништву. Не треба гледати на распоред у цркви, јер многе смуђује постојање клупа, као у католичкој цркви. То је прихваћено више на Западу, и у православним црквама, и ако се и седне, треба водити рачуна на моменте богослужења, кад се треба устати, или клекнути. Св. Игњатије Брјанчанинов је рекао: „Боље седећи мислити о Богу, него стојећи о ногама“. Верници своју децу могу крстити у било којој православној цркви, са којом постоји литургијско општење, без страха да ће се огрешити. А одлазити на молитве у инославне храмове (нпр. протестантске, римокатоличке и др.) погрешно је, јер то није у складу са Васељенским Саборима.

ВЕНЧАЊЕ У ТРУДНОЋИ

У данашње време дешавају се случајеви да се невеста венчава у поодмаклој трудноћи, што смуђује вернике, јер знају да је по црквеном уставу грех било какво предбрачно искуство. Венчати се у трудноћи Црква не брани, чак је и пожељно да би дете било законито и за црквено правно подручје. А свар је свештеника који ће исповедити младенце пре венчања да ли ће им објаснити да су учинили грех и да је потребно да се покају, да би им Отац небесни благословио брачну везу.

О ПОРОКУ ПУШЕЊА

Сергије Нилус пише о борби са пороком пушења, кроз коју је прошао. У тој борби, и поред сазнања да пушење уништава здравље, које је дар Божји, па је према томе и грех, бодрили су га подвижници тога времена и он се сећа неколицине. Отац Амвросије Оптински једном је од једне своје духовне кћери чуо признање да пуши. „Баћушка, пушим и то ме мучи!“, говорила је. Одговорио јој је: „То још није велика несрећа, ако можеш да оставиш“. „– У томе је ствар, баћушка, што не могу!“ „– Онда је то грех, – рекао је старац, – и за њега треба да се покајеш и да га напустиш!“

Архиепископ Калушки Григорије, није подносио да му свештенство пуши, но према мирјанима и чак својим богословима, док нису ступили у клир, односио се попустљиво. Од кандидата који су се спремали за рукоположење, категорички је захтевао да оставе

ову ружну навику и пушаче није рукополагао. Отац Нектарије испричао је Нилусу следеће, кад му се овај жалио на своју слабост. У време архиепископа Григорија, човека духоносног и монахољубивог, десило се да је један калушки благослов, завршивши као најбољи студент, и познат владици по својој даровитости, био дужан да се спрема за рукоположење на једно од најбољих места у епархији. Дошао је код архијереја за богослов и да чује датум рукоположења. Владика га је примио отмено и љубазно, милостиво са њим разговарао и обасувши га пажњом, родитељски, отпустио га је, заказавши рукоположење. Одпуштајући га од себе, истовремено није пропустио да га упита: „А ти брате, занимаш ли се пушењем или не?“ „– Не, високопреосвећени Владико, тиме се не бавим“. „Одлично, – радосно је ускликнуо Владика, – добар си младић, спремај се и да те благослови Господ!“ Богослов по обичај се саже да се поклони архијереју, капут му се отвори, а из унутрашњег џепа почеше једна за другом да испадају цигарете. Владика је плануо од негодовања: „Ко те је вукао за језик да ме лажеш?, викао је у гневу, – Кога си слагао? А спремаш се да служиш Богу у преподобију и истини?... Излази напоље! Нема теби места и неће ни бити...“, тим речима отерао је лажљивца, лишивши га заувек свог поверења, завршио је причу о Нектарије.

Припремио:
Живица Туцић

ВЕСТИ ИЗ РУСИЈЕ И СВЕТА

КРСНИ ХОД ПО РЕКАМА

Поводом јубилеја 2000 година рођења у телу Господа Исуса Христа, у Русији је, на извору Волге почео велики поход по рекама Русије, Малорусије (Украјине) и Белорусије. У Новоросијску је завршена прва етапа – руска – која је почела пре месец и по дана. Мисионарски моторни брод „Св. кнез Владимир“, опремљен бродским храмом и звонима, стао је преко 40 пута, да би се пешице наставили крсни ходови. Учесници су посетили Твер, Јарослављ, Кострому, Казан, Самару, Саратов, као и друге градове и села. Кроз Волго-донски канал поклоници су стигли и до Црног Мора. Овај молитвени поход је на патријаршијском нивоу и циљ му је духовно јединство Руса, Белоруса и Украјинаца који су сада раздвојени државним границама. У њему учествују духовници Тројице-Сергијево лавре, московских манастира, свештеници Тверске епархије, студенти Московске духовне академије и богослови. Организацију финансира Фонд јединства православних народа.

Путем су се служили молебани за јединство словенских народа, светили извори, полагали каменови темељци нових храмова. Много што шта се овом приликом учинило први пут, као што је нов начин ходочашћа по рекама. Освећено је бродовље Каспијске флоте, у Астрахану је освећен саборни храм св. Владимира, тог дана враћен Цркви, а боравак у Нижњем Новгороду био је пропраћен чудесном појавом. Над куполом цркве Архангела Михаила, где се служио молебан за јединство Словена, изненада, на небу које је било без облачка, појавила се дуга. Народ је са љубављу дочекивао поклонице и понављало се једно исто питање: „Када ћемо поново бити заједно?“ У великој руској реци сви су видели пример: као што је она велика, јер се у њу сливају мање реке и поточићи, то ми треба, ако сами не дођемо до неких решења, да се поучимо од природе.

Из Новоросијска, молитвени поход се наставио на великом десантном броду Црноморске флоте „Цезар Куников“. По доласку у Севастопољ, град-херој, одслужен је молебан. Владика Симферопољски и Кримски Лазар одслужио је литургију у Уваровској базилици, а потом осветио заставу петроградске морнаричке ску-

пштине. У официјерском дому Црноморске флоте одржана је научна конференција, на којој је прочитана посланица учесницима од патријарха Алексија. Након конференције одржана је и конференција за штампу. Посетом мушког манастира св. Климента завршена је кримска етапа овог похода. Даље се планира низ духовно-миро-творачких и културно-просветних програма на територији Белорусије. У московском храму Христа Спаситеља биће свечано дочекани учесници овог крсног хода у недељу, 5. септембра.

460 ГОДИНА ЧУДОТВОРНЕ ИКОНЕ

У Тверској губернији, оковецкој општини, ржевског среза, живела су два лопова, Иван и његов рођак Јермолај. Једном су у договору са другом двојицом кренули у крађу, с тим да украду два коња, а друга двојица, две краве. Након крађе требало је да се нађу на обали реке Виришње. Кад су ови са кравама дошли, нису нашли другове, али су угледали на бору икону. Помислили су да су је ови други ставили и кад су их нашли, стали су да их грде. Ови су се правдали да нису то учинили, него су пошли да и сами виде. Нису ништа нашли и јавили су свештенику, који је дошао са стотинак сељака. На једном бору нашли су гвозден крст, а на другом невелику икону. На њој је била насликана Богородица са Дететом и св. Никола. Кад су је скинули, над њом се појавила светлост и један сељак је оздравио од болести ногу. Једна слепа жена је прогледала и за недељу дана десило се 27 исцељења. Вест о томе је дошла и до митрополита и до самог цара Ивана Грозног. Сад је број исцељења порастао на 150. Они су послали своје људе да испитају све о икони. Кад су стигли, тог дана се исцелило 170 људи, а те ноћи још 42. Кад је чуо све то, цар је наредио да се на том месту подигне храм посвећен Одигитрији са олтаром св. Николи, а где се појавио крст храм часног крста. Након тога цар је пожелио да се поклони икони и крсту. Понели су их и успут су се почела дешавати чуда. Свечано су их дочекали и поставили у цркву посвећену тој икони, названој по месту проналаска Ржевској. Након неког времена, светиње су враћене. Испратио их је лично цар са пратњом. Остала је традиција до данас на Тверској земљи, да се 24. јула врши крсни ход до места проналаска иконе. Ту се свети водица над извором и многобројни поклоници налазе исцељење од те водице. Тридесетих година овога века, Оковецко-Ржевска икона је нестала. Остале су копије у Москви, у граду Ржеву и у оковецком храму.

УБИСТВО СВЕШТЕНИКА

Половином јула убијен је старешина цркве св. Илије протојереј Борис Пономаров, у селу Илинска Слобода у околини Москве.

Убиство су открили службеници милиције. Тројица грађана више пута осуђиваних, били су парохијани цркве и прота их је некад позивао к себи. Они су приметили код њега у кући неколико старинских икона и решили су да га покраду. Ноћу су провалили, везали попадију и њену рођаку, а проту убили. За који дан пронађени су осумњичени и они су ухапшени.

БАРНАУЛСКИ ОТПОР ЈЕХОВИНИМ СВЕДОЦИМА

Регионални конгрес секте Јеховиних сведока требало је да се одржи 30. јула и 1. августа у Барнаулу на градском стадиону. Православни житељи града почели су неку врсту демонстрација, носили су транспаренте са натписима „Бомбе у Србији – секте у Русији“ и др. Учесници су са својим свештеницима читали молитве за спас Русије од јереси. Баћушка је све време кропио православне и секташе св. водицом и благосиљао крстом. Секташи су на то почели да вичу и да беже. Ускоро су се појавили са фотоапаратима и видео-камерама да би снимили тај „безобразлук“. На крају православни су у литији, са појањем и молитвама обишли стадион кропећи га св. водицом. Демонстрацију су завршили у храму, одакле су и почели, где су принели благодарствене молитве Господу.

КИПАР ПРОТИВ ИЗБОРА МИС

Православна кипарска Црква осудила је владу због планова да следеће године на острву буде обављен конкурс за избор „Мис света“ (краљице лепоте). Уместо религиозног празновања 2000 година рођења Христовог, власти желе да распишу конкурс који „пре свега рекламира женску голотињу“ и одвлачи пажњу уважених верника. Са свештенством није сагласан министар трговине, индустрије и туризма Никос Роландис. Он каже да острво сваке године посети око три милиона туриста, који се одмарају по плажама у купаћим костимима који много више откривају од костима у које ће бити одевене учеснице избора, а то никога не забрињава.

ИРОДОВА ФЛОТА

Јудејски цар Ирод, нама познат из Библије, имао је моћну флоту. Ово су закључили археолози, након проучавања ископавања од ове године која су вршили на копну и мору у реону израелског града Кесарија. Раније се сматрало, да су луку Себастос, коју је

подигао цар Ирод, користили искључиво бродови Римске империје. Група од 250 археолога из разних земаља, којима је руководио професор Кенет Холем (САД) и Авнер Рабан (Израел), нашла је остатке доковских постројења. Они сведоче да је Јудејско царство, зависно од Рима, располагало нечим што се може назвати првом јеврејском флотом. Они су највероватније и били савезници Римљана, те учествовали у многобројним борбама у источном Средоземљу и на Црном Мору. Град Кесарија назван у част римских императора, и највећа лука у региону, Себастос, били су подигнути по наређењу цара Ирода за само 12 година од 22. до 10. године пре наше ере. Кесарија је била резиденција римских прокуратора. Данас је то бањски градић, познат по раскошним гостионицама, плажама и по историјским споменицима. То су остаци луке Себастос, амфитеатар, хиподром из Иродовог времена, развалине крсташке тврђаве итд. Археолошка ископавања трају у Кесарији већ десетак година и свака година доноси и нова открића.

ПРАЗНИК СМОЛЕНСКЕ ИКОНЕ

Овогодишњи празник чудотворне иконе Мајке Божје, назване Смоленска, прослављен је на посебно свечан начин. Свеноћно бденије је служио сам патријарх Алексије уз асистенцију бројних епископа. Сутрадан, првојерарх Руске Цркве служио је св. литургију и водио литију око цркве. После литургије крсни ход је кренуо до гроба прве игуманије манастира, преподобне Јелене Девичкине, где је одслужен молебан. Манастир се налази на периферији Москве, основан је 1524. године. Основао га је кнез Василије Иванович у спомен повратка Русији града Смоленска. Подигнут је на месту дочека чудотворне Смоленске иконе, а 1525. у обитељ је донета и њена копија. Историја манастира је била бурна као и историја Москве. У том манастиру је била на силу пострижена царевна Софија Алексејевна, сестра Петра Великог. До бољшевичког преврата у св. обитељи било је седам храмова, мноштво светиња, моштију и икона од којих су две најзначајније, копије Смоленске и Иверске Богородице. Девет пута су некад крсни ходови посећивали манастир. При обитељи, којом је руководила игуманија био је интернат за васпитање сиротих девојака, као и школа и два старачка дома за монахиње. Манастир је затворен 1922. године, да би данас опет пропојао. Данас манастиром управља игуманија Серафима и баш њеном заслугом обновљено је поштовање прве игуманије Јелене, које је почело још у првој половини XVII века. На литургији је прочитан указ Патријарха о уврштењу игуманије Јелене у збор локалних светитеља Московске епархије. Што се тиче смоленске иконе Мајке Божје, то је једна од најпоштованијих икона у Русији. Њу је у Русију из Византије донела царевна Ана, кћер цара Константина Порфирородног

1046. год, када се удала за кнеза Черниговског Всеволода. За време Бородинске битке, ношена је заједно са другим иконама (Иверском и Владимирском) око града. Посећивала је рањенике из Бородинске битке и сушила њихове сузе. Копија ове иконе, које су се прославили чудима било је преко 30. Једна од њих најпоштованија и најчувенија налази се у овом манастиру и увек је њен дан овде био нарочити празник за све грађане престонице.

МИТРОПОЛИТ ФИЛАРЕТ У ТАМБОВУ

Поглавар Белоруске православне Цркве, егзарх Белорусије, митрополит Мински и Слуцки Филарет посетио је Тамбовску област на позив епархијских власти. Дочекао га је домаћин, архиепископ Тамбовски и Мичурински Евгеније. Током два дана узео је учешће у прослави 85. годишњице проглашења светим Питирима Тамбовског, оснивача епархије, који је пре два века овде подигао мноштво храмова и обратио месно становништво у православну веру. Митрополит је искористио посету да се сусретне и са представницима власти, што све служи јединству братских народа и јачању економских веза, како је закључио један од локалних руководилаца.

ЈЕДНОДНЕВНА ПАТРИЈАРХОВА ПОСЕТА

У суботу, 14. августа, Патријарх је посетио Архангелску епархију. Тог дана Првојерарх је осветио новоподигнути Казански храм насеља Урдома једног од центара за експлоатацију гаса на северу Русије. Хеликоптером Патријарх је посетио Сиктивкар, где се срео са руководством републике Коми. Увече се вратио у престоницу.

ИМЕНДАН ПРЕДСЕДНИКА РУСИЈЕ

Поводом празника свв. кнежева-мученика Бориса и Гљеба, Првојерарх Руске Православне Цркве честитао је председнику Руске Федерације имендан, пригодном посланицом Свв. Борис и Гљѐб се славе 6. августа по новом календару, а такође и 15. маја. Они су били синови Великог кнеза Владимира. После очеве смрти синови наследише делове државе које им је отац оставио, но најстарији син, Свјатополк, пожели и делове ове двојице браће. Његови људи на једном месту убише Бориса, а на другом Гљеба. Они беху богобојажљиви и врло побожни, па Бог њихова тела награди нетрулежношћу и исцелитељском силом, а душе им уврсти у зборове праведника. Врло су поштовани код руског народа и њихова имена се често дају деци.

ИЗМЕЊЕН БРОЈ ВОЗА

Министарство жељезничког саобраћаја Русије било је принуђено да измени број воза Москва-Осташков Октобарске жељезничке пруге. Од 1. септембра жељезничка композиција која је вођена под бројем 666 биће заведена под бројем 604. Ова измена је уследила на молбу верника, који су тражили да се промени број овог „сатанског“ воза, како су га називали. Њега користе хиљаде путника годишње који одлазе на ходочашће св. Нилу Столобенском на Столобно острво језера Селигера. У петицији упућеној Министарству, православни верници су написали: „Ми схватамо да воз случајно носи тај број и никаквих мистичких радњи није било при његовој нумерацији, али нам није угодно да се њиме возимо“. Свакако верници су били руковођени речима Откривења Јовановог: „Овде је мудрост. Ко има ум нека израчуна број звери: јер је број човеков и број њезин шест стотина и шездесет и шест“ (13,18).

ДОБРОТВОРНА ПРОДАЈА У ДАНСКОЈ

У једној од најпознатијих и најлепших руских цркава у Европи, цркви св. Александра Невског у Копенхагену, обављена је добротворна продаја у корист Републичке децје клиничке болнице у Русији. Иницијатори су били парохијани, који су се одазвали групи болничара из те болнице. Продавале су се слике савремених сликара, наступили су музичари, а већи део је био посвећен децјем стваралаштву. У црквеном савету саопштавају да имају у плану и друге акције у корист хуманитарних пројеката у Русији. Иначе, овај храм је задужбина цара Александра III и царице Марије Феодоровне, данске принцезе. Црква је зидана осамдесетих година прошлог века прилозима царске породице.

СПОМЕН ВАСИЛИЈА БЛАЖЕНОГ

Руска Црква је свечано прославила дан Василија Блаженог, у Русији веома поштованог, у чијој је цркви на Црвеном Тргу одслужено свеноћно бденије и литургија. Чиномачалствовао је архиепископ Истрински Арсеније. Више од четири и по века поштује се блажени Василије као светац. На његовом гробу, после низа чуда и исцељења подигнута је црква. Тачније, један од десетак делова Покровске саборне цркве посвећен је њему. Из тога се и види љубав и поштовање Московљана, што је народ и целу цркву назвао храмом Василија Блаженог. Пре две године тај део цркве је отворен након рестаурације, и одслужена прва литургија. Ентеријер иконос-

тас и место где почивају мошти угодника Божјег обновљени су у оном виду, какви су били у прошлом веку. Владика Арсеније је захвалио специјалистима Државног историјског музеја и њиховим сарадницима за труд, добре односе и помоћ, благодарећи чему ево већ годину дана се у храму, који се води као музеј, служе сваке недеље службе Божје. На жалост, празничну атмосферу нарушио је рок-концерт у време бденија на десетак метара од цркве. Но хиљаде гласова нису могле да продру кроз зидове цркве, и свештенство је смирено читало древне молитве. Владика је нагласио да оно лудовање маса поред цркава, у време празника, што смо мислили да припада прошлости, опет постаје жалосна традиција. А све се то одвија са благословом власти. Треба се сетити фестивала пива у Минску, на дан св. Тројице који се завршио трагедијом, или празника пива у Петрограду поред цркве св. Исакија Далматског, баш на његов дан пар дана после погибије мноштва људи у катастрофи на тргу.

Иначе, блажени Василије јуродиви живео је у време цара Ивана Грозног, у XVI веку. У својој 16. години предао се подвигу и у њему провео 72 године. На погреб му дошао сам цар са митрополитом.

ВЕРХОТУРСКИ МАНАСТИР

Стални члан Синода Руске Цркве митрополит Солнечногорски Сергије, који руководи пословима Московске Патријаршије, посетио је Јекатеринбуршку епархију. Циљ је освећење једног од највећих храмова у Русији, храма Воздвиженија Часног Крста, манастирске саборне цркве у Николајевском верхотурском манастиру. Овај храм је још 1967. године на Хашкој конференцији УНЕСКА унет у списак споменика архитектуре светског значаја и до краја осамдесетих година служио је као и цео манастир за колонију малолетних деликвената. Захваљујући програму владе те области по обнови и повратку Верхотурја, храм је рестауриран и припремљен за освећење, које се обавило на празник Преображења. За време посете, Владика је посетио храм св. Пантелејмона при обласној психијатријској болници, као и место на ком је убијена св. Царска породица, где је извршио помен царским мученицима.

Иначе, манастир Верхотурје је древна духовна престоница Урала и Сибира, и вековима мета ходочасника, међу којима је био и Григорије Јефимович Распућин, који је своју духовност и исцрпео већим делом овде, у овом мушком манастиру. Он се налази у самом граду, основао га је инок Јона 1604. године у време Бориса Годунова, који је био велики добротвор овог манастира. До пре два века манастир је био јединствен мисионарски пункт за цео западни Сибир. Сибирски епископи су стављали у задатак игуманима овог

манастира да шире светлост Христову међу непросвећеним становништвом тих крајева. Главна светиња су целебне мошти преподобног Симеона Верхотурског, које се налазе у храму. Овде је било још четири цркве. Недалеко је село Меркушино, где је свети отац провео последње године свог живота у строгим подвизима и где је био погребен. А на обали невелике реке Туре, некада су показивали место, где се усамљивао преподобни у молитви и богомислију. Ту је подигнута невелика капела. После деценија бољшевичког терора и војујућег атеизма, манастир је опет враћен својој сврси и то је радост за цело становништво тог краја, које је везано за овај манастир као за колевку своје духовности.

ХРАМ ХРИСТА СПАСИТЕЉА

Црква Преображења Господњег, која се налази на доњем спрату храма Христа Спаситеља, прославила је 19. августа своју храмовну славу. Сам храм Христа Спаситеља у Москви је постао символ преображења Русије. Још је свега четири месеца до првог богослужења у главном храму, које ће обавити сам сверуски патријарх, на дан Рођена Христова, 2000. год. Свечано освећење храма биће не у децембру, него у јуну идуће године. Разлог је, што је истог месеца освећен и некадашњи храм. Уз то летње време је и погодније за такву свечаност, којој ће присуствовати гости из целог света. Унутрашњост горњег храма биће завршена до 1. новембра. То се односи на живопис. Што се тиче иконостаса, он ће представљати надпрестолну сеницу – осмоугаону мраморну капелу у виду бронзаног шатора са осам глава и крстова, он ће бити завршен за месец дана. Сада, мајстори позлађују шатор, после чега на ред долазе царске и побочне двери. У храму ће бити око 120 икона. Након радова у горњем храму, треба довршити салу црквених сабора, низ трпезаријских одељења и просторије за Патријарха. Ти послови ће се продужити у току 2000. и 2001. године. Директор фонда за финансијску помоћ изјављује, да нема проблема са новцем, сви радови иду по плану. Прошлогодишња финансијска криза није се одразила на средства за изградњу храма. Док су финансијске структуре почеле да дају мање, произвођачи су почели да дају више. Предузећа прилажу милионе рубаља. Појединци дају и до 800 хиљада рубаља месечно. До завршетка свих грађевинских радова, не рачунајући расходе на црквене утвари, биће потребно још око 150 милиона рубаља. То је потпуно реална сума, и не треба сумњати да ће храм бити завршен до великог јубилеја хришћанства.

ЈУБИЛЕЈ АЛТАЈСКЕ ЗЕМЉЕ

Барнаулско-Алтајска епархија овог лета је прославила тро-струки јубилеј: 170 година Алтајске духовне мисије, 5 година образовања епархије као и петогодишњицу враћања Цркви чудотворне иконе Казанске (Коробејниковске) Мајке Божје. Са житељима Алтаја и њиховим Владиком Антонијем, у прославама су учествовали архиепископ Краснојарски и Јенисејски Антоније и епископ Кургански и Шадрински Михаил. Након посете Коробејниковском манастиру, са свештенством и гостима посетили су Републику Алтај, ходочастећи маршрутама апостола Алтаја, служећи у храмовима и састајући се са месним свештенством. Данас у овој епархији има 197 парохија, служи се у 142 храма. Има 180 свештенослужитеља: 169 свештеника, 12 ђакона и 5 свештеника ван сталне службе. Епископ Антоније је уручио архијерејску грамату председнику Републике, С. И. Зубакину.

СЛАВЉА АРХИПАСТИРА

Почетком септембра у присуству сверуског патријарха митрополит Солнечногорски Сергије прославио је своју педесетогодишњицу. Слављеник је управитељ послова патријаршије, стални члан Синода и по речима патријарха, његов први помоћник. Бројни епископи су узели учешћа у слављу. Архиепископ Риге и целе Летоније Александар прославио је у кругу својих сарадника 10 година владичанства, имендан и 60. рођендан.

КИЈЕВСКИ ПОКРОВСКИ МАНАСТИР

Покровски манастир који се налази на северозападном крају Кијева, ове године прославља 110 година свога постојања. До бољшевичког преврата овај манастир је био општежитељни манастир првог реда, имао је 4 храма: саборни – посвећен св. Николи, други – Покрову, где се налазила чудотворна икона Мајке Божје „Почајевска“, у конаку црква св. архангела Михаила и у манастирској болници црква св. Агапита лекара. При манастиру се налазила болница са бесплатном апотеком, прихватилиште за слепе и неизлечиво болесне и црквено-парохијска школа са интернатом за ученике. Св. обитељ је основала Велика Књегиња Александра Петровна, у монаштву Велика инокиња Анастасија. Она је рођена 1838. године као кћер принца Олденбуршког, а била је супруга Великог кнеза Николаја Николајевича Старијег, сина руског цара Николаја I. Била је мати Великих Кнежева Николаја и Петра и свекрва црногорских

принцеца Милице и Стане. Замонашила се 1889. године, а упокојила се 13. априла 1900. године. Њена задужбина, манастир у Кијеву, враћен је Цркви и у њему живе монахиње, као и у време пре бољшевичког преврата.

ЈАВЉАЊЕ МАЈКЕ БОЖЈЕ

Септембра ове године навршило се тачно 85. година од једног чудесног дигања из времена I светског рата. Близу града Августова, на небу руској војсци јавила се Мајка Божја са крстом у позадини. Августов је припадао европском делу Русије, то је срески градић у Сувалској губернији, близу града Гродна и реке Висле. Митрополит московски Макарије је благословио да се живопише на иконама то чудо и те иконе се могу пронаћи још по појединим храмовима Русије. У наше време то је био последњи иконописни канон за сликање Богородице у Русији, официјално одређен од црквених власти.

ПРОДУЖЕН РОК ЗА ПРЕРЕГИСТРАЦИЈУ

Пошто са крајем ове године истиче рок за пререгистрацију религиозних организација, Комисија за питање верских заједница је одржала заседање на којем је разматрано шта се до сада урадило. У многим областима пререгистрацију је прошла мањина организација, те је Комисија била принуђена да се сложи са предлогом министарства правде о промени рока у закону „О слободи савести и о верским заједницама“, који се продужује за годину дана. Разматрана су и друга питања која се тичу односа и сарадње државе и верских заједница.

МОНАХИЊЕ И ИНТЕРНЕТ

Деведесетих година прошлога века основан је у Естонији Пјухтички манастир. Овај женски манастир чувао је велику светињу, чудотворну икону Успења Мајке Божје, по којој се и прославио. Манастир је имао болницу, сиротиште, школу и интернат. Налази се на гори, на месту званом Пјухтица, што и значи на естонском језику „свето место“. Данас је овај манастир у Талинској епархији, ставропигијални и монахиње раде са три компјутера. Оне воде летопис манастира. Игуманија Варвара је недавно дала благослов за прикључење на Интернет. Ради оријентације, када се увиди неопходност увођења специјалне линије везе са манастиром, рад на томе

ће потрајати можда и целу годину. Али, у најскорије време, биће установљена страница манастира на Интернету. Тамо ће се моћи пронаћи интересантни подаци из историје обитељи, мудре изреке руских светитеља, а касније, могуће је, и видеоматеријали.

СКРНАВЉЕЊЕ ГРОБОВА

Представници „Савеза ордена Руске империје“ из Петрограда обратили су се губернатору града Владимиру Јаковљеву, предлажући да градске власти организују чување градских гробаља и да се забрани посећивање гробаља ноћу. Повод за то је скрнављење гроба јункера Владимира Александровича, који се борио на страни белих и био убијен у периоду Јункерског устанка у октобру 1917. у Петрограду. Пре две године, поводом 80. годишњице Октобарске Револуције, наследници беле идеје подигли су над гробом јункера (питомца војне академије) на Смоленском гробљу крст, који је крајем септембра ове године поломљен. То није јединствен случај вандализма. Неколико дана пре тога, на истом гробљу, поломљен је крст над гробом телесне гарде Финског пука, која се борила на страни белих, а током година вандализма је било и на другим гробљима некадашње престонице. „Администрација града мора да обрати већу пажњу на положај петроградских гробаља. До тада, док се скрнавље гробови, породичне гробнице претварају у ђубришта, а територија гробља користи за шетање паса, Петроград неће имати моралног права да се назове културном престоницом Русије“, изјавио је Борис Туровски, начелник петроградског одељења Савеза.

ЕПИСКОП КИРИЛ И СРПСКА ЦРКВА

На празник св. Јована Шангајског, 3. јула служена је свечана литургија у храму „Свих жалосних радости“ у Сан Франциску, где се налазе светитељеве чудотворне мошти. Служили су архиепископ Западноамерички Антоније из Руске Заграничне Цркве и епископ Западноамерички Јован из Српске Цркве. Саслуживала су, уз мноштво руских свештеника и три свештеника из Српске Цркве.

Епископ Сеатлијски Кирил, викар Западноамеричке руске епархије, одбио је да служи, као и да узме учешће у празничној трпези. Разлог је „учешће Српске патријаршије у екуменском покрету“. И поред „чврсте“ позиције појединих епископа, пракса служења са архијерејима Српске патријаршије постоји. Часопис „Православная Рус“ саопштава да је ове године у Гетсиманији, на Страсну Недељу, архиепископ Тројицки и Сиракуски Лавр служио бденије на Велики

Четвртак, а у богослужењу је узео учешће и српски епископ Георгије (Канадски) прочитавши друго јеванђеље.

Након Синодалне Руске одлуке Заграничне Цркве од 28. априла ове године којом је архијерејски Синод упутио братску подршку и саучешће српском народу, приносећи за њега свете молитве, неки чланови те Цркве упутили су питање Синоду због контакта са „екуменском“ српском патријаршијом. Већ поменути преосвећени Кирил с благословом Митрополита Виталија, првојерарха Руске Заграничне Цркве издао је саопштење у коме се каже да у току зеседнађа Свештеног Синода, Епископи нису разматрали питање екуменизма, као ни односа са српском патријаршијом. Они су само изразили братску подршку и саосећање, а ако се то другачије протумачило „то је жалосно“. Потписници изјаве, нису је сматрали коначним решењем о ставу који се тиче канонских односа са српском патријаршијом.

Живица Туцић

УМЕСТО ХРОНИКЕ

У протеклом периоду, након повлаћења снаге Војске Југославије и МУП-а Србије са простора Косова и Метохије, сво свештенство и монаштво на чело са нашим оцем и владиком Артемијем, као и валдикама Амфилохијем и Атанасијем били су веома ангажовани на спасавању нашег народа и светиња.

У том периоду живот Цркве на Косову и Метохији био је веома буран. Страдање нашег народа, убијања, прогони, плачкања, паљења кућа, цркава и манастира било је готово најјаче од турског ропства до данас. Предходна два броја нашег часописа нису се бавила овом темом, јер су се управо у то време са свих страна Косова и Метохије сабирали извештаји, који су у суштини аутентична сведочења страдања Српског народа и цркве на овим светим просторима.

Многобројни сусрети са представницима КФОР-а и УНМИК-а, као и непрестани боравак, на терену са народом, састанци са разним дипломатама, хуманитарним и другим организацијама били су готово непрестани а све са циљем да што више истина о Србима на Косову и Метохији оде у свет.

Сабирајући огроман материјал-сведочанства нисмо желели да све то сместимо на пар страница и тако огромну документарну грађу сведемо на обична хронолошка догађања већ смо одлучили да отштампамо посебан број нашег часописа „Свети Кнез Лазар“ и тиме оставимо траг и документујемо све оно што се у ових неколико месеци одиграло.

У издању наше епархије појавила се и једна илустрована публикација која доноси фото грађу срушених спаљених цркава и манастира на Косову и Метохији под називом „Распето Косово“, која ових дана излази поново на жалост у допуњеном и проширеном издању.

Нежелећи да оптеретимо часопис том грађом које најалост има много, у исто време желећи да све то донесемо пред читаоце часописа одлучили смо се на тај корак штампања посебног броја под називом ГОДИНА СТРАДАЊА.

Архијакон Јустин

САОПШТЕЊЕ

Као Епископ рашко-призренски, са чијим је благословом покренут, и већ седам година излази тромесечни часопис „СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР“ дужни смо поштованим читаоцима једно разјашњење.

Наиме, и у неким ранијим бројевима објављивани су поједини чланци, чије богословске ставове нисмо увек и у потпуности делили и иза њих стајали ни Ми, ни редакција часописа, али смо им давали простор у нашем часопису ради могућности да се читаоци упознају са разноврсношћу богословских мишљења и ставова.

Међутим, у најновијем броју нашег часописа „Свети Кнез Лазар“, бр. 2 (26) 1999. године, објављена су два чланка које због заузетости догађајима на Косову и Метохији нисмо успели да претходно прочитамо, а у којима су изнесени ставови и закључци иза којих ја, као Епископ Српске Православне Цркве не стојим.

Без намере да детаљно вршимо анализу дотичних чланака, сматрамо за потребно да, макар укратко, укажемо на њих и њихове недопустиве и неприхватљиве ставове. То су чланци „**Српска Црква у загрљају јереси**“, од Жељка Которанина, који износи неприхватљиве тврдње и закључке, као да је „у Српску Цркву уведена јерес, доводи се у питање благодатност Српске Цркве, оптужује се цео епископат за равнодушност према актуелној јереси екуменизма“ итд.

Други чланак је „**У раскораку са Светим Савом**“ од Др-а Миодрага Петровића, у коме аутор настоји да покаже да је цео Архијерејски сабор Српске Православне Цркве, напустио пут Светога Саве, да се упушта у неканонске радње и новотарије (бирање викарних епископа), напуштање *Закономправила* Светога Саве итд. При том се аутор злобно упустио у процену „дозрелости, учености и подобности“ појединих новоизабраних Епископа, помињући и неке по имену, као да је тиме желео да каже да је и сам Архијерејски сабор СПЦ недорастао својој улози у Цркви Божијој у овим тешким временима.

Због свега тога, извињавамо се поштованим читаоцима и обећавамо да нећемо допустити да сличних ствари у будуће буде у нашем и Вашем часопису.

Епископ рашко-призренски
† Артемије

САДРЖАЈ

УМЕСТО УВОДА

<i>Стефан Метохиац и Харитон Косовац</i> Вапај Срба Косова и Метохије	5
<i>Епископ Архиепископ</i> Писмо Бернарду Кушнеру	12
<i>Епископ Архиепископ</i> Чудо св. владике Николаја	14
<i>Д. З.</i> Молитва за Србију	15
<i>Епископ Амфилохије</i> Стид и срама на образу хришћанске Европе	17
<i>Епископ Архиепископ</i> Крст на коме је Косово распето стесан је у Београду	21

ОГЛЕДИ ИЗ КАНОНСКОГ И ЦРКВЕНОГ ПРАВА

<i>Желько Којоранин</i> О чедоморству	27
---	----

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

<i>др Предраг Ристић</i> Число	41
--------------------------------------	----

ЦРКВЕНА ПРОСВЕТА

<i>Мирослав Илић</i> 128 година од оснивања богословије „Св. Ђирило и Методије“ у Призрену (1871–1999)	73
--	----

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

Најоштрија критика Светогораца против Фанара	83
--	----

ДУХОВНИ ПУТОКАЗИ

<i>Живица Туцић</i> Светитељи земље руске	91
---	----

ВЕРА И НАУКА

Бранислав Скробоња Да ли је 1923. = 2001? 97

БЕСЕДЕ

Св. Симеон Нови Боџослов XXVII беседа 117

ИЗ СТАРЕ ЦРКВЕНЕ ШТАМПЕ

Георџије Флоровски Евхаристија и саборност 127

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

Живица Туцић Поуке 133

САВРЕМЕНА ХРОНИКА

Живица Туцић Вести из Руске цркве 143

УМЕСТО ХРОНИКЕ

јерођакон Јусџин Јездић Уместо хронике 155

СВЕТОМ АРХИЈЕРЕЈСКОМ СИНОДУ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ*

Српска православна црква је у својој историји имала велике и успоне и падове. Зависило је то од благочестивости или сагрешења народа и његових челника.

Данас, посебно, на штету Цркве се измешало канонско и неканонско, духовно и материјално, црквено и политичко, људско и Божје. Из овога су изникле појаве оличене: у сталном откидању делова Српске цркве; у порасту броја архијереја који су без епархије; у најави нових црквених раскола по Босни и Херцеговини, где настоје да оснују своје – државне православне цркве; у олаком остављању прве, тј. од Бога дате епископије и примању на управу неке друге епископије чак и кад никакве политичке промене то не намећу; у постојању огромних епископских области на једној страни, и епископа без пастве на другој страни; у прегласавању приликом одржавања Светог архијерејског сабора тако, што се у последње време појављују, зачудо, и неутрални гласови – „уздржани“ кад се решавају важна питања, што је противно Јеванђељу и неспојиво

---

* Уз овај текст наше Уредништво је примило и кратко писмо др Миодрага М. Петровића, које овде у целости објављујемо:

„Џењено Уредништво часописа *Свети кнез Лазар*,

У прилогу достављам Вам да објавите моје писмо које је Свети архијерејски синод Српске православне цркве примио 6. марта 1996. године и завео под својим бројем 429. Од тога дана писмо има карактер јавног документа и не постоји никаква сметња за његово објављивање. Ово предлажем и због тога што се часопис *Свети кнез Лазар* најдобронамерније држи оквира православног учења и живљења; далеко је од свега што би подсећало на нечију себичност, сујету или злобност. Ту оцену ће боље од савременика умети да посведоче неки будући читаоци *Светиоџ кнеза Лазара*, који ће се дивити, имајући у виду претешке околности под који успева редовно да излази, али и поучити мучеништвом правоверне српске браће на Косову и Метохији.

У жељи и молитви да Вам први сарадник увек буде Спаситељ наш Христос, остајем и даље спреман да Вам будем слуга спасења ради.

У Београду, 2. октобра 1999.

Миодраг М. Петровић“

са узвишеним архијерејским достојанством; у подношењу оставке на архипастирство; у разноврсном служењу домаћој и светској политици; у самозадовољењу због стеченог образовања које се, каткад, отворено или прикривено ставља у службу политичарима, тј. злоупотребљава се и ставља изнад Цркве; у подређивању узвишене богословске науке потписаном договору у Дејтону; у заједничкој молитви са представницима разних конфесија; у примању признања и одликовања од оних који у својству политичара или представника друге вере награђују свако разводњавање православља; у подражавању терминологије и манира из политичког живота, што одудара од праве, разуђене црквене терминологије и поретка који су богонадахнуто установили црквени Оци, јер за њих су неприхватљиви новоуведени изрази „конференција“ или „собрање“ (у Скопљу знају шта је собрање), зато што се сабирање искључиво православних епископа зове сабор, никако „конференција“.

Све и друге појаве подстичу свакојаке јереси, домаће и увезене, да убрзаније раде на одрођавању Срба од прадедовске традиције и вере, затирући им тако праву неродносну свест.

Није ли, можда, управо ослабели поредак и недостатак сагласја у Српској цркви нагнао ревносног и веома уваженог епископа захумско-херцеговачког, Г. Атанасија, да прибегне, како се говори, „неопозивој оставци“?

Међутим, епископ нема право да се одриче власти коју је од Бога примио; а дато му је да освећује, поучава, управља, али и да положе рачуне пред Богом за сваку поверену му душу. Зар са оставком и бежањем од свега тога хоће да изађе пред Господа?! Ако се неко радује због такве оставке, тиме ће, у ствари, показати да се радује наношењу штете Српској цркви. Уосталом, непојмљива је оставка на дарове дате од Бога. Рећи ће неко: Па и Свети Сава се повукао са архиепископског трона. Да, али он је то учинио у нормалним условима и на добро а не на штету Српске цркве, што ће рећи, по провиђењу Божјем а не по слабости људској.

Свети Сава је до свог повлачења са архиепископског трона на најбољи начин учврстио правоверје и благозакоње у Српској цркви, у којој вековима није било места за јереси или безобзирно уплитање политичара. Када бисмо се данас вратили установљењима која нам је он оставио у наслеђе, и када би се његово Законоправило (званични кодекс Српске православне цркве) доследно примењивало, више би реда, склада, мира и благослова било, како у душама појединаца тако и у народу.

Многи случајеви кршења воље Светога Саве могу да се наведу, како на основу Законоправила тако и на основу Хиландарског и Студеничког типика. Примера ради, никакав углед не би могао да има Свети Сава, нити његово Законоправило, у случају да су кршени црквени канони који најстроже забрањују епископу да оставља

епископију (дату му из почетка и од Бога) у намери да управља другом епископијом. Проклетство изречено од црквених Отаца на таквог епископа мора као плод да има недостатак благослова, изражен кроз назадовање Цркве.

А кад је реч о Студеничком типичу, Сава је тамо са разлогом установио (гл. 13) да игуман Студенице мора да буде архимандрит. И поред тога, међутим, знамо да је пре објављивања моје књиге *Студенички типич и самостјалности Српске цркве*, Београд 1986, Студеницом неко време управљао игуман који није имао архимандритско достојанство. У поменутој 13. глави типика Свети Сава штити студеничког архимандрита и налаже: „Да се не избаци овде постављени ако нема велике кривице...“ Иако је то тако установљено, данас, на жалост, јавно се говори о предстојећој смени садашњег веома благочестивог, узорног и вредног игумана – архимандрита, оца Јулијана. Ако ће се воља Светога Саве тако олако кршити, по ђефу и „од случаја до случаја“, онда сваки будући игуман – архимандрит студенички нека рачуна да може бити смењен, на жалост Савину, и „без велике кривице“.

Кад сам код Студенице, да поменем још једну јабуку раздора, а то је нови конак. Појединци унапред сами намењују себи апартмане; планирају коришћење конака за организовање световних скупова и коначење гостију којима је место пре у хотелу.

Уместо таквих жеља и планова појединаца, ваља размишљати да се у новом студеничком конаку оснује богословија. Верујем да бисмо тиме обрадовали Светога Саву, јер би богословија на таквом изворишту постала прави расадник духовних личности, са много страха Господњег и црквености. Стога је веома важно што се тај конак подиже од прилога српског православног народа, а не уз помоћ протестаната, јер зна се да улагач својим учешћем обично заснива и одређена права или бар ставља примаоца у положај одређене зависности.

Светог Саву бисмо обрадовали и подизањем Жичке епископије, титуларно, на степен архиепископије. Овим се ништа суштински не би реметило у постојећем црквеном устројству, а успостављањем назива који је сам он увео, добило би се много. Тај назив би стално у свести људи оживљавао сећање на Савино дело које представља чин изузетног историјског значаја.

Најзад, не могу да мимоиђем нека питања, као на пример:

– Како би Свети Сава решио садашњи статус епископа који су изгубили своје епископске области? Да ли би и он чекао да се прво заврши политички расплет и коначно утврде државне границе по жељи светских моћника, па тек онда кројио границе јурисдикције Српске цркве, или би, како је то и практиковао, правовремено и на најбољи начин решавао ствари? Јер, многимима је јасно да су то два

одвојена чина, од којих први води ка разбијању, а други ка сабирању православне народносне свести Срба.

– Да ли би Свети Сава равнодушно посматрао данашњу несразмеру у величини епископских области и обиму епископске власти и права? Не би ли му засметало то што, на пример, Крушевац, Нови Пазар, Ваљево и још неки градови нису епископска седишта око којих је одраније требало да постоје посебне епископске области?

– Шта би Свети Сава предузео да Богословски факултет има ниво високе школе и по суштини научног рада, а не само по имену? Часопис Богословље, на пример, данас само по називу подсећа на некадашње бројеве, који се због своје научне садржине увек високо цене у срединама научника. Није тешко потрефити коме и зашто одговара ниво средње школе на Богословском факултету Српске православне цркве, где поједини професори чешће и радије хоће да буду виђени на телевизијским екранима, него за професорском катедром. Студентима је знано колико су због тога оштећени.

Српска црква заиста трпи под оптерећењем многих рана, нанетих споља и изнутра. Стога је неопходно да употреби одговарајуће лекове, садржане у црквеним правилима светих апостола, васељенских и помесних сабора и црквених Отаца, „јер сви они, просвећени једним и истим Духом, установише што је корисно било“ (правило 1. Седмог васељенског сабора). Служили су, дакле, искључиво Богу и Цркви Његовој, све подређујући спасењу људи.

Свети апостол Павле учи хришћане да „исто мисле у Господу“ (Филипљ. 4, 2), тј. да исто мисле о свему „што год је истинито, што год је поштено, што год је праведно, што год је чисто, што год је достојно љубави, што год је на добру гласу, било која врлина, било што похвале достојно“ (Филипљ. 4, 8).

У том духу изложих ова своја размишљања, уверен да ће се наћи људи који ће разумети моју несобичну намеру. Биће, наравно, и оних који ће негодовати ради правдања и очувања позиције коју тренутно имају. Написах ово као верник, без имало очајања или малодушности, јер сам чврсто убеђен да ће Бог дати Српској цркви победу над неправдом и сваким злом.

Светом архијерејском синоду остајем у дубокој оданости,
Др Миодраг М. Петровић
научни саветник Историјског института САНУ
У Београду, 5. марта 1996.

ВИКАРНИ ЕПИСКОПИ ИЛИ ДЕОБА ЕПАРХИЈА?

Установа викарних епископа (епископа помоћника) иако неканонска, позната је у пракси неких помесних Цркава. Ова установа је слична са установом хорепископа, коју канони помињу, али и напуштају. Хорепископи су били постављани за једно село или за мали град, у саставу епископије. Тако да се поставио чудан однос између два епископа унутар једне епископије. Између „епископа града“ (редовног епископа целе епископије) и хорепископа села или малог града подручног, тј. зависног од реченог епископа града.

У основи тај однос изражавају канони који одређују: 1. шта хорепископ сме да учини од онога што је у власти епископа, и 2. на који начин он врши своју епископску власт.

„Свети Сабор установљује, да (предстојници) у селима и малим мјестима, или такозвани хорепископи, премда су примили рукоположење као епископи, морају знати ипак своје границе, и управљати само црквама, које су им потчињене, и задовољити се старањем и управом истих, постављајући чаце, ипођаконе и заклињаче и задовољни бити произвођењем њих; презвитера пак или ђакона да се не усуђују рукополагати без епископа дотичнога града, коме је потчињен и он (хорепископ), и његово мјесто. А који се усуди преступити ову наредбу, има се лишити и оне части, коју ужива. Хорепископа ће пак намјештати епископ онога града, од кога зависи.“ (10. канон Ант. Саб.)

Хорепископи су примали епископско рукоположење и кроз то пуну епископску благодат. Али да би могли као такви бити у епископији поред редовног епископа, а да то не буде извор забуна у црквеним пословима, и да се не би вређала наредба да не буду два епископа у једном граду (8. канон I Вас. Саб.), хорепископима је постављана граница.

„...Не усхтије ли ово, он ће му тада дозначити мјесто или хорепископа, или презвитера, да се види, да стварно припада клиру, а да нема у једноме граду два епископа.“ (8. канон I Вас. Саб.)

Због те границе Оци нису сматрали да хорепископ у епископији редовног епископа изражава слику „два епископа у једном граду (тј. у једној епископији)“. Јер Оци I Васељенског Сабора одобравају дотичном мјесто хорепископа, да се тиме види да припада клиру, а да истовремено нема два епископа у једноме граду. Као да хорепископ није епископ.

Постављена граница због које се могло на хорепископа гледати као да није епископ, јесте прво у месту и цркви у коју га је редовни епископ наместио. Хорепископ се има старати само о управи том црквом, и тиме се задовољити. Али, с друге стране, то одређење му омогућава да у тој цркви испољи нешто од своје епископске власти при управи њоме. Он може за њу производити црквенослужитеље; чаца, ипођакона и заклињача. Међутим, и у овоме хорепископ није самовластан. У избору лица које намерава произвести у црквенослужитеље он је завистан од редовног епископа. Свети Василије Велики пише својим хорепископима:

„...А у будуће, испитивајте који су достојни и примајте их, али немојте их у клир уводити док нама не јавите, јер знајте, да ће постати опет свјетовњак, који буде примљен на службу без нашега знања.“ (89. канон Вас. Вел.)

„... Исто тако по древноме обичају и хорепископи морају са приволом епископа произвађати чаце.“ (14. канон VII Вас. Саб.)

Произвођење црквенослужитеља јесте у бити преко руке епископа. Али...

„...Произвести чаца слободно је свакоме игуману у своме, али само у своме манастиру, ако је уосталом сам игуман био произведен, од епископа на игуманско) поглаварство, и он је наравно сам презвитер...“ (14. канон VII Вас. Саб.)

Дакле, под наведеним условима и презвитер може произвести чаца.

Главни атрибут епископске власти јесте рукополагање презвитера и ђакона.

Хорепископ ни у месту или цркви где је намештен не сме се усудити да рукополаже презвитере или ђаконе без редовног епископа, коме је *йойчињен* он, и његово место, под претњом свргнућа (в. 10. канон Ант. Саб.).

„Сеоски презвитери не морају издавати каноничке листове, него имају слати оближњим епископима просте листове; беспријекорни пак хорепископи издају листове мира.“ (8. канон Ант. Саб.)

Издавање каноничких листова (препоручних, отпусних и листова мира) такође је у искључивој надлежности епископске власти. Видимо да је хорепископ могао издавати само листове мира, јер свога клира заправо није имао. У овим другим стварима, кад је желео кога препоручити, могао је слати само обичне листове, као презвитер. Али и издавање листова мира хорепископу је било условљено његовом беспрекорношћу, у првом реду поштовањем својих граница наспрам редовног епископа града.

Власт хорепископа је битно умањена. Једва да се види разлика између власти коју он ужива, као неко ко има епископско рукоположење, и презвитера. Отуда и тежња Цркве да укине установу хорепископа, јер је она производила забуну у црквеним пословима, и доводила до *омаловажавања имена и власџи епископа*.

„У малим мјестима и селима не могу се постављати епископи, него периодеви; а који су већ постављени, не смију ништа предузимати без приволе градског епископа...“ (57. канон Лаод. Саб.)

Разлика у власти хорепископа према клиру његовог села или малог града постоји. Но то није класичан однос:

„...Исто тако и презвитери не могу ништа предузимати без приволе епископа.“ (57. канон Лаод. Саб.)

Али је разлика у власти (боље рећи развлашћености) хорепископа према редовном епископу променила карактер односа клирика према хорепископу. Карактер тог односа се јасно види у наредби, да се на места хорепископа постављају периодеви – презвитери са посебним старешинским овлашћењем. Стога...

„...Али никако не треба постављати епископа у какво село или мали град, за који је довољан и један презвитер; а не треба постављати у таквим мјестима епископа с тога, да се не омаловажи име и власт епископа...“ (6. канон Сард. Саб.)

Црква захтева да се не чини ништа што понижава епископско достојанство. Овде се наглашава да постављање хорепископа омаловажује власт епископа, и име његово.

ВИКАРНИ ЕПИСКОП

Установа викарног епископа представља „заобилажење“ наредбе да се не поставља епископ у какво село или мали град, јер се тиме понижава епископско достојанство. Викарни епископ се не поставља у какво село или мали град. Викарни епископ се не поставља

ни за какво посебно место у епископији њеног редовног епископа. Викарни епископ има епископско рукоположење, има дакле пуну епископску благодат¹, али како нема места или цркве о чијој би управи посебно водио бригу произвођењем црквенослужитеља (10. канон Ант. Саб.), или бригом о сиромашнима (в. 14. канон Неокесаријског Сабора и у вези с њим 8. канон Ант. Саб.), то он не може сам ништа предузети из своје епископске власти, а да тиме не повреди власт редовног епископа. Викарни епископ стога има још мању власт од оне коју је некада имао хорепископ. Све што чини на основу своје специјално епископске благодати, он чини по одобрењу редовног епископа и у његово име.

Викарни епископ се поставља да своју службу врши на целој области епископије њеног редовног епископа. Стога је умесно питање, да ли установа викарног епископа значи „два епископа у једном граду“? Аналогно установи хорепископа, и 8. канону I Васељенског Сабора, може се закључити да установа викарног епископа не значи да постоје два епископа у једном граду. Јер викарни епископ нема своје епископске власти, чак ни онолико, колико је имао хорепископ.

Међутим, шта значи овај закључак? Зар Црква не штити од омаловажавања „име и *власт* епископа“ (6. канон Сард. Саб.)? Установа викарног епископа поставља безвласног епископа. Он нема свој народ (39. канон Ап. и 17. канон Ант. Саб.), нити своју област (35. канон Ап. и 18. канон Ант. Саб.), нити своју резиденцију (71. канон Карт. Саб.), нити свој клир (15, 16. и 33. канон Ап.). А власт епископа јесте оно, што му омогућава да реализује своју благодат и да сабере народ, ради чега и има то посвећење Светога Духа. Зато Оци дефинишући епископа, прво одређују његову власт, па тек по том благодат, коју опет одређују у функцији домостроја спасења, дакле, као испољене ка народу благодат; а не као условљену, или као благодат по себи. У једноме епископству нема разлике у епископској власти кад је у питању епископ у епископији.

„...јер епископ, као нашљедник апостолски, који је рукоположењем и призвањем Духа Светога добио по нашљедству даровану му од Бога власт, да везује и дријеша, јест жива слика Бога на земљи, а по освештајућој сили Духа Светога он је преобилан извор свију тајана Васељенске Цркве, кроз које се спасење добија...“ (10. чл. Посл. ист. патр.)

Епископ је увек, по свом рукоположењу, нужно носилац пуне епископске власти.

Викарни епископ не располаже по наследству даровану му од Бога власт, да везује и дреша. Он ће везивати и дрешити (као епи-

¹ Што је доведено у сумњу.

скоп) тек кад добије одобрење за то од редовног епископа. И може да се догоди да за сво време своје викарне службе никада не добије речено одобрење. Тада ће се његова служба испуњавати као служба презвитера. Где то води?

„Светогрђе је низводити епископа на презвитерски ступањ...“
(29. канон IV Вас. Саб.)

Светогрђе је због какве кривице епископа низводити на презвитерски степен. Светогрђе је епископа недостојног епископства лишавати епископске власти, и задржати му власт презвитерску.

Колико ли је веће светогрђе презвитера достојног епископства, рукополагати за епископа (викарног), и у томе чину му без његове кривице одузети епископску власт, и оставити га да буде и даље као презвитер (и то без назначења), до евентуалног и изузетног одобрења редовног епископа, да испољи епископску благодат?

Од 29. канона IV Васељенског Сабора, и његове опште одређе, постоји изузетак.

„Не смије епископ да јавно учи у другоме граду, који њему не припада. Који се затече да то чини, нека престане од епископства, и нека врши посао презвитерски.“ (20. канон Трул. Саб.)

Ово је једини изузетак од правила. Епископу, који се ради жеље за пустом славом, усуди да непозван јавно учи у туђим му градовима, одузима се епископска власт, али он може вршити посао презвитерски. Сличности овог изузетка са установом викарног епископа нема. Овде постоји преступ сасвим изузетан по мотиву, што упућује на уско тумачење канона. Јер при другом нечасном мотиву, дотични би за јавно учење у туђем му граду био свргнут (1, 2. и 11. канон Сард. Саб.). Викарноме епископу одузимају власт већ на постављењу, и то не само без његове кривице, него непосредно по установљењу да је у свему достојан епископства.

И тиме чине светогрђе. И не само тиме.

ВИКАРНИ ЕПИСКОП ЈЕ ЛАЖНО НАЗНАЧЕН

Неканонска и измишљена установа викарног епископа није успела да избегне повреду догматско-канонске установе назначења епископа и свих уопште клирика при рукополагању.

„Без назначења не треба рукополагати никога...“ (6. канон IV Вас. Саб.)

Епископско достојанство је већ по дефиницији својој везано за одређени народ, сасвим одређене области, коме предстојава.

„Епископ, који је примио епископско посвећење и одређен је да буде предстојником народа, пак неће... да пође у повјерену му Цркву...“ (17. канон Ант. Саб.)

„Који епископ, пошто је постављен био, не пође у ону област, за коју је постављен...“ (18. канон Ант. Саб.)

„Који су за епископе постављени били, а у епархији, за коју су одређени...“ (18. канон Ант. Саб.)

Саставни део епископског посвећења јесте одређење да дотични предстојава народу, тј. поверавање одређене Цркве његовом преосвештенству. У пракси, приликом епископске хиротоније назначав се област, која казује који је то народ за који се дотични поставља. То поверавање (одређење, назначење) епископије његовом преосвештенству значи да:

„...сваки епископ има власт над својом облашћу, и мора њом управљати са потребитим према свакоме обзирима, и мора се опрезно старати о свима мјестима, која зависе од његова града, дакле, и презвитере и ђаконе рукополагати и сваки посао разборито изводити...“ (9. канон Ант. Саб.)

„Сваки епископ има власт над својом облашћу“ – дакле, нема епископа без области његове, коју испуњава својом влашћу. Нема нити може бити епископа без његове области, за коју је одређен. Тиме, нема нити може бити епископа без одређења за неку област црквену, којом ће управљати, за коју и добија епископско посвећење.

„...У погледу оних, који бивају рукоположени без назначења, наређује Свети Сабор; да рукоположење (хиротониа) њихово буде ништавно и да никакве службе не могу вршити...“ (6. канон IV Вас. Саб.)

Пред овом наредбом Васељенског Сабора измишљачи установе викарног епископа су смислили да викарне епископе назначе за непостојеће епископије. Постоји ли данас на пример хвостанска црквена област? Ако постоји, зашто за њу одређени г. Атанасије не пође у поверену му Цркву? Ако ли хвостанска епископија не постоји, тада је Сабор Архијереја Српске Цркве на посвећењу јеромонаха Атанасија у епископски чин, не само изоставио одређење области, за коју га посвећује, него је лагао Духа Светога!

Сада питамо оне који су узроковали овакав поступак, да ли је Свети Дух осветио наречене викарне епископе, будући да је слаган на постављењу? Или је одбацио од службе дотичне људе?

Рукоположење без истинитог назначења је ништавно. А Оци Халкидонског Сабора још наређују – да човек, рукоположен без назначења *никакве* службе не може вршити. Дакле, не само да не мо-

же вршити службу чина у који је ништавно рукоположен, него никакву више службу не може вршити, чак ни ону, коју је вршио пре ништавног рукоположења.

Кога је Свети Дух одбацио, да му не служи, тај више не може служити никако!

Значи ли то да сви јеромонаси, које настојасте да поставите као викарне епископе, ради чега слагасте Светога Духа, лажно их назначивши, сада јесу само монаси...?

Значи ли то да они више никакву службу не могу служити?

Ово не питамо из непријатељства према онима, који су сада у Српској Цркви викарни епископи, или према онима, који су их тако поставили. Такође, не питамо ово да бисмо узроковали саблазан и смутњу у Цркви, или да бисмо дали повода злурадости, људима који немају зашто да се радују невољама Цркве.

У животу Цркве викарни епископ производи многе недоумице. Навешћемо само једну.

Често бива да на катедру упражњену, на место редовног епископа, Сабор доведе викарног епископа. Сведоци смо да је, по уклањању повлачењем од епископства владике Захумско-херцеговачког Атанасија, на престо ове славне епископије доведен викарни епископ „хумски“ Григорије. Сада клицири на службама помињу његово име, а за очекивати је да ће он поставити нове клирике.

То би било сваке части достојно, када би дотични Григорије био законито постављен за епископа. Међутим, при његовом рукоположењу за епископа почињено је светогрђе, и уз то и безакоње, које, само по себи, чини ништавним то рукоположење. Питање, да ли је Григорије законити епископ, или монах у епископским хаљинама, је озбиљно. Напред наведени разлози су толико чврсти, да питање сматрамо умесним. Јер, ако је Григорије монах без епископског освећења на себи, тада његово заузимање епископског места у животу Захумско-херцеговачке епископије значи прекид апостолског прејемства у тој епископији. А то је, признаћете, страшно.

„Сваки посао наш, кад се управо изводи по правилима доброга реда, не може произвести у нама никакав немир, него нас напротив ослобађа од порицања са стране, шта више, похвалу нам задобија од оних, који здраво мисле...“ (1. канон Кирила Александријскога)

Заиста, постављање викарних епископа није посао „по правилима доброга реда“, нити му образложење може бити дуготрајан обичај.

„...Јер ништа од онога, што противу закона и реда бива, не мора (тј. не сме) бити на уштрб установљеноме по правилима.“ (7. канон IX Пом. Саб.)

Сваки обичај у Цркви мора бити сагласан установљеноме реду по писаним канонима. Установа викарних епископа је противна установљеноме епископству по канонима, и отуда „немир и порицања“. Савет Светога Кирила Александријскога и данас је актуелан. Видимо како, у почетку „мало“ противљење канонским установама, доцније доводи у питање и само апостолско прејемство Цркве, тј. сами живот Цркве! Чему то?

* * *

Сабор Српске Цркве поставио је неколико викарних епископа. Викарни епископ је замишљен да буде помоћни епископ, за случај да редовни епископ не може сам да обави све своје управне и пастирске послове. Постављањем ових помоћних епископа, Сабор је унеколико признао да су поједине епископије толико велике да редовни епископ чак ни уз помоћ својих презвитера и ђаконa не може да води старање о свим местима, која од њега зависе. Чему онда очување таквих мегаломанских епископија уопште; а посебно по цену увођења неканонских викарних епископа?

Колика је Загребачко-љубљанска епископија. На две Републике се простире, а „разређење црквених парохија нека слиједи разређењу државном и грађанском“ (17. канон IV Вас. Саб.).

Такође, велике су и Шабачко-ваљевска, и Рашко-призренска епископија, па и Црногорско-приморска, и још неке друге епископије.

Ово „дуплирање“ области у једну епископију противно је канонским начелима. Истина, Свети Оци нису одређивали величину епископије. Али су оставили начела по којима се може утврдити структура територије епископије, а тиме и њена конкретна величина.

„Правило, које су Оци наши издали, чувамо и ми, а које овако гласи: „Ако је царском влашћу основан нови град, или се у напријед оснује, у таквоме случају разређење црквених послова нека слиједи разређењу државном и грађанском.“ (38. канон Трул. Саб.)

Постојање новог града (муниципија), или његово будуће настајање (тј. кад се државном влашћу неки град одликује чашћу да постане геополитичко и социоекономско средиште одређене области), представља чињеницу, према којој се и уређење црквених послова треба усагласити. Ти црквени послови јесу заправо послови одређивања јурисдикција више епископа у широј територији. Речју, то је нова организација парохија (стари назив за епископију).

„...у таквоме случају, разређење црквених парохија нека слиједи разређењу државном и грађанском.“ (17. канон IV Вас. Саб.)

Нови град, ново градско средиште, треба да постане и епископско средиште, тј. треба да се према њему организује нова епископија, равноправна и пуноправна оној, којој је место новог града раније припадало.

„Сеоски презвитери не могу принашати Жртве у градској цркви, кад је присутан епископ...“ (13. канон Неокес. Саб.)

Епископија се састоји од града, и села подручних епископу града. Канони не помињу могућност постојања два, или више, града у једној епископији. Они заповедају да се не поставља епископ за „какво село, или мали град“ (6. канон Сард. Саб.). Дакле, у епископији може бити и мали град. Мали град је малобројно урбано средиште, најчешће на раскршћу путева. Оваквим својим карактером, мали град је у свему другоразредан у односу на град епископије.

„...А ако се нађе који град, да се толико умножио бројем народа, да се може сматрати достојним епископскога пријестола, – нека га добије...“ (6. канон Сард. Саб.)

Дакле, ако се у епископији нађе град да се толико умножио народом, те да се може сматрати достојним епископског престола, тада тај град и добија епископски престо, тј. своју засебну епископију. И опет нема два града у једној епископији. Није нужно чекати државну власт да одликује какав град средиштем области, довољно је и фактичко нестајање града, па да се тај град као посебна епископија издвоји из дотадашње епископије.

Међутим, данас уз сво поштовање нових схватања о појму града, критикујемо појаву да епископија обухвата не само два града, не само две области, два округа, или целу Републику, или скоро две Републике. При томе, у црквеном смислу, на пример, Ваљево се сматра малим градом Шапца. А заправо Ваљево је центар великог региона.

Зар Ваљево, Чачак, Ужице и други градови, средишта општина у Србији, нису достојни епископског престола? Или престони Крушевац?

Према канонским начелима, величина епископије одговара величини области, која са селима и малим градовима географски, административно и економски, непосредно гравитира једноме граду, у коме је епископски престо. Ово важи за добро уређене Помесне Цркве. И ово јесте образац коме треба тежити и у Дијаспори.

Сматрамо да епископија не би требало да буде већа од општине у Србији, а понегде би чак требало да буде и мања. У таквом случају епископи би били у стању да са својим клиром уредно обављају све послове на корист и напредак повереног им народа. Тада не би било потребе за тзв. викарним епископима.

Са свега реченог, смирено предлажемо Сабору Српске Цркве да богомудро донесе следеће одлуке:

1. да се прекине пракса постављања тзв. викарних епископа, и
2. да се у сарадњи са надлежним епископима приступи подели превеликих и за управу непогодних епископија.

Жељко Которанин

